

Oplegvel

Portefeuille: Dhr. Chr. van Velzen
Auteur: Mw. A.C. van Zalinge
Telefoon 5313135
E-mail: a.v.zalinge@haarlem.nl
SZ/RP Reg.nr. 2008/130034
Geen bijlagen kopiëren
B & W-vergadering van 5 augustus 2008

Onderwerp
Concept beleidsnota Archeologie

DOEL: Besluiten

Het college moet een besluit nemen tot vrijgave van de concept beleidsnota Archeologie voor participatie, omdat:

Op basis van de Haarlemse inspraakverordening dient inspraak plaats te vinden ten aanzien van het beleidsvoornemen om te komen tot een beleidsnota Archeologie. Door voorafgaand aan deze inspraakmogelijkheid de gelegenheid te bieden voor participatie door middel van een informatiebijeenkomst kan ook afstemming plaats vinden met het concept ontwerpbestemmingsplan Archeologie. Hierdoor kunnen beide beleidsdocumenten in samenhang bestuurlijk en qua participatie besproken worden.

Waarom een beleidsnota Archeologie?

Op 1 september 2007 is de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) van kracht geworden. De primaire verantwoordelijkheid voor het archeologisch erfgoed is gedecentraliseerd en ligt nu op gemeentelijk niveau. De inwerkingtreding van de Wamz, de veranderingen in het archeologische bestel en het rijke Haarlemse archeologische bodemarchief brengen op dit moment de noodzaak om een gemeentelijk beleid ten aanzien van archeologische monumentenzorg te bepalen.

Om uitvoering te geven aan de nieuwe wettelijke taken, met de intentie op een werkbare en doelmatige manier zorg te dragen voor het bodemarchief, zijn een concept beleidsnota Archeologie en een concept Archeologische Beleidskaart Haarlem opgesteld. Daarmee voldoet de gemeente aan de voorwaarden die de Wamz stelt en zal voor alle betrokkenen inzichtelijk zijn wanneer en waar rekening dient te worden gehouden met het archeologisch erfgoed.

B&W:

1. Het college stemt in met de vrijgave van de concept beleidsnota Archeologie voor participatie in het kader van de voorbereiding van de beleidsnota;
2. In het concept beleidsnota Archeologie heeft hoofdstuk 5 betrekking op het onderwerp financiële consequenties. Hierin zijn alle kosten en de financiering ervan uitgewerkt. Het risico op excessieve kosten, het risico van kosten van onderzoek bij toevalsvondsten en het risico van schadevergoedingen wordt gedekt uit de algemene reserve. Zodra en indien de beleidsnota Archeologie door het college wordt vrijgegeven voor inspraak, en bij een positief advies van de commissie Ontwikkeling, zal dit onderwerp expliciet in het collegebesluit en het geleideformulier toegelicht worden;
3. Kennisgeving van de voorbereiding van de beleidsnota Archeologie vindt plaats in de Stadskrant;
4. De commissie Ontwikkeling ontvangt het besluit van het college ter kennisname.

COLLEGEBSLUIT

Onderwerp: *Concept beleidsnota archeologie*

1. Inleiding

Aanleiding

Met de goedkeuring van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) is de Monumentenwet zodanig gewijzigd dat de gemeente vanaf 1 september 2007 primair verantwoordelijk is voor de bescherming van archeologische waarden in de bodem. Uitgangspunten van het nieuwe beleid zijn:

1. het behoud van archeologische waarden in de bodem;
2. het principe dat initiatiefnemers van projecten waarbij archeologische waarden worden aangetast verantwoordelijk zijn voor de kosten van noodzakelijk archeologisch onderzoek.
3. de vroegtijdige integratie van archeologische waarden in de procedures van ruimtelijke ordening;

Op grond van de Wamz *moeten* gemeenten verantwoordelijkheid nemen voor het behoud van het eigen bodemarchief. Gezien het rijke bodemarchief van Haarlem is het daarom niet alleen noodzakelijk, maar ook zeer wenselijk een adequaat archeologiebeleid te voeren.

Participatie

Door bij de voorbereiding van de beleidsnota Archeologie participatie mogelijk te maken door middel van een informatie bijeenkomst kan informatie verschaft worden over de concept beleidsnota en kunnen vragen beantwoord worden.

2. Besluitpunten college

1. Het college stemt in met de vrijgave van de concept beleidsnota Archeologie voor participatie in het kader van de voorbereiding van het vaststellen van de beleidsnota;
2. In het concept beleidsnota Archeologie heeft hoofdstuk 5 betrekking op het onderwerp financiële consequenties. Hierin zijn alle kosten en de financiering ervan uitgewerkt. Het risico op excessieve kosten, het risico van kosten van onderzoek bij toevalsvondsten en het risico van schadevergoedingen wordt gedekt uit de algemene reserve. Zodra en indien de beleidsnota Archeologie door het college wordt vrijgegeven voor inspraak, en bij een positief advies van de commissie Ontwikkeling, zal dit onderwerp expliciet in het collegebesluit en het geleideformulier toegelicht worden.
3. Kennisgeving van de voorbereiding van de beleidsnota Archeologie vindt plaats in de Stadskrant;
4. De commissie Ontwikkeling ontvangt het besluit van het college ter kennisname.

3. Beoogd resultaat

Zie onder inleiding.

4. Argumenten

Om uitvoering te geven aan de nieuwe wettelijke taken, met de intentie om op een werkbare en doelmatige manier zorg te dragen voor het bodemarchief, zijn een concept beleidsnota Archeologie en bijbehorende concept Archeologische Beleidskaart Haarlem opgesteld. Deze vormen het archeologiebeleid dat, onder andere, in de gemeentelijke bestemmingsplannen zijn beslag vindt. Daarmee voldoet de gemeente aan de voorwaarden die de Wamz stelt en zal voor alle betrokkenen inzichtelijk zijn wanneer en waar rekening dient te worden gehouden met het archeologisch bodemarchief.

Het voorstel past in het ingezet beleid voor wat betreft de participatie en inspraak voor beleidsvoornemens. Aangezien het een concept betreft, heeft het besluit geen financiële consequenties. Zodra er sprake is van een beleidsnota zullen deze consequenties wel toegelicht worden. In de concept beleidsnota zal dit aspect worden uitgewerkt.

Er zal een informatieavond georganiseerd worden die door middel van een bericht in de stadskrant gecommuniceerd wordt. Hiertoe vindt overleg plaats met de afdeling communicatie.

5. Kanttekeningen

-

6. Uitvoering

Proces

De participatie met betrekking tot het concept beleidsnota Archeologie vindt plaats door middel van een informatiebijeenkomst. Het concept wordt op basis van deze participatie waar nodig aangepast. De beleidsnota wordt vervolgens aangeboden aan het college en ter bespreking aan de commissie Ontwikkeling ter vrijgave voor inspraak. Na verwerking van de inspraakreacties wordt de beleidsnota aangeboden aan het college die bij instemming de raad voorstelt de beleidsnota vast te stellen na positief advies van de commissie Ontwikkeling.

7. Bijlagen

-

Het college van burgemeester en wethouders

Reageren
a.v.zalinge@haarlem.nl

Meer informatie
www.haarlem.nl

Vragen
023 - 5313135

Gemeente Haarlem

EEN WAARDEVOL BEZIT
Beleidsnota Archeologie
(CONCEPT)

“EEN WAARDEVOL BEZIT”

BELEIDSNOTA ARCHEOLOGIE GEMEENTE HAARLEM 2008

Datum :	11 augustus 2008	
Versie:	concept	
Auteurs :	Drs J. M. Poldermans	Gemeente Haarlem
	Drs A.C. van Zalinge	Gemeente Haarlem
Met bijdragen van:	Drs G.P. Alders	Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland
	Drs S. Husken	Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland
	Mr Drs P.H. Koetsier	Gemeente Haarlem
	Ing. W.S. Lafeber	Gemeente Haarlem

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	5
1.1 Aanleiding.....	5
1.2 Wet op de archeologische Monumentenzorg.....	5
1.3 Het bodemarchief van Haarlem.....	6
1.4 Vraagstelling.....	7
1.5 Leeswijzer.....	7

ARCHEOLOGIEBELEID GEMEENTE HAARLEM

2. Archeologiebeleid Haarlem: beleidsdoelen en accenten	9
2.1 Doelstellingen archeologiebeleid.....	9
2.2 Randvoorwaarden.....	11
2.3 Kosten en financiering.....	12
2.4 Consequenties voor particulieren.....	15
2.5 Actiepunten.....	16

UITWERKING

3. Beheer van het Haarlems bodemarchief	17
3.1 Rijksbeleid.....	17
3.2 Provinciaalbeleid.....	18
3.3 Archeologiebeleid in Haarlem.....	18
3.3.1 Doel 1: Behoud van het bodemarchief.....	19
3.3.2 Doel 2: Kennisvergroting van het Haarlems bodemarchief.....	34
3.3.3 Doel 3: Zichtbaarheid & informatievoorziening: maatschappelijk draagvlak.....	35
4. Consequenties voor gemeente en particulieren	38
4.1 Consequenties voor de gemeente Haarlem.....	38
4.1.1 Beleid en advies.....	38
4.1.2 Regie.....	38
4.1.3 Uitvoeren archeologisch onderzoek.....	39
4.1.4 Risico: kosten archeologisch onderzoek in geval van toevalsvondsten.....	39
4.1.5 Risico: excessieve kosten.....	40
4.1.6 Risico: schadevergoeding.....	41
4.1.7 Organisatie.....	41
4.2 Consequenties voor particulieren.....	42
5 Kosten en Financiering	43
5.1 Kosten en financiering gemeente Haarlem.....	43
5.1.1 Beleid, advies, regie en organisatie.....	43
5.1.2 Uitvoeren archeologisch onderzoek.....	45
5.1.3 Risico: archeologisch onderzoek in het geval van toevalsvondsten.....	46
5.1.4 Risico: excessieve kosten archeologisch onderzoek.....	46
5.1.5 Risico: schadevergoeding.....	48
5.2 Kosten en financiering particulieren.....	49

Literatuur..... 50

Begrippenlijst..... 51

BIJLAGE 1 ARCHEOLOGISCHE BELEIDSKAART HAARLEM

BIJLAGE 2 TOELICHTING BELEIDSKAART ARCHEOLOGIE HAARLEM

BIJLAGE 3 HOOGTEPUNTEN UIT HET HAARLEMS BODEMARCHIEF

BIJLAGE 4 WETTELIJK EN BELEIDSMATIG KADER

BIJLAGE 5 ARCHEOLOGISCH ONDERZOEKSTRAJECT

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Op 1 september is de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) van kracht geworden. De primaire verantwoordelijkheid voor het archeologisch erfgoed, dat opgeslagen ligt in de bodem en daarom ook wel bodemarchief genoemd wordt, is gedecentraliseerd en ligt nu op gemeentelijk niveau.

De gemeente Haarlem draagt al lange tijd zorg voor de archeologisch waardevolle terreinen op haar grondgebied. In 1982 werd de eerste gemeentelijke archeoloog aangesteld. De zorg voor het Haarlemse bodemarchief kent dus reeds een lange traditie. De aanvankelijke taakstelling, maar ook personele ondersteuning, huisvesting en archeologische praktijk zijn sinds die tijd aan veel veranderingen onderhevig geweest. Met name de ratificatie van het *Europese Verdrag inzake de Bescherming van het Archeologisch Erfgoed* maakte aanpassing van de bestaande procedures noodzakelijk. In 'De schatplicht van Haarlem' (beleidsnota 2002-2006) is gepoogd een aanzet te geven tot een herziening van de werkwijze van de gemeentelijke archeologische praktijk. Mede ten gevolge van het toentertijd uitblijven van de implementatie van het Verdrag van Malta is 'De schatplicht van Haarlem' niet vastgesteld en is geen uitvoering gegeven aan de uitgangspunten van die nota.

De inwerkingtreding van de Wamz en de veranderingen in het archeologische bestel brengen op dit moment de noodzaak om een gemeentelijk beleid ten aanzien van archeologische monumentenzorg te bepalen. Om uitvoering te geven aan de nieuwe wettelijke taken heeft de gemeente Haarlem hiervoor een beleidsnota archeologie opgesteld met de intentie op een werkbare en doelmatige manier zorg te dragen voor het bodemarchief.

1.2 Wet op de archeologische Monumentenzorg

In ons land heeft de bewoningsgeschiedenis vrijwel overal in de bodem sporen nagelaten. Voor een betrekkelijk klein deel van deze geschiedenis bestaan schriftelijke bronnen, maar het overgrote deel van het verleden kan alleen bestudeerd worden aan de hand van archeologische informatie die in de bodem ligt opgeslagen. De bodem is als het ware een archief en vormt daarmee een belangrijke bron van kennis van het verleden. Soms zijn de relictten uit het verleden nog zichtbaar in het landschap, maar veel van de archeologische overblijfselen liggen onzichtbaar verscholen in de bodem. De informatie uit het bodemarchief is eindig en herstel van wat eenmaal verdwenen is, is niet mogelijk. Wordt het bodemarchief vernietigd, bijvoorbeeld door woningbouw, infrastructurele werken of grondwaterpeilverlaging, dan is daarmee de informatie definitief verloren.

Vanuit het besef dat, als gevolg van bodemversturende ingrepen, het bodemarchief uitgeput kan raken en derhalve een zorgvuldige omgang met dat bodemarchief noodzakelijk is, is het *Europese Verdrag inzake de Bescherming van het Archeologisch Erfgoed*, ook wel Conventie van Valletta of het Verdrag van Malta genoemd, tot stand gekomen.

Het voornaamste uitgangspunt van dit verdrag is het behoud van archeologische waarden in de bodem. Waar behoud niet mogelijk blijkt, moet de informatie uit dat bodemarchief, vóór de vernietiging ervan, worden gedocumenteerd door middel van archeologisch onderzoek. Een tweede belangrijk uitgangspunt van het Verdrag van Malta is het principe dat de veroorzaker de initiatiefnemer van bodemroerende activiteiten- de kosten van archeologisch onderzoek moet betalen. Deze twee uitgangspunten kunnen volgens het verdrag het beste gestalte krijgen door het derde uitgangspunt, de archeologische belangen tijdig en volwaardig in het ruimtelijke planproces op te nemen.

De uitgangspunten van het Verdrag van Malta zijn vertaald in de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) die op 1 september 2007 van kracht is geworden. Deze wet wijzigt de Monumentenwet 1988 en op kleine onderdelen enkele andere wetten¹. In de Wamz is het bestemmingsplan aangewezen als het meest geëigende instrument om het archeologisch erfgoed planologisch te beschermen. Naast de Wamz zijn sinds 1 januari 2008 het Besluit op de archeologische monumentenzorg (Bamz) en de Regeling archeologische monumentenzorg (Ramz) van kracht. De Bamz en Ramz zijn nadere uitwerkingen van de Wamz.²

1.3 Het bodemarchief van Haarlem

Haarlem heeft een rijk verleden. Vele archeologische vondsten tonen dat aan. Na de laatste IJstijd, zo'n 10.000 jaar geleden, maakte het overgrote deel van Noord- en Zuid-Holland deel uit van de Noordzee. Zo'n 5600 jaar geleden ontstonden, evenwijdig aan de huidige kustlijn, lange smalle zandbanken, ook wel strandwallen genaamd. Op deze strandwallen vond duinvorming plaats. Oostelijk van deze strandwallen, waar de Noordzee geen vat meer kreeg op het uitgestrekte water, vormden zich onafzienbare moerassen. Het huidige Haarlem ligt zowel op de oudste strandwal, 56 eeuwen geleden ontstaan, als op de op een en twee na oudste strandwal van Nederland.

Op deze strandwallen werden aanvankelijk alleen eenvoudige onderkomens gebouwd door jagers en vissers. Later, vanaf circa 4000 jaar geleden, werden er akkers aangelegd en verrezen er grote boerderijen. Op deze plek onstond vele eeuwen later, in de Karolingische tijd, de nederzetting Harulahem ontstond. Harulahem, later verbasterd tot Haarlem, doet zijn naam eer aan: huis(en) op een open plek in een op zandgrond gelegen bos. Zand, wind en water hebben dus de basis gevormd van Haarlem.

De in de 11e maar vooral in de 12e eeuw snel groeiende pre-stedelijke nederzetting Haarlem, gelegen aan de belangrijke noord-zuid verbindingen, de waterweg het Spaarne en de midden op de strandwal gelegen landweg, kreeg in 1245 stadsrechten. Het ontwikkelde zich tot een voor die tijd belangrijke stad. De resten van woningen, huisraad en andere sporen van vroegere bewoning zijn in de loop der eeuwen door stuifafzettingen en kunstmatige ophogingen verborgen geraakt in de Haarlemse bodem. De Haarlemse bodem is dus letterlijk een opeenstapeling van 56 eeuwen bewoningsgeschiedenis in de vorm archeologische landschappen, opgebouwd uit diverse bodemlagen.

¹ Ook enkele andere wetten zijn aangepast ten behoeve van de Wamz: onder andere de Wet op de ruimtelijke ordening, de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, de Ontgrondingenwet en de Wet Milieubeheer.

² Voor meer achtergronden over het verdrag van Malta, de Wamz en de nieuwe Monumentenwet zie bijlage 3.

1.4 Vraagstelling

Nu de primaire verantwoordelijkheid voor het archeologisch erfgoed is gedecentraliseerd en op gemeentelijk niveau ligt, staat de vraag centraal hoe de gemeente Haarlem adequaat invulling geeft aan de nieuwe wettelijke verplichtingen voortvloeiend uit de wijziging van de Monumentenwet. Wat zijn de wettelijke verplichtingen, hoe is de huidige situatie van het Haarlemse beleid ten aanzien van archeologie en welke situatie is het meest wenselijk? Hoe kan men balans aanbrengen tussen de archeologische monumentenzorg en de ruimtelijke ordening? Wat moet er gebeuren om de gewenste situatie te bereiken en wat zijn de kosten en de risico's hiervan, zowel voor de gemeente als voor de particulier? En hoe financiert de gemeente dit beleid?

Met andere woorden: hoe kan de gemeente een adequate invulling geven aan de wettelijke taken ten aanzien van de archeologische monumentenzorg, daarin een maatschappelijk aanvaardbare balans aanbrengen tussen de ruimtelijke ordening en het zorgvuldig beheer van het bodemarchief en dit op een werkbare en doelmatige manier uitvoeren?

1.5 Leeswijzer

Archeologiebeleid

In hoofdstuk 2 worden de beleidsdoelen en accenten beschreven die zijn opgesteld voor een verantwoord beleid ten aanzien van de archeologische monumentenzorg. Ook worden de randvoorwaarden, de financiële consequenties en de actiepunten op een rij gezet.

Hiermee geeft dit hoofdstuk antwoord op de vraag hoe de gemeente een adequate invulling kan geven aan de wettelijke taken ten aanzien van de archeologische monumentenzorg en een maatschappelijk balans kan aanbrengen tussen de ruimtelijke ordening en het zorgvuldig beheer van het bodemarchief.

Uitwerking

In hoofdstuk 3 worden de beleidsdoelen en accenten van het beheer van het Haarlems bodemarchief uitgewerkt. Daarbij wordt een beschrijving gegeven van de wettelijke verplichtingen, de huidige situatie van het Haarlemse beleid ten aanzien van archeologie, de meest wenselijke situatie en de (juridische) beleidsinstrumenten die de gemeente hiertoe ter beschikking staan.

Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van de consequenties van het nieuwe archeologiebeleid voor de gemeente en de particulier: de nieuwe taken en risico's en de eventuele aanpassingen die daarvoor nodig zijn op het gebied van organisatie en planning..

Hoofdstuk 5 behandelt de kosten van het nieuwe archeologiebeleid en beantwoordt de vraag hoe deze worden gefinancierd. Verder wordt aangegeven wat de consequenties zijn voor particulieren (bedrijven, burgers etc.).

- Bijlage 1 is de Archeologische Beleidskaart Haarlem.
- Bijlage 2 geeft een archeologisch inhoudelijke motivering op de Archeologische Beleidskaart Haarlem (ABH).
- Bijlage 3 geeft een beknopt overzicht van het rijke bodemarchief van de gemeente Haarlem.
- Bijlage 4 geeft een toelichting op de taken en verantwoordelijkheden van het Rijk en de Provincie Noord-Holland.
- Bijlage 5 geeft een overzicht van het archeologisch onderzoekstraject.

ARCHEOLOGIEBELEID GEMEENTE HAARLEM

2. Archeologiebeleid Haarlem: beleidsdoelen en accenten

In dit hoofdstuk worden de beleidsdoelen en accenten uiteengezet die zijn opgesteld voor een verantwoord archeologiebeleid in Haarlem³. Ook worden de randvoorwaarden, de financiële consequenties en de actiepunten op een rij gezet. Hiermee geeft dit hoofdstuk antwoord op de vraag hoe de gemeente een adequate invulling kan geven aan de wettelijke taken ten aanzien van de archeologische monumentenzorg en een maatschappelijk balans kan aanbrengen tussen de ruimtelijke ordening en het zorgvuldig beheer van het bodemarchief. De uitwerking en vormgeving is zodanig dat, binnen de wettelijke kaders blijvend, het beleid zo werkbaar en doelmatig mogelijk blijft en de regeldruk zo beperkt mogelijk is.

2.1 Doelstellingen archeologiebeleid

Met de goedkeuring van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) heeft de gemeente er vanaf 1 september 2007 een aantal nieuwe verplichtingen bij gekregen wat betreft de zorg voor het archeologisch erfgoed. Deze wet is het resultaat van de implementatie van het Europese Verdrag van Valetta. Het verdrag heeft drie uitgangspunten:

- Het behoud van archeologische waarden in de bodem;
- De initiatiefnemer van het project dat tot bodemverstoring leidt, is verantwoordelijk voor de kosten van archeologisch onderzoek;
- De zorg voor het archeologisch erfgoed wordt vroegtijdig geïntegreerd in de procedures van de ruimtelijke ordening;

Op grond van de Wamz *moeten* gemeenten verantwoordelijkheid nemen voor het behoud van het eigen bodemarchief. Gezien het rijke bodemarchief van Haarlem is het niet alleen noodzakelijk, maar ook zeer wenselijk een adequaat archeologiebeleid te voeren.

De uitgangspunten voor gemeentelijke beslissingen zijn in de beleidsnota archeologie, de Archeologische Beleidskaart Haarlem (ABH) en in de verordening Monumenten en Archeologie vastgelegd en vormen het archeologiebeleid dat, onder andere, in de gemeentelijke bestemmingsplannen zijn beslag vindt. Daarmee voldoet de gemeente aan de voorwaarden die de Wamz stelt en zal voor alle betrokkenen inzichtelijk zijn wanneer en waar rekening dient te worden gehouden met het archeologisch bodemarchief.

Om uitvoering te geven aan de nieuwe wettelijke taken heeft de gemeente Haarlem, met de intentie om op een werkbare en doelmatige manier zorg te dragen voor het bodemarchief, een beleidsnota archeologie opgesteld. Voor het archeologiebeleid zijn de volgende beleidsdoelen geformuleerd:

Doel 1: De gemeente Haarlem streeft naar bescherming van het bodemarchief door middel van de bestemmingsplannen alsmede door middel van opname ervan in de integrale stedelijke planvorming.

---

³ Voor een uitwerking en motivering hiervan zie hoofdstuk 3.

Hierbij staat behoud *in situ* (ter plaatse) voorop. Als vernietiging van archeologische waarden niet voorkomen kan worden, worden deze veiliggesteld door middel van archeologisch veldonderzoek en uitwerking.

Doel 2: De gemeente Haarlem streeft naar kennisvergroting van het Haarlems bodemarchief. Kennisvergroting wordt noodzakelijk geacht om het beleid een kader te geven en te kunnen sturen. Het wordt als een belangrijk onderdeel van een goede kwaliteit van behoud *ex situ* (uit de bodem) gezien.

Doel 3: De gemeente Haarlem behartigt het publiek belang van het kwetsbare en waardevolle bodemarchief en kent daarom in haar archeologiebeleid een belangrijke rol toe aan publieksparticipatie, -informatie, -educatie en communicatie in de ruimste zin van het woord. Zij ziet deze aspecten als belangrijke voorwaarden voor het welslagen van het archeologiebeleid.

Om de gestelde beleidsdoelen te realiseren zijn onderstaande accenten gelegd:

Doel 1: Bescherming van het bodemarchief

- 1.1 Bij processen die plaatsvinden in het kader van de ruimtelijke ordening zullen de archeologische belangen volwaardig worden meegewogen om behoud *in situ* na te streven (zie § 3.3.1.1);
- 1.2 Op de Archeologische Beleidskaart Haarlem (ABH) wordt per archeologisch waardevol gebied in de gemeente een regime aangegeven dat vaststelt bij welke planomvang rekening gehouden moet worden met archeologische waarden en welke eisen daaraan worden gesteld. De beleidskaart wordt vertaald in de nieuwe bestemmingsplannen en gehanteerd bij de vergunningverlening (zie § 3.3.1.2);
- 1.3 Voor de archeologisch waardevolle gebieden wordt in de planvoorschriften van nieuwe bestemmingsplannen opgenomen dat bij reguliere bouw-, en aanlegvergunningen archeologische voorschriften kunnen worden verbonden, alsmede aan sloopvergunningen binnen beschermd stadsgezicht. Voor de aanpassing van oude bestemmingsplannen zal een facetbestemmingsplan archeologie worden opgesteld en vastgesteld (zie § 3.3.1.3);
- 1.4 Er wordt een verordening Monumenten en Archeologie vastgesteld⁴. Daarin wordt de mogelijkheid opgenomen om gemeentelijke archeologische monumenten aan te wijzen en wordt een goedkeuringsvereiste opgenomen voor Programma's van Eisen en Plannen van Aanpak voor archeologisch veldonderzoek (zie § 3.3.1.4);
- 1.5 Particuliere initiatiefnemers van ruimtelijke- en bouwplannen dienen, conform het 'veroorzakersprincipe', de kosten voor archeologisch onderzoek te dragen. Kosten voor archeologisch onderzoek ten gevolge van bodemversturende projecten, waarbij de gemeente initiatiefnemer is, komen ten laste van het betreffende projectbegrotingen. Als de kosten excessief zijn is de gemeente medeverantwoordelijk voor de kosten⁵ (zie § 3.3.1.5);

⁴ Dit zal een uitbreiding zijn van de huidige Monumentenverordening.

⁵ De verplichting hiertoe in sommige gevallen is wettelijk bepaald in art. 34a van de Monumentenwet 1988 en toegelicht in de Memorie van Toelichting en het Besluit op de archeologische monumentenzorg. Een regeling is niet vastgesteld, die is ter bepaling van de gemeente.

- 1.6 De kwaliteit van het archeologisch onderzoek wordt gewaarborgd door de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, de Haarlemse Richtlijnen en het standaard Programma van Eisen voor de Haarlemse binnenstad (zie § 3.3.1.6);
- 1.7 De gemeente hecht grote waarde aan de kwaliteit van het behoud *ex-situ* en daarmee aan het beheer van het gemeentelijk depot (zie § 3.3.1.7);
- 1.8 De gemeente heeft de komende jaren niet de intentie om het kleine archeologische veldonderzoek binnen de gemeentegrenzen zelf in eigen beheer uit te voeren. De mogelijkheid hiertoe blijft wel bestaan voor uitvoering in de toekomst (zie § 3.3.1.8).

Doel 2: Kennisvergroting van het Haarlems bodemarchief

- 2.1 Een Haarlemse onderzoeksagenda archeologie zal de leidraad vormen voor het archeologisch onderzoek in de gemeente. De gemeente zal deze agenda op bepaalde momenten evalueren en waar nodig bijstellen (zie § 3.3.2.1);
- 2.2 De gemeente hecht grote waarde aan de uitwerking van archeologisch onderzoek. Daarbij zullen reeds bestaande achterstanden in uitwerking van archeologisch onderzoek worden weggewerkt (zie § 3.3.2.2).

Doel 3: Zichtbaarheid en informatievoorziening: maatschappelijk draagvlak

- 3.1 De gemeente zal een actief communicatiebeleid voeren op het gebied van archeologische monumentenzorg, zodat de consequenties van het archeologiebeleid van meet af aan voor iedereen helder is (zie § 3.3.3.1);
- 3.2 Voor de verspreiding van kennis van de Haarlemse bewoningsgeschiedenis en de educatie daaromtrent hecht de gemeente grote waarde aan het Archeologie Museum Haarlem en diens tentoonstellingen en educatieve projecten (zie § 3.3.3.2);
- 3.3 Voor de verspreiding van kennis van de Haarlemse (bewonings)geschiedenis acht de gemeente het inlichten van de pers en overige media, het geven van lezingen en het organiseren van tentoonstellingen (buiten het museum) van groot belang (zie § 3.3.3.3);
- 3.4 Voor de verspreiding van kennis van de Haarlemse (bewonings)geschiedenis en de educatie daaromtrent en het (wetenschappelijk) publiceren van onderzoeksgegevens hecht de gemeente grote waarde aan het verschijnen van publieksvriendelijke publicaties en de reeks "Haarlems BodemOnderzoek" (zie § 3.3.3.4);
- 3.5 De gemeente ziet het belang van de inbreng van lokale deskundigheid in de archeologische monumentenzorg. Amateurarcheologen zal de gelegenheid geboden worden onder bepaalde voorwaarden te participeren in archeologisch onderzoek (zie § 3.3.3.5).

2.2 Randvoorwaarden

- Een van de belangrijkste randvoorwaarden om aan het archeologiebeleid adequaat uitvoering te kunnen geven is dat de personele bezetting, de huisvesting en het depot zoals in de huidige situatie tenminste blijven bestaan;
- De Archeologische Beleidskaart Haarlem, de onderzoeksagenda en de regelingen met betrekking tot schadevergoeding worden om het jaar geëvalueerd.

2.3 Kosten en financiering gemeente

De taakverbreding veroorzaakt nieuwe kosten en risico's. De voorstellen ter financiering van deze kosten zullen elk jaar geëvalueerd worden en waar nodig worden bijgesteld. Het gaat immers om een nieuwe situatie waarmee geen enkele gemeente nog ervaring heeft.

Beleid, advies, regie en organisatie

Kosten

Het gemeentelijk budget voor archeologie was voor het jaar 2007 begroot op € 436.176,--. De lasten van het archeologiebudget zijn grotendeels indirecte kosten (o.a. huisvesting en salariskosten, totaal € 353.806,--), het overig deel van het budget (€ 82.370,--) is uitgetrokken voor directe kosten (o.a. archeologisch onderzoek, de reeks Haarlems Bodemonderzoek, amateurs, tentoonstellingen Archeologisch Museum Haarlem).

Tot nu toe werd een deel van de uitgaven bekostigd door een vast bedrag uit de gemeentelijk rioolgelden en sloopleges ten goede van het budget archeologie te laten komen. Over de minimale/maximale omvang van deze inkomsten zijn geen exacte gegevens beschikbaar. Het beginsaldo van 2008 wordt geschat op ca. € 180.000,--.

De taakverbreding zal een verhoging van de apparaatkosten opleveren. Dit betreft voornamelijk de uitgaven voor extra capaciteit voor beleid en advies, toetsing, regie, communicatie en educatie. Hiervoor zullen enkele minimale aanpassingen in de organisatie nodig zijn. Uitgangspunt is dat de kosten zoveel mogelijk beperkt blijven. Dit kan door het toepassen van kwalitatieve en kwantitatieve normen. De kwalitatieve norm wordt toegepast door middel van de Haarlemse onderzoeksagenda die de gemeente in staat stelt het archeologisch onderzoek te sturen. De kwantitatieve norm is in de vorm van de Archeologische Beleidskaart Haarlem toegepast.

Financiering

Het gemeentelijk budget voor onder meer personeel en huisvesting wordt gecontinueerd als in voorgaande jaren. Vanwege de nieuwe archeologiewetgeving ontvangt de gemeente inkomsten uit het Gemeentefonds voor de toegenomen bestuurslasten ten gevolge van de noodzakelijke implementatie van de nieuwe Malta-wetgeving. De bedragen worden berekend volgens een bepaalde verdeelsleutel, gebaseerd op het aantal inwoners. Dit bedrag is niet geormerkt en bedraagt € 67.000,-- per jaar. Conform de nota die is vastgesteld op 6 november 2007, is met dit bedrag voor 2008 en 2009 de indiensttreding van een extra archeoloog afgedekt.

Archeologisch (veld)onderzoek

Kosten

Een belangrijk element van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) is de introductie van het veroorzakerprincipe. Initiatiefnemers tot bodemroerende activiteiten zijn in beginsel verplicht de kosten van het benodigde archeologische onderzoek voor hun rekening te nemen. De gemeente Haarlem valt als (mede)initiatiefnemer van bodemroerende projecten ook onder dit principe.

Financiering

Kosten voor archeologisch onderzoek ten gevolge van bodemroerende projecten komen ten laste van het betreffende project. Zij worden opgenomen in de betreffende projectbegrotingen. De gemeente kan (via de exploitatieverordening) gebruik maken van de mogelijkheid om de

kosten die zij moet maken voor noodzakelijk archeologisch (voor)onderzoek in nieuwe plangebieden door te berekenen in de verkoopprijs van de uit te geven grond. In het geval de gemeente grond uitgeeft ten behoeve van ruimtelijke ontwikkeling zijn er met betrekking tot de financiering twee opties mogelijk:

- De gemeente levert de grond vrij van (archeologische) restricties aan. In dit geval is de gemeente verantwoordelijk voor het laten uitvoeren van eventueel noodzakelijk archeologisch onderzoek. De kosten worden verdisconteerd in de exploitatiekosten en meegenomen in de exploitatieovereenkomst.
- De gemeente levert de grond inclusief eventuele archeologische en andersoortige restricties. In dat geval is de initiatiefnemer verantwoordelijk voor de uitvoering van het archeologisch onderzoek en de kosten daarvan.

Op dit moment ontbreekt nog de informatie om de verhouding kosten-baten van beide methoden nader in beeld te brengen.

Toevalsvondsten

Kosten

Als de archeologische belangen op de juiste wijze worden meegenomen in het planproces zullen toevalsvondsten nauwelijks worden gedaan. In die gevallen dat een toevalsvondst zich wel voordoet betekent dit niet automatisch dat dit tot kosten voor de gemeente zal leiden. Slechts in uitzonderlijke gevallen zal er besloten worden tot het veilig stellen van de vondsten, namelijk alleen wanneer deze van ongekende importantie zijn voor het gemeentelijk bodemarchief. De inschatting is dat dit zich niet ieder jaar zal voordoen.

Financiering

De kosten van het archeologisch onderzoek zullen ten laste komen van de algemene reserve van de Algemene Middelen van de gemeente Haarlem.

Risico: excessieve kosten archeologisch onderzoek

Kosten

Bij grote projecten zullen de kosten voor archeologie naar verhouding niet snel worden ervaren als excessief. Maar een relatief kleine bodemingreep door een particulier kan leiden tot relatief kostbare opgravingen. Met name in de binnenstad is dit het geval. Het is de vraag in hoeverre het redelijk is deze kosten volledig door de veroorzaker te laten dragen, vooral wanneer ze niet in verhouding staan tot de totale stichtingskosten. Om te voorkomen dat de totale exploitatie in gevaar komt door de kosten van archeologische maatregelen, geeft de nieuwe wetgeving⁶ aan dat per geval bekeken moet worden wanneer vergoeding van de excessieve kosten op zijn plaats is. De wetgever benaderd deze problematiek casuïstisch; de rechter bepaalt uiteindelijk via jurisprudentie wanneer de gemeente gehouden is tot het betalen van excessieve kosten. Uit de toelichting op de Wamz en Bamz blijkt wel dat het vooral gedacht moet worden aan kosten in verband met opgravingen. In hoeverre kosten al dan niet ten laste moet blijven van de aanvrager (verstoorder) is, zoals uit het bovengenoemde blijkt, afhankelijk van de omstandigheden van het geval. Of dergelijke kosten als schade of excessief moeten worden

⁶ Zie: artikel 34a van de Monumentenwet 1988. Dit punt is specifiek uitgewerkt in hoofdstuk 2 van het Besluit op de archeologische monumentenzorg. In dit hoofdstuk staan de eisen omschreven waaraan een aanvraag om een uitkering voor excessieve kosten moet voldoen.

gekwalficeerd, is sterk afhankelijk van het (financiële) belang van de aanvrager, diens draagkracht, de mogelijkheden om naar een andere locatie om te zien en dergelijke meer. Enige redelijkheid dient hierbij in acht genomen te worden.

Wel is duidelijk dat de verstoorder in principe de kosten draagt tot de grens van wat de projectexploitatie kan dragen.⁷

In het Besluit op de archeologische monumentenzorg (Bamz) worden de volgende termen gehanteerd voor de kostenopbouw (de term excessieve kosten wordt ook in zijn algemeenheid gebruikt) voor een aanvraag om een uitkering voor kosten van archeologisch onderzoek:

1. Verstoordersdeel: dit is de bijdrage van de bodemverstoorder;
2. Drempelbijdrage: dit is de gemeentelijke bijdrage per geval. Maximale bedrag is € 2,50 per inwoner, gebaseerd op het inwoneraantal op 1 januari van het jaar van aanvraag).
3. Excessieve kosten: dat deel van de kosten dat boven het verstoordersdeel plus de drempelbijdrage uitkomt.

Het Besluit geeft aan dat er sprake moet zijn van een “besluit waarin de verplichting tot opgravingen wordt vastgelegd”. Hieronder wordt verstaan een sloopvergunning, een bouw- of aanlegvergunning, een vrijstelling op grond van de WRO, een ontgrondingenvergunningen of een besluit ter voorbereiding waarvan een milieueffect rapportage is uitgevoerd. Gezien het feit dat er op dit moment nog geen ervaring is op het gebied van excessieve kosten en jurisprudentie nog gevormd moet worden kan er nog geen uitspraak worden gedaan over de hoogte kosten.

Financiering

Een regeling voor de vergoedingsregeling van de excessieve kosten geeft de wetgever niet, die moeten gemeenten zelf ontwikkelen. Gezien het feit dat jurisprudentie nog gevormd moet worden en er nog onduidelijkheid is het beheer van de gelden voor de vergoeding voor excessieve kosten voor archeologisch onderzoek voor gemeenten vanuit het Rijk via de VNG, wordt voorgesteld om voor een periode van 2 jaar een richtlijn vast te stellen, waarna een evaluatie volgt. Deze richtlijn houdt het volgende in:

- Initiatiefnemers met commercieel oogmerk dienen in principe alle kosten voor noodzakelijk archeologisch onderzoek te betalen.
- Initiatiefnemers zonder commercieel oogmerk zullen de kosten voor archeologisch onderzoek dienen te dragen tot een maximum van 10% van de totale bouwkosten als het plangebied onder categorie 1 of 2 valt, en tot een maximum van 50% van de totale bouwkosten als het plangebied onder categorie 3, 4 of 5 valt. Daarboven kan men een verzoek indienen tot vergoeding van de kosten. Per geval zal bekeken worden of de overige kosten voor rekening van de gemeente zullen komen.

Eventuele drempelbijdragen worden door B&W toegekend uit de algemene reserve van de Algemene Middelen van de gemeente Haarlem.

Risico: schadevergoeding

Kosten

---

⁷ Zoals het in juridische zin in de Memorie van Toelichting is geformuleerd.

Artikel 42 van de Monumentenwet 1988 bepaalt dat het verplichtende bestuursorgaan (B&W) gehouden is de verstoorder die tengevolge van de weigering van een vergunning in het belang van de archeologische monumentenzorg of ten gevolge van voorschriften die in het belang van de archeologische monumentenzorg aan het desbetreffende besluit zijn verbonden, schade lijdt die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijner laste behoort te blijven, op verzoek van de aanvrager een naar billijkheid te bepalen schadevergoeding toe te kennen.

Gezien het feit dat jurisprudentie nog gevormd moet worden en er nog geen ervaring en informatie op dit vlak beschikbaar is kan geen uitspraak gedaan worden over de hoogte van de kosten. De inschatting is wel dat aanvragen tot schadevergoedingen niet (of nauwelijks) voor zullen worden toegekend. Het archeologiebeleid van de gemeente Haarlem is namelijk zo vormgegeven dat in principe elke vergunningaanvraag zal worden verleend, in bepaalde gevallen onder het stellen van archeologische voorwaarden.

En in het facetbestemmingsplan archeologie zijn voorschriften in het belang van de archeologische monumentenzorg gesteld die van toepassing zijn op bouw-, aanleg en sloppvergunningen en vrijstellingen. De aanvrager kan zich alvorens een vergunning of vrijstelling aan te vragen hiervan op de hoogte stellen en op reageren.

Financiering

Eventuele schadevergoeding wordt door B&W toegekend uit de algemene reserve van de Algemene Middelen van de gemeente Haarlem.

2.4 Consequenties voor particulieren

Particulieren (bedrijven, burgers etc.) die initiatiefnemer zijn van een project met bodemroerende activiteiten kunnen op grond van het nieuwe archeologiebeleid bij vergunningverlening in aanraking komen met voorwaarden met betrekking tot archeologie. Op basis van de Archeologische Beleidskaart Haarlem en de aard van de activiteiten die worden geïnitieerd kan de initiatiefnemer gevraagd worden om een archeologisch rapport te leveren waarin de waarde van archeologische resten voldoende is aangetoond. Dit betekent dat er een vorm van archeologisch (voor)onderzoek moet zijn uitgevoerd. De uitvoering en de kosten zijn de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer.

Kosten

Omdat er sprake is van een nieuwe situatie en er geen gegevens beschikbaar zijn over archeologisch onderzoek in opdracht van particulieren is het niet mogelijk om op dit moment een uitspraak te doen over de exacte financiële consequenties voor de particuliere initiatiefnemer.

Op basis van de vergunningaanvragen uit de periode 2006-2007 is de inschatting dat er circa 145 aanvragen per jaar zullen zijn die betrekking hebben op een bodemroerende activiteit waarbij men rekening moet houden met archeologie, en om die reden een archeologisch advies en een rapportage, en dus een vorm van archeologisch onderzoek, zullen moeten krijgen. De kosten van archeologisch onderzoek zijn sterk afhankelijk van de grootte van het plangebied, de aard van de bodemroerende activiteiten en de hoeveelheid van de aangetroffen archeologische waarden. Om een indruk te geven van de prijzen zijn enkele schattingen gegeven van een gemiddeld onderzoek. Een archeologisch bureauonderzoek kost €500,- à €1.000,-. Een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen kost tussen de €2.000,- en € 4.000,-. Een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven kost

gemiddeld tussen de €15.000,-- en €30.000,--. Een kleine opgraving kost gemiddeld €50.000,- en een grote opgraving kan oplopen tot €100.000,-- of meer. Van de 145 aanvragen waarbij een archeologisch rapport vereist is zullen alle gevallen een bureauonderzoek vergen, en de meeste daarvan een vorm van booronderzoek. Hoeveel daarvan zal leiden tot een proefsleuvenonderzoek en een opgraving kan op dit moment niet worden ingeschat.

Financiering

Op grond van het veroorzakerprincipe vallen de mogelijke kosten ten laste van de initiatiefnemer. De kosten zullen per project variëren. Door zich op tijd te verwittigen van de voorwaarden en deze op te nemen in de planning en begroting van zijn project kan men de kosten beheersbaar maken. Tevens zullen hierdoor vertragingen en onnodige kosten voorkomen worden.

2.5 Actiepunten

Om uitvoering te kunnen geven aan het beleid wordt op zo kort mogelijke termijn het volgende gerealiseerd:

- Opnemen van de Archeologische Beleidskaart Haarlem en het archeologiebeleid in alle nieuwe bestemmingsplannen;
- Archeologische Beleidskaart Haarlem en het archeologiebeleid in oude bestemmingsplannen archeologisch reguleren door middel van een facetbestemmingsplan;
- Bouwverordening aanpassen met betrekking tot voorwaarden die aan een sloopvergunning kunnen worden gesteld;
- Archeologie opnemen in de risicoparagraaf en begroting van gemeentelijke plannen op het gebied van ruimtelijke ordening;
- Bij voorstellen tot peilwijziging van het grondwater rekening houden met de aanwezige of te verwachten archeologische waarden;
- Aanpassen van de verordening Monumenten en wijzigigen in een verordening Monumenten en Archeologie;
- Mandateren van de gemeentelijk archeologen om te kunnen optreden namens de gemeente als bevoegde overheid op het gebied van de archeologie;
- Opstellen van een regeling voor excessieve kosten van de particuliere initiatiefnemer;
- Opstellen interne procesbeschrijvingen/stappenplannen om het beleid uit te kunnen voeren;
- Communicatieplan voor interne en externe communicatie opstellen;
- De huidige depotruimten toetsen aan de geldende KNA-eisen en eventueel de nodige aanpassingen aanbrengen;
- Herformuleren van de functies van personeel Archeologie.

Na inwerkingtreding van het archeologiebeleid worden de volgende punten jaarlijks geëvalueerd en eventueel naar bevindingen aangepast:

- De regeling voor het financieren van vergoeding excessieve kosten archeologisch onderzoek aan particulieren;
- De Archeologische Beleidskaart Haarlem en de onderzoeksagenda.

UITWERKING

UITWERKING

3. Beheer van het Haarlems bodemarchief

Op grond van de Wamz *moeten* gemeenten verantwoordelijkheid nemen voor het behoud van het eigen bodemarchief. Gezien het rijke bodemarchief van Haarlem⁸ is het niet alleen noodzakelijk, maar ook zeer wenselijk een adequaat archeologiebeleid te voeren.

De uitgangspunten voor gemeentelijke beslissingen zijn in de nota archeologiebeleid, de Archeologische Beleidskaart Haarlem en in de verordening Monumenten en Archeologie vastgelegd en vormen het archeologiebeleid dat onder andere in de gemeentelijke bestemmingsplannen zijn beslag vindt. Daarmee voldoet de gemeente aan de voorwaarden die de Wamz stelt en zal voor alle particulieren inzichtelijk zijn wanneer en waar rekening dient te worden gehouden met archeologie.

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de vraag wat de wettelijke verplichtingen zijn, hoe de huidige situatie van het Haarlemse beleid ten aanzien van archeologie is, wat de meest wenselijke situatie is hoe een balans tussen de archeologische monumentenzorg en de ruimtelijke ordening gevonden kan worden. Er wordt beschreven hoe de gemeente Haarlem haar doelstellingen en bijbehorende accenten in het beleid ten aanzien van de archeologische monumentenzorg heeft uitgewerkt. Deze uitwerking en de vormgeving is zodanig dat, binnen de wettelijke kaders blijvend, het beleid werkbaar en doelmatig blijft en de regeldruk zo beperkt mogelijk is.

3.1 Rijksbeleid

Vanuit het besef dat, als gevolg van bodemversturende ingrepen, het bodemarchief uitgeput kan raken en derhalve een zorgvuldige omgang met dat bodemarchief noodzakelijk is, is het *Europese Verdrag inzake de Bescherming van het Archeologisch Erfgoed*, ook wel Conventie van Valletta of het Verdrag van Malta genoemd, tot stand gekomen.

Het voornaamste uitgangspunt van dit verdrag is het behoud van archeologische waarden in de bodem. Waar behoud niet mogelijk blijkt, moet de informatie uit dat bodemarchief, vóór de vernietiging ervan, worden gedocumenteerd door middel van archeologisch onderzoek. Een tweede belangrijk uitgangspunt van het Verdrag van Malta is het principe dat de veroorzaker, de initiatiefnemer van bodemroerende activiteiten, de kosten van archeologisch onderzoek moet betalen. Deze twee uitgangspunten kunnen volgens het verdrag het beste gestalte krijgen door het derde uitgangspunt; de archeologische belangen tijdig en volwaardig in het ruimtelijke planproces opnemen.

De uitgangspunten van het Verdrag van Malta zijn vertaald in de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) die op 1 september 2007 van kracht is geworden. Deze wet wijzigt de Monumentenwet 1988 en op kleine onderdelen enkele andere wetten⁹. In de Wamz is het bestemmingsplan aangewezen als het meest geëigende instrument om het archeologisch erfgoed planologisch te beschermen.

⁸ Voor meer informatie over het Haarlemse bodemarchief zie bijlage 4.

⁹ Ook enkele andere wetten zijn aangepast ten behoeve van de Wamz: onder andere de Wet op de ruimtelijke ordening, de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, de Ontgrondingenwet en de Wet Milieubeheer. Voor meer achtergronden zie bijlage 4.

Naast de Wamz zijn sinds 1 januari 2008 het Besluit op de archeologische monumentenzorg (Bamz) en de Regeling archeologische monumentenzorg (Ramz) van kracht. De Bamz en Ramz zijn nadere uitwerkingen van de Wamz¹⁰.

3.2 Provinciaalbeleid

Het archeologisch beleid van het provinciaal bestuur van Noord-Holland is vastgelegd in het Cultuurconvenant tussen het rijk en de provincie Noord-Holland, de Provinciale Cultuurnota 2005-2008, de Cultuurhistorische Regio-profielen, de Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid, de Gedragslijn Compensatie en het Streekplan Noord-Holland-Noord. Het beleid is enerzijds gebaseerd op wettelijke verplichtingen die voortkomen uit de Wamz, anderzijds op autonoom cultuurhistorisch provinciaal beleid¹¹.

Een belangrijk instrument voor het beleid is de Cultuurhistorische Waardenkaart, waarbij voor elk van de drie cultuurhistorische disciplines historische (steden)bouwkunde, historische geografie en archeologie een kaartlaag is samengesteld. Van de op de archeologische kaartlaag aangegeven terreinen staat vast dat ze bescherming verdienen vanuit cultuurhistorisch oogpunt. Deze kaart is geen beleidskaart en hij is per definitie onvolledig, omdat bij het samenstellen van de kaart het niet mogelijk bleek om ten behoeve daarvan aanvullend onderzoek te doen naar aanwezige nog onbekende archeologische vindplaatsen. Dat laatste neemt niet weg dat de gemeenteraad in de ruimtelijke afweging met deze terreinen in de ruimtelijke afweging rekening dient te houden.

Vanuit de rijks- en provinciale overheid worden extra impulsen gegeven om het cultuurhistorisch en archeologisch potentieel beter te benutten. Opgraven dient alleen plaats te vinden indien behoud *in situ*, niet mogelijk blijkt te zijn. Daarnaast heeft versterking van de relatie archeologie en ruimtelijke ordening de aandacht, onder andere, door de mogelijkheid tot aanwijzing door de provincie van archeologiegevoelige gebieden (de zgn. *attentiegebieden*) binnen en buiten de bebouwde kom.

3.3 Archeologiebeleid in Haarlem

Oude situatie

De Haarlemse gemeentelijk archeologen zijn op verschillende niveaus bij het uitvoeringsproces van het archeologisch beleid betrokken. Tijdens het interimbeleid dat na 1992 en vòòr de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) gold werden de grote en middelgrote archeologische (veld)onderzoeken in Haarlem uitbesteed aan archeologisch gekwalificeerde bedrijven. De kleine archeologische veldonderzoeken werden in eigen beheer uitgevoerd¹². Daarnaast werd intern archeologisch advies gegeven bij ruimtelijke- en bouwprojecten en archeologisch onderzoek op diverse manieren uitgewerkt en gepubliceerd. Verder beheerde men het gemeentelijk depot/ archief voor vondsten en onderzoeksgegevens. Daarnaast werd uitvoering gegeven aan een gemeentelijk archeologisch museum met vaste- en wisseltentoonstellingen en educatieve programma's.

¹⁰ Voor meer informatie over het verdrag van Malta, de Wamz, Bamz en Ramz en het overige rijksbeleid cultureel erfgoed zie bijlage 4.

¹¹ Voor meer informatie over het cultuur beleid van de provincie Noord-Holland zie bijlage 4.

¹² Het betrof voornamelijk onderzoeken in het kader van verstoringen met de gemeente als opdrachtgever/participant in het project.

Nieuwe situatie

Om uitvoering te geven aan de nieuwe wettelijke taken heeft de gemeente Haarlem, met de intentie om op een werkbare en doelmatige manier zorg te dragen voor het bodemarchief, een beleidsnota archeologie opgesteld. In deze nota zijn de volgende beleidsdoelen geformuleerd:

Doel 1: De gemeente Haarlem streeft naar bescherming van het bodemarchief door middel van de bestemmingsplannen alsmede door middel van opname ervan in de integrale stedelijke planvorming. Hierbij staat behoud *in situ* (ter plaatse) voorop. Als vernietiging van archeologische waarden niet voorkomen kan worden, worden deze veiliggesteld door middel van archeologisch veldonderzoek en uitwerking.

Doel 2: De gemeente Haarlem streeft naar kennisvergroting van het Haarlems bodemarchief. Kennisvergroting wordt noodzakelijk geacht om het beleid een kader te geven en te kunnen sturen. Het wordt als een belangrijk onderdeel van een goede kwaliteit van behoud *ex situ* (uit de bodem) gezien.

Doel 3: De gemeente Haarlem behartigt het publiek belang van het kwetsbare en waardevolle bodemarchief en kent daarom in haar archeologiebeleid een belangrijke rol toe aan publieksparticipatie, -informatie, en -educatie in de ruimste zin van het woord. Zij ziet deze aspecten als belangrijke voorwaarden voor het welslagen van het archeologiebeleid.

Om de gestelde beleidsdoelen te realiseren zijn bepaalde accenten gelegd en uitgewerkt in de volgende paragrafen.

3.3.1 Doel 1: Behoud van het bodemarchief

De gemeente Haarlem streeft naar bescherming van het bodemarchief door middel van de bestemmingsplannen alsmede door het opnemen ervan in de integrale stedelijke planvorming. Hierbij staat behoud *in situ* (ter plaatse) voorop. Als vernietiging van archeologische waarden niet voorkomen kan worden, worden deze veiliggesteld door middel van archeologisch veldonderzoek en de (wetenschappelijke) uitwerking ervan.

3.3.1.1 Afweging archeologische belangen en behoud *in situ*

Bij bodemingrepen van enige omvang zal het behoud van archeologische waarden moeten worden afgewogen tegen andere maatschappelijke belangen. Primair wordt gestreefd naar het behoud van archeologische waarden *in situ* (in de bodem). Wanneer andere belangen prevaleren boven het behoud van archeologische waarden in de bodem, bestaat de verplichting de archeologische waarden te documenteren door middel van archeologisch veldonderzoek, zodat zij *ex situ* (uit de bodem) behouden kunnen worden.

Voorwaarde voor succesvolle bescherming is het creëren van omstandigheden waardoor het (verdere) verval van archeologische waarden kan worden tegengegaan. Behoud *in situ* kan door de gemeente onder meer worden gerealiseerd door een archeologisch waardevolle vindplaats:

1. buiten ruimtelijke ontwikkelingen te houden;
2. aan te wijzen als archeologisch monument;
3. in te passen in de inrichting van het plangebied;
4. civieltechnisch in te passen in het plangebied;
5. bij wijzigingen van het grondwaterpeil rekening te houden met de vindplaats.¹³

In al deze gevallen kan het ook gaan om gedeelten van de vindplaats. In geval van de mogelijkheden 3 en 4 zal de stadsarcheoloog advies uitbrengen om tot een weloverwogen besluit te komen, zodat behoud *in situ* zoveel mogelijk is gegarandeerd.

Planttechnische inpassing van archeologie (mogelijkheid 3) houdt in dat het plan zodanig wordt geherstructureerd dat op de locatie van de archeologische waarden geen bodemroerende activiteiten zullen plaatsvinden. Bij civieltechnische inpassing (mogelijkheid 4) worden bouwingrepen ter plaatse van de archeologische waarden zodanig uitgevoerd dat aantasting wordt voorkomen of geminimaliseerd. Dit kan worden bereikt door diverse technische maatregelen. Er kan bijvoorbeeld bij het plaatsen van paalfunderingen gebruik gemaakt worden van grondvervangende in plaats van grondverdringende palen. Dit voorkomt dat bij het aanbrengen van de palen in de bodem grondlagen worden weggeduwd of verschoven waardoor de aanwezige archeologie wordt aangetast.

Het ophogen van een plangebied is ook een mogelijkheid om archeologische waarden te beschermen tegen bodemroerende activiteiten. Daarbij moet wel rekening worden gehouden met de druk die ontstaat op de archeologische lagen. 'Zetting' kan namelijk grote schade veroorzaken aan het bodemarchief. Ook bij andersoortige inrichting van het terrein, bijvoorbeeld bij het aanleggen van plantsoenen of parkeerplaatsen, kunnen maatregelen worden genomen ten behoeve van het behoud van archeologische waarden¹⁴. Om te waarborgen dat de behoudenswaardige vindplaatsen in de bodem niet in kwaliteit achteruit gaan, is het nodig om een visie op het beheer van het terrein vast te laten leggen door de stadsarcheoloog. Bij het opstellen zal niet alleen aandacht worden gegeven aan het vermijden van schadelijke handelingen, maar ook het nemen van actieve maatregelen om de degradatieprocessen op het betreffende terrein te vermijden, zodat de archeologische waarden die in goede staat verkeren ook in goede staat blijven verkeren.

Als andere belangen prevaleren boven de archeologische belangen zal men moeten overgaan tot behoud *ex situ*. Dit betekent een archeologisch veldonderzoek en de wetenschappelijk uitwerking daarvan. Daarna zullen de vondsten en gegevens worden bewaard in het gemeentelijk archeologisch depot.

3.3.1.2 Archeologische Beleidskaart Haarlem

Verantwoord beheer van het eigen bodemarchief begint met het inzichtelijk maken waar en wanneer met het bodemarchief rekening dient te worden gehouden. De gemeente is niet alleen betrokken als beheerder van het bodemarchief, maar kan ook als verstoorder van het bodemarchief optreden. Daarnaast zijn er grondeigenaren en grondgebruikers, plannenmakers en initiatiefnemers van bodemingrepen, zoals particulieren en projectontwikkelaars, die te maken kunnen krijgen met archeologische waarden in de bodem van een plangebied.

¹³ Bij verlaging of bij sterke schommelingen van het grondwaterpeil kan namelijk verdroging van de archeologische lagen optreden, waarbij eeuwenoud organische materiaal (zoals bijv. zaden en pollen) verloren gaat.

¹⁴ Voorbeelden van archeologiesparende maatregelen zie: *Archeologie sparend bouwen* (2007) van Rene Isarin.

Het is daarom noodzakelijk een aantal beleidsregels te formuleren om archeologiegevoelige gebieden in alle ruimtelijke plannen en projecten op te nemen en waar mogelijk te ontzien. Gezien de huidige schaarste aan bouwgrond is dit echter geen gemakkelijke opgave en zijn de uitwijkmogelijkheden ten aanzien van planontwikkeling zeer beperkt.

De Wamz bepaalt dat de gemeente in de voorbereidingsfase van een bestemmingsplan een inventarisatie naar (verwachte) archeologische waarden uit laat voeren. In het bestemmingsplan stelt de gemeente vervolgens voorwaarden aan het uitvoeren van bodemroerende activiteiten voor die gebieden waarvan in de inventarisatie is vastgesteld dat ze (potentieel) archeologisch waardevol zijn. Hierdoor krijgt het archeologisch belang een volwaardige plaats in de ruimtelijke ordening.

Verder bepaalt artikel 41a van de Monumentenwet dat projecten kleiner dan 100m² vrijgesteld zijn van archeologisch onderzoek¹⁵. De gemeenteraad kan een hiervan afwijkende oppervlakte vaststellen. Het is voor de wetgever immers onmogelijk om voor iedere gemeente een passende maatgeving te verschaffen. Haarlem heeft een archeologische ondergrond die qua archeologische waarde sterk uiteenloopt. Daarom is het noodzakelijk de in artikel 41a gestelde oppervlaktebepaling te nuanceren. Zo krijgen de archeologisch zeer waardevolle gebieden een kleiner oppervlakte en de archeologisch wat minder waardevolle gebieden een grotere oppervlakte.

Om de kwaliteit en omvang van het bodemarchief inzichtelijk te maken en de archeologische belangenafweging in het ruimtelijke orderingsproces hanteerbaar te maken heeft de gemeente een Archeologische Beleidskaart Haarlem (ABH) opgesteld.¹⁶ Met deze kaart geeft het gemeentebestuur aan in welke gebieden grondroerende activiteiten van een bepaalde omvang vergunningplichtig zijn. Haarlem heeft een archeologische ondergrond die qua archeologische waarde sterk uiteenloopt. Daarom is het noodzakelijk de in artikel 41a gestelde oppervlaktebepaling te nuanceren. Gevolg is dat een groot gedeelte van het Haarlems grondoppervlak een veel grotere vrijstelling van archeologisch onderzoek heeft gekregen en dat voor een klein gedeelte ervan een strenger regime is bepaald. Door deze nuancering is de archeologische wet- en regelgeving hanteerbaar gemaakt.

De gebieden op de beleidskaart archeologie zullen in bestemmingsplannen worden opgenomen met de dubbelbestemming 'archeologisch waardevol gebied'. In de voorschriften van het bestemmingsplan worden de relevante begrippen gedefinieerd en wordt aangegeven welke archeologische voorwaarden aan een reguliere bouwvergunning of aanlegvergunning kunnen worden verbonden. De basis hiervoor ligt direct in de Wamz. Met de ingang van de Wamz is de archeologische rapportage ook toegevoegd aan de indieningsvereisten voor een bouwaanvraag. Bij sloopaanvragen binnen beschermd stadsgezicht kan altijd een archeologisch rapport gevraagd worden. Indien archeologie, op basis van de ABH, vroegtijdig in het planproces wordt meegenomen en integraal onderdeel uitmaakt van de planontwikkeling, worden vertragingen en onnodige kosten voorkomen.

Resultaten van archeologisch (veld)onderzoek kunnen leiden tot nieuwe inzichten omtrent de aanwezigheid van archeologische waarden en de daarmee verbonden voorwaarden die aan bodemroerende activiteiten worden gesteld. Bij evaluatie van het beleid en de beleidskaart kunnen waar nodig met behulp van de verkregen onderzoeksresultaten de begrenzingen van archeologisch waardevolle gebieden aangepast worden.

¹⁵ Uitzondering hierop is de sloopaanvraag binnen beschermd stadsgezicht, daarbij kan altijd een archeologisch rapport verlangd worden.

¹⁶ Voor de Archeologische Beleidskaart Haarlem zie bijlage 1.

Categorieën en regimes

De beleidskaart hanteert een indeling in verschillende categorieën “archeologisch waardevol gebied”. Voor elk van deze categorieën is bepaald vanaf welke planomvang rekening gehouden moet worden met het (laten) uitvoeren van archeologisch onderzoek, het zogenaamde regime¹⁷.

De regimes gelden voor bodemroerende activiteiten die plaats zullen vinden in het kader van ‘plannen’ waarvoor het vereist is om aan te vragen:

- een reguliere bouwvergunning;
- een aanlegvergunning;
- een vrijstelling¹⁸ van het bestemmingsplan;
- een sloopvergunning.

Archeologisch waardevol gebied	Regime
Categorie 1A	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden die dieper gaan dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd (systematiek bouwverbod).
Categorie 1B	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden die dieper gaan dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. (systematiek voorwaarden aan vergunningen)
Categorie 2	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van meer dan 50 m ² en dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. (systematiek voorwaarden aan vergunningen)
Categorie 3	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van meer dan 500 m ² en dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. (systematiek voorwaarden aan vergunningen)
Categorie 4	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van meer dan 2500 m ² en dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. (systematiek voorwaarden aan vergunningen)
Categorie 5	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van meer dan 10.000 m ² en dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. (systematiek voorwaarden aan vergunningen)
Archeologievrij	Voor bodemroerende activiteiten in de waterlopen binnen de gemeente geldt geen archeologieregime. Deze activiteiten kunnen zonder archeologische beperkingen worden uitgevoerd.

¹⁷ Een uitgebreide inhoudelijke onderbouwing van de vastgestelde gebieden en regimes is in bijlage 2 beschreven.

¹⁸ Onder de nieuwe Wet ruimtelijke ordening worden “vrijstellingen” aangeduid als “onthefing”. Deze onthefingen vallen ook onder het begrip ‘plannen’ als hier bedoeld.

Met in de tabel genoemde oppervlakten van bodemroerende activiteiten wordt bedoeld:

De op de sloop-, aanleg-, of bouwaanvraag aangegeven oppervlakte welke de bodem raakt of nagenoeg raakt is het oppervlak welke gehanteerd dient te worden voor de beoordeling voor de noodzaak van een archeologisch onderzoek.

Voor archeologisch waardevolle terreinen van categorie 1A geldt een bouwverbod. Terreinen van categorie 1B en terreinen van de tweede tot en met vijfde categorie zullen door middel van het stellen van voorwaarden aan bouw-, sloop- of aanlegvergunningen worden beschermd.

De regimes gelden voor reguliere bouwaanvragen, bij lichte bouwaanvragen kan volgens de Wamz nooit een archeologisch onderzoek verplicht gesteld worden. Dit betekent dat bij kleine bouwwerken, zoals een aan- of uitbouw of klein bijgebouw normaliter geen onderzoek nodig is. Bij dit soort werken is de gemeente afhankelijk van de meldingen van toevalsvondsten. Uiteraard is de uitzondering hierop als het een archeologisch monument betreft, maar die zijn er (nog) niet in Haarlem.

Categorieën 1A en 1B

Categorieën 1A en 1B zijn van toepassing op terreinen die van bijzonder grootarcheologisch belang zijn voor de gemeente Haarlem en terreinen die staan aangegeven op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM). Op deze plaatsen is de aanwezigheid van belangwekkende archeologische waarden aangetoond.

1A

Categorie 1A biedt de zwaarst mogelijke vorm van bescherming, zonder dat sprake is van een aangewezen archeologisch monument¹⁹. In de systematiek van bescherming via de bestemmingsplannen wordt uitgegaan van een bouwverbod met binnenplanse vrijstellingsmogelijkheden. Het archeologisch waardevolle terrein aan het Liewegje is met name van belang vanwege de ongeroerde strandwal. Deze plek is de oudste strandwal van Nederland en de vroegst bewoonbare locatie binnen het Haarlemse grondgebied.

1B

Categorie 1B biedt eveneens een grote mate van bescherming van het archeologisch erfgoed, maar gaat uit van het stellen van voorwaarden aan de vergunningverlening en niet van een bouwverbod.

In de historische kern van Haarlem zijn overal in de bodem archeologische resten van het prehistorische, pre-stedelijke en stedelijk leven te vinden. Voor het oudste deel van de historische kern van Haarlem is het van het grootste belang te voorkomen dat de archeologische waarden en de kennis die zij kunnen opleveren ongezien verdwijnen bij kleine bodemroerende activiteiten. Daarom is het noodzakelijk op deze locaties bij alle bodemroerende activiteiten rekening te houden met archeologische waarden. Deze archeologische waarden worden beschermd door middel van het verbinden van voorwaarden aan een reguliere bouw-, aanleg-, en/of sloopvergunning bij iedere bodemroerende activiteit dieper dan 30 cm onder het maaiveld.

---

¹⁹ Voor archeologische monumenten zie § 3.3.1.4.

Categorie 2

De terreinen van de tweede categorie staan ook op de AMK vermeld. In de gebieden die tot deze categorie behoren zijn overal in de bodem archeologische resten van het prehistorische, dorps-, en stedelijk leven te vinden die een belangrijke bijdrage leveren aan de bewoningsgeschiedenis van het gehele grondgebied van de huidige gemeente Haarlem. Het betreft terreinen als de Nieuwstad, de historische kernen van Spaarndam en het voormalige Schoten, een huisplaats in de Veerpolder, het Huis te Zaanen, het Huis ter Kleef, de dam/sluis in het Spaarne (Spaarndam), de Slaperdijk en enkele zandopduikingen in de polders van het oostelijk deel van Haarlem.

Gezien de aard van deze archeologische waarden geldt hier een regime dat door middel van het verbinden van voorwaarden aan een bouw-, aanleg-, en/of sloopvergunning bij bodemroerende activiteiten met een oppervlakte groter dan 50m² en dieper dan 30 cm onder het maaiveld van toepassing is.

Categorie 3

Op de strandwallen en de zandopduikingen in de gemeente Haarlem, kunnen relatief veel sporen van bewoning uit de prehistorie worden verwacht. In de periode na het Late Neolithicum zijn deze hoger gelegen gebieden in een vrij nat landschap geschikt geweest voor bewoning.

Gezien de aard van de archeologische waarden geldt hier een regime dat door middel van het verbinden van voorwaarden aan een bouw-, aanleg-, en/of sloopvergunning bij bodemroerende activiteiten met een oppervlakte groter dan 500m² en dieper dan 30 cm onder het maaiveld van toepassing is.

Categorie 4

Categorie 4 betreft de strandvlakte gelegen tussen de oudste en de op een na oudste strandwal. Ook de strandvlakte westelijk van de op een na oudste strandwal (o.m. de Leidse buurt) valt binnen deze categorie. Archeologische vondsten hier hebben aangetoond dat in deze zones archeologische waarden te verwachten zijn in een relatief lagere dichtheid.

Om die reden is hier een regime door middel van het verbinden van voorwaarden aan een bouw-, aanleg-, en/of sloopvergunning bij bodemverstorende activiteiten met een oppervlakte groter dan 2500m² en dieper dan 30 cm onder het maaiveld van toepassing.

Categorie 5

De vijfde categorie geldt voor die gedeelten van het grondgebied van Haarlem die relatief laat voor bewoning geschikt gemaakt zijn. Daarom is hier een regime door middel van het verbinden van voorwaarden aan een bouw-, aanleg-, en/of sloopvergunning bij grondverstorende activiteit met een oppervlakte groter dan 10.000m² en dieper dan 30 cm onder het maaiveld van toepassing.

3.3.1.3 Het bestemmingsplan

De archeologisch waardevolle gebieden en bijbehorende regimes die op de ABH zijn weergegeven, kunnen direct vertaald worden naar de kaarten en voorschriften van nieuwe bestemmingsplannen²⁰. Bij het opstellen of wijzigen van consoliderende bestemmingsplannen zal dit doorgaans voldoende zijn.

Voor elk bestemmingsplan²¹ dat is gericht op ruimtelijke ontwikkelingen, is aanpak van de archeologische waarden door middel van archeologisch (voor)onderzoek in een zo vroeg mogelijk stadium vereist²². Zo kunnen gedetailleerde gegevens over de ontwikkelingslocatie worden verzameld op basis waarvan archeologische belangen door de gemeente zorgvuldig kunnen worden afgewogen.

Om te zorgen dat in gebieden waar oude bestemmingsplannen gelden archeologische belangen ook worden meegewogen, wordt er een facetbestemmingsplan archeologie opgesteld.

Systematiek in bestemmingsplannen

In de toelichting van het betreffende bestemmingsplan zal worden ingegaan op het gemeentelijk archeologiebeleid. Hiermee wordt de onderbouwing van de gebiedsaanduiding 'archeologische waarde' gegeven. Op de plankaart worden met een aanduiding de vlakken aangegeven die archeologisch waardevol zijn. In de voorschriften van het bestemmingsplan worden de relevante begrippen gedefinieerd en de archeologiegebieden daadwerkelijk beschermd door archeologische voorwaarden te stellen bij ruimtelijke ingrepen. Zodoende wordt in het bestemmingsplan bepaald dat bij de afgifte van reguliere bouwvergunningen en aanlegvergunningen archeologische voorwaarden kunnen worden gesteld.

De aanvrager van een vergunning/ontheffing/vrijstelling kan worden verplicht een rapport te overleggen waarin de archeologische waarde van het plangebied in voldoende mate is vastgesteld.²³ Op basis van een dergelijk rapport kan worden besloten tot het verlenen van de vergunning zonder verdere voorwaarden of tot het opleggen van verdere verplichtingen in het kader van behoud of onderzoek van archeologische waarden.

Aanvullend op het vastleggen van de archeologische bescherming in het bestemmingsplan kunnen op basis van de nieuwe Monumentenwet 1988 (artikelen 37 en 41) aan een sloopvergunning (alleen binnen beschermd stadsgezicht) of aan een vrijstelling/ontheffing²⁴ op het bestemmingsplan (oude WRO: artikel 15, 17 en 19 en nieuwe Wro: art. 3.6 lid 1 onder c, 3.10 lid 3 (projectbesluit) en 3.38 lid 4 (ontheffing of beheersverordening) archeologische voorschriften worden verbonden.

²⁰ Hieronder vallen in voorkomend geval ook beheersverordeningen o.g.v. de nieuwe Wro

²¹ Hieronder zijn mede begrepen projectbesluiten als bedoeld in de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening (Wro).

²² Bovendien is de gemeente op grond van het nieuwe Besluit ruimtelijke ordening (artt. 3.1.6 en 5.1.3) ook verplicht om - in gevallen waarbij geen Milieu-Effect Rapportage wordt opgesteld - in de toelichting bij het bestemmingsplan, een projectbesluit of een besluit tot buiten toepassing verklaring van een beheersverordening (ex art. 3.40 Wro) een beschrijving op te nemen van de wijze waarop met de in de grond aanwezige of te verwachten archeologische waarden rekening is gehouden.

²³ Dit naar het oordeel van burgemeester en wethouders c.q. de gemeenteraad (oude WRO: artikel 19, eerste lid en nieuwe Wro: artt. 3.6 eerste lid onder c, 3.22, 3.23 en 3.38 vierde lid (->uitzoeken!) (ontheffingen) en art. 3.10 eerste lid (projectbesluit).

²⁴ Oude WRO: artikel 15, 17 en 19 en nieuwe Wro: artt. 3.6 lid 1 onder c, 3.22 of 3.23 en 3.10 lid 3 (projectbesluit).

De voorschriften kunnen ertoe leiden dat de aanvrager van een vergunning of een vrijstellingsbesluit/ontheffing kan worden verplicht een rapport te overleggen waarin de archeologische waarde van het terrein, dat blijkens de aanvraag zal worden verstoord, naar het oordeel van burgemeester en wethouders c.q. de gemeenteraad in voldoende mate is vastgesteld. Het onderzoek moet voldoen aan de eisen die gesteld worden in de Verordening Monumenten en Archeologie²⁵.

Op basis van een dergelijk rapport kunnen besluiten worden genomen over verdere verplichtingen ten aanzien van behoud of onderzoek van archeologische waarden. Indien behoud niet realiseerbaar is kan de gemeente de vergunning verlenen, onder voorwaarde, dat de aanvrager de archeologische waarden laat opgraven en uitwerken.

In iedere fase van het archeologisch (voor)onderzoek kan de vergunning of vrijstelling/ontheffing worden verleend, mits de archeologische waarde van het terrein in de betreffende fase voldoende is vastgelegd. Voorschriften omtrent het gebruik van de gronden zullen door de gemeente in overeenstemming met de WRO/Wro²⁶ worden vastgesteld.

Niet alleen bij bodemroerende activiteiten, ook bij het wijzigen van waterpeilen kunnen archeologische belangen in het geding zijn. Bij verlaging van het peil of bij sterke schommelingen kan verdroging van de archeologische resten optreden, waarbij vergankelijk materiaal, zoals hout verloren kan gaan. Indien peilwijzigingen worden voorgesteld, zal rekening moeten worden gehouden met de aanwezige of verwachte archeologische waarden.

Aanlegvergunning

Ter bescherming van (verwachte) archeologische waarden in het gebied met de gebiedsaanduiding "Archeologische waarde" moet in de voorschriften van het bestemmingsplan een aanlegvergunningvereiste worden opgenomen voor het uitvoeren van werken, geen bouwwerken zijnde, of werkzaamheden die schadelijk kunnen zijn voor de (verwachte) archeologische waarden.²⁷

Bouwvergunning

Een rapport of notitie inzake de archeologische waarde van de ondergrond wordt toegevoegd aan de indieningsvereisten bij de aanvraag om een bouwvergunning. Hiertoe wordt via het Bamz het *Besluit indieningsvereisten aanvraag bouwvergunning* gewijzigd, hetgeen leidt tot de volgende procedure.

- Indien het bestemmingsplan een onderzoeksrapport voorschrijft, dan dient de aanvrager van een bouwvergunning bij de aanvraag van een 'reguliere vergunning' of een 'reguliere vergunning eerste fase' een dergelijk rapport bij de aanvraag om een bouwvergunning mee te leveren. Of een rapport (onderzoek) echt noodzakelijk is wordt via een quickscan door de gemeentelijk archeoloog bepaald (de bodem kan immers in het verleden al verstoord of onderzocht zijn). Voor een efficiënte beoordeling zal de gemeentelijk archeoloog aanschuiven bij het bouwplanoverleg.

²⁵ Voor meer informatie over deze verordening zie § 3.3.1.4. Deze verordening is een uitbreiding van de reeds bestaande monumentenverordening.

²⁶ artikel 10 eerste lid WRO respectievelijk artikel 3.1 eerste lid Wro.

²⁷ Voorbeelden daarvan zijn egaliseren, ophogen of afgraven van grond, rooien of vellen van houtopstanden, aanleg van wegen, ingraven van leidingen, bebossen van gronden, graven, verbreden of dempen van greppels of sloten, het op andere wijze wijzigen van het grondwaterpeil, aanbrengen van natuurvriendelijke oevers, uitgraven van poelen en vijvers, bouwrijp maken van een gebied, scheuren van grasland, diepploegen, diepwoelen, aanleggen en intensiveren van drainage.

- Indien het rapport niet voldoet aan de inhoudelijke voorschriften die hiervoor gelden, kan de gemeente, conform de standaardprocedure bij de ontvankelijkheidstoets, binnen 4 weken om aanvullende gegevens vragen. De aanvrager heeft vervolgens tot maximaal 4 weken om de aanvullende gegevens aan te leveren. Doet de aanvrager dit niet of is de aanvulling onvoldoende, dan kan de gemeente besluiten de aanvraag verder buiten behandeling te laten.
- Namens burgemeester en wethouders beoordelen de gemeentelijke archeologen het rapport en kan een afweging ten aanzien van het bouwplan gemaakt worden.

Bovenstaande geldt alleen voor reguliere bouwvergunningplichtige werken. Verder kan in de voorschriften een bouwverbod met binnenplanse vrijstellingsbevoegdheid worden opgenomen voor nieuwe ontwikkelingen.

Ontheffingen artikelen 3.6 eerste lid onder c, 3.22 en 3.23 Wro of een projectbesluit artikel 3.10 Wro (of vrijstellingen artikel 15, 17 en 19 WRO)

Indien voor het verlenen van een bouwvergunning een ontheffing van het bestemmingsplan benodigd is, geldt de aanvraag van een bouwvergunning tevens als aanvraag van ontheffing van de voorschriften van het bestemmingsplan. De nieuwe Monumentenwet bepaalt dat bij een aanvraag om ontheffing van het bestemmingsplan een archeologisch onderzoeksrapport gevraagd kan worden. De noodzaak hiervan zal per aanvraag bekeken moeten worden. De oppervlaktebepalingen behorend bij de beleidskaart zijn hierbij van toepassing. Aan de ontheffing zelf kunnen voorwaarden verbonden worden ter bescherming van archeologische waarden.

Voor bodemroerende activiteiten in het kader van artikel 3.6 eerste lid onder c van de Wro (artikel 15 WRO) gelden dezelfde gebiedscriteria als bij de reguliere bouwaanvragen. Voor bodemroerende activiteiten in het kader van artikel 3.6 eerste lid onder c Wro die vergelijkbaar zijn in oppervlakte met licht-vergunningplichtige zaken zal, ook in het wanneer het plangebied gelegen is in gebieden van categorie 1B, geen rapport verplicht worden gesteld.

Voor bodemroerende activiteiten in het kader van artikel 3.22 Wro (artikel 17 WRO) is bepaald dat bij een aanvraag om ontheffing van het bestemmingsplan een archeologisch onderzoeksrapport gevraagd kan worden. De noodzaak hiervan zal per aanvraag bekeken moeten worden. De oppervlaktebepalingen behorend bij de beleidskaart zijn hierbij van toepassing.

Voor bodemroerende activiteiten in het kader van artikelen 3.10 en 3.23 Wro (artikel 19 WRO) is bepaald dat bij een aanvraag om ontheffing van het bestemmingsplan een archeologisch onderzoeksrapport gevraagd kan worden. De noodzaak hiervan zal per aanvraag bekeken moeten worden. De oppervlaktebepalingen behorend bij de beleidskaart zijn hierbij van toepassing.

Sloopvergunning

Artikel 37 van de nieuwe Monumentenwet bepaald dat bij de aanvraag van een sloopvergunning binnen het beschermd stads- of dorpsgezicht een archeologisch onderzoeksrapport geëist kan worden. De oppervlaktebepaling van artikel 41a Monumentenwet is hierbij niet van toepassing. Logischerwijze zijn de oppervlaktebepalingen behorend bij de beleidskaart daardoor ook niet van toepassing voor sloopaanvragen binnen het beschermd stadsgezicht.

Dit betekent dat bij iedere sloopaanvraag binnen het beschermd stadsgezicht, ongeacht de grootte van het werk, een archeologisch onderzoeksrapport gevraagd kan worden. Aan de sloopvergunning kunnen vervolgens voorwaarden gesteld worden over de wijze van slopen. De sloop van bouwdelen onder het maaiveld kan namelijk verstoring van archeologische waarden veroorzaken. Aan de sloopvergunning kan bijvoorbeeld de voorwaarde van een gefaseerde sloop worden gekoppeld. In gebieden waarin archeologische waarden een rol spelen wordt in eerste instantie sloop tot op maaiveldhoogte voorgeschreven en de sloop onder het maaiveld wordt met bevoegd archeologisch onderzoek verbonden. Om dit goed te regelen wordt de Haarlemse bouwverordening aangepast. Wijzigingen HBV ivm wijziging Monumentenwet (Wamz):

- Aan artikel 8.1.1 moet toegevoegd worden:
lid 5: Aan een sloopvergunning binnen het beschermd stadsgezicht kunnen, in het belang van de archeologische monumentenzorg, voorschriften worden verbonden met betrekking tot de wijze van slopen (basis art. 37 Wamz/Monumentenwet).
- Bij indieningsvereisten voor een aanvraag sloopvergunning (art. 8.1.2) moet worden toegevoegd:
Bij sloopaanvragen binnen het beschermd stadsgezicht *kan* de gemeente archeoloog een archeologisch rapport verplicht stellen. In dit rapport moet naar het oordeel van de gemeente archeologen de archeologische waarde van de bodem onder het af te breken bouwwerk in voldoende mate zijn vastgesteld (basis art. 37 Wamz/Monumentenwet). Een rapport kan alleen verplicht gesteld worden als het te slopen bouwwerk in een archeologisch waardevol gebied ligt zoals weergegeven op de 'beleidskaart archeologie' (zoals vastgesteld door de gemeenteraad) *en* de grond onder het gebouw op enigerlei wijze geroerd zal worden.

Wijzigingsbevoegdheid

Met behulp van de wijzigingsbevoegdheid²⁸ kunnen burgemeester & wethouders een soepele aanpassing van bestemmingsplannen aan zich wijzigende omstandigheden mogelijk maken, zonder dat de waarborgen van belanghebbenden al te zeer in gevaar komen. Uit archeologisch onderzoek kan blijken dat aanpassing van de ondergrens voor de archeologische onderzoekspllicht en/of de begrenzing van een archeologiegebied wenselijk is. Met een wijzigingsbevoegdheid kan dat mogelijk worden gemaakt. Ook de bestemming archeologisch waardevol gebied kan met deze bevoegdheid worden verwijderd.

---

²⁸ Oude WRO: artikel 11; nieuwe Wro: artikel 3.6

Mandatering stadsarcheoloog voor optreden namens bevoegd gezag

Om praktische redenen zullen enkele bevoegdheden gemandateerd moeten worden aan de stadsarcheoloog. De mandateringen worden geregeld in het Delegatie- en mandateringsbesluit. In het mandateringsbesluit van januari 2008 zijn nog geen bevoegdheden van B&W of gemeenteraad overgedragen aan de stadsarcheoloog.

Mandatering :

Bevoegd orgaan B&W, mandatering aan de stadsarcheoloog :

- Bepaling kwalificaties deskundig archeoloog bij begeleiding bodemversturende activiteiten. (Wamz/Monumentenwet art. 39lid3, art. 41 lid2)
- Beoordeling archeologische rapportages (Wamz/Monumentenwet art. 37 lid 3; art. 39 lid 2; art. 41 lid 1)
- Verplicht stellen archeologisch rapport bij aanvraag sloopvergunning binnen beschermd stadsgezicht (art. 37 lid 3 Wamz/Mon.wet)

Dit mandateringsvoorstel is reeds doorgevoerd in het nieuwe delegatie- en mandateringsbesluit.

Archeologie en planologie

De gemeente Haarlem heeft een rijk bodemarchief. De resultaten van archeologisch onderzoek kunnen op een positieve manier bijdragen aan de verhoging van de kwaliteit en versterking van de historische belevingswaarde van de dagelijkse leefomgeving. Tevens kan daarmee het archeologisch verleden voor een breed publiek zichtbaar worden gemaakt.

Bij de onderbouwing van een ruimtelijke opgave stelt de provincie de eis dat expliciet aandacht wordt besteed aan de relatie tussen een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling en bestaande karakteristieken van een gebied. Door archeologische waarden in beeldkwaliteitsplannen en structuurvisies op te nemen, kunnen deze waarden daadwerkelijk als inspiratiebron voor de uitwerking van ruimtelijke opgaven worden benut.

Door een verband te leggen tussen verleden en heden kan worden bewerkstelligd dat de publieke ruimte, zoals bijvoorbeeld nieuwe woningbouwlocaties, een eigen identiteit wordt meegegeven, die de nieuwe bewoners herkenning biedt en die geworteld is in het verleden van hun woonlocatie. Het versterken van deze identiteit kan op een positieve manier bijdragen aan de verhoging van de kwaliteit van de dagelijkse leefomgeving²⁹.

3.3.1.4 Verordening t.b.v. de bescherming van het bodemarchief

Met de Wamz krijgt de gemeenteraad de mogelijkheid enkele aspecten van de archeologische monumentenzorg bij verordening te regelen. De gemeente Haarlem maakt van deze mogelijkheid gebruik om een verordening Monumenten en Archeologie vast te stellen. In deze verordening worden de volgende keuzes vastgelegd:

- Er wordt expliciet de mogelijkheid opgenomen om archeologisch waardevolle terreinen aan te wijzen als gemeentelijk archeologisch monument.

²⁹ Een goed voorbeeld hiervan zijn de meanderende straten in de zelfbouwwijk in de Zuiderpolder die refereren aan onder meer de ligging van de oudste strandwal van Nederland (5600 jaar oud).

Gemeentelijke Monumenten

Gemeenten kunnen op grond van eigen verordeningen zelfstandig bescherming bieden aan archeologisch waardevolle gebieden. De gemeente Haarlem kent momenteel (nog) geen archeologische gemeentelijke monumenten.

Het ligt in de bedoeling de mogelijkheid te gaan benutten om gemeentelijke archeologische monumenten aan te wijzen. Deze mogelijkheid biedt bescherming aan archeologisch waardevolle gebieden op het gemeentelijk grondgebied die van specifiek lokaal of regionaal belang zijn. Voor de aanwijzing worden de gangbare criteria gehanteerd.

Het gaat hierbij om de belevingsaspecten als zichtbaarheid en herinneringswaarde, fysieke criteria als gaafheid en conservering en inhoudelijke criteria als zeldzaamheid, representativiteit en informatiewaarde (zie Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA)).

Voor de terreinen die worden aangewezen als archeologisch monument geldt dat zij in de gemeentelijke verordening Monumenten en Archeologie moeten worden opgenomen. Bij de vaststelling van een nieuw bestemmingsplan hoeft geen regeling te worden opgenomen die voorziet in de bescherming van deze monumenten.

Ter informatie zullen deze terreinen op de plankaart worden aangeduid. Gemeentelijke (en provinciale) monumenten mogen niet worden veranderd of gesloopt, behalve met schriftelijke vergunning van het bevoegd gezag.

Rijks- en Provinciale Monumenten

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is bevoegd archeologische rijksmonumenten aan te wijzen. De gemeente Haarlem kent (nog) geen archeologische rijksmonumenten. Indien deze in de toekomst worden aangewezen, betekent dit dat voor het wijzigen, afbreken of verwijderen van deze monumenten een vergunning van de minister nodig is. De aanwijzing als archeologisch rijksmonument heeft op zichzelf geen gevolgen voor de regelingen in het bestemmingsplan, omdat het beschermingsregime van rijksmonumenten geheel losstaat van het bestemmingsplan.

De gemeenteraad hoeft bij de vaststelling van een bestemmingsplan geen regeling op te nemen die voorziet in de bescherming van deze monumenten. Uiteraard dient bij de vaststelling van het bestemmingsplan wel rekening gehouden te worden met de aanwijzing als archeologisch rijksmonument.

Ook de provincie kan archeologische monumenten aanwijzen. De gemeente Haarlem kent momenteel (nog) geen archeologische provinciale monumenten.

- Er wordt een goedkeuringsvereiste opgenomen voor Programma's van Eisen (PvE), Plannen van Aanpak (PvA) voor archeologisch onderzoek.

Als verantwoordelijke instantie voor het Haarlemse bodemarchief stelt de gemeente de eisen aan het archeologische onderzoek. Deze eisen worden vastgelegd in een PvE en/of een PvA. De programma's en Plannen worden opgesteld door de archeologische uitvoerder en zullen getoetst en goedgekeurd moeten worden door de gemeente.

3.3.1.5 Kosten archeologisch (voor)onderzoek

Een belangrijk element van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) is de introductie van het veroorzakerprincipe. Initiatiefnemers tot bodemroerende activiteiten zijn in beginsel verplicht de kosten van het benodigde archeologische onderzoek voor hun rekening te nemen. Het gaat dan niet alleen om commerciële vastgoedontwikkelaars of particulieren zonder commerciële doeleinden, maar ook om de gemeente Haarlem zelf als (mede)initiatiefnemer van bodemroerende projecten.

De overweging hierbij is dat de extra financiële druk van het uitvoeren van archeologisch onderzoek bij grotere bodemingrepen een stimulans moet zijn om het erfgoed zo verantwoord mogelijk mee te wegen. Eventueel kan de voorgenomen ontwikkeling zo aangepast worden dat archeologische waarden worden ontzien of, indien mogelijk, uit wordt geweken naar een planlocatie waar geen archeologische belangen in het spel zijn. De gemeente dient hier via het instrument van het bestemmingsplan en de vergunningverlening op toe te zien.

De gemeente als 'verstoorder'

De gemeente Haarlem is niet alleen bevoegd gezag, maar in veel gevallen ook initiatiefnemer van bodemroerende activiteiten en dient dan, net als andere bodemverstoorders, archeologisch vooronderzoek uit te laten voeren. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering en de kosten van het onderzoek komen ten laste van het desbetreffende project.

De gemeente zal de archeologische onderzoeken in concurrentie aanbesteden op basis van een Programma van Eisen. Het bedrijf dat de offerte met de meest optimale verhouding tussen prijs en kwaliteit aanbiedt, zal de opdracht toegekend krijgen, dit ter beoordeling van de stadsarcheoloog. De veldonderzoeken zouden in principe, onder bepaalde voorwaarden, kunnen worden uitgevoerd door gemeentelijke archeologen.

Op dit moment is de capaciteit te beperkt om dit in eigen beheer te kunnen realiseren. Daarom zal alle onderzoek worden uitbesteed. De ambitie is om in de toekomst te bekijken of het mogelijk is de uitvoering van kleine onderzoeken in eigen beheer (weer) te gaan oppakken.

De afdelingen van de gemeente die betrokken zijn bij het opstellen van bestemmingsplannen, maar ook de gemeentelijke ontwikkelaars van ruimtelijke inrichting en de uitvoerders van diverse grondwerkzaamheden (in het kader van riolerings- of infrastructurele werken, natuurontwikkeling, waterbeheer etc.) worden op de hoogte gebracht door middel van een nog nader uit te werken communicatieplan.

De particulier als 'verstoorder'

Particuliere initiatiefnemers dienen, conform het 'voorzakersprincipe', de kosten voor archeologisch onderzoek te dragen. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering en de kosten van het onderzoek komen ten laste van de particulier. Als de kosten excessief zijn kan een particulier een aanvraag indienen voor een vergoeding door de gemeente (zie § 4.3.1.2 en § 5.1.1.2)³⁰.

---

³⁰ De verplichting tot schadevergoeding in sommige gevallen is wettelijk bepaald in art. 42 van de Monumentenwet 1988 en toegelicht in de Memorie van Toelichting en het Besluit op de archeologische monumentenzorg. De regeling is niet vastgesteld, die is ter bepaling van de gemeente.

3.3.1.6 Kwaliteit archeologisch onderzoek

De planologische bescherming van het bodemarchief leidt ertoe dat bij ruimtelijke ontwikkelingsprojecten rekening gehouden moet worden met het eventueel uitvoeren van archeologisch onderzoek. De gemeente is de wettelijk verantwoordelijke overheidslaag. Als bevoegd gezag heeft de gemeente onder andere de taak besluiten te nemen over het behoud van behoudenswaardige archeologische terreinen. Maar ook zal de gemeente de eisen moeten stellen ten aanzien van archeologisch onderzoek en dit toetsen. Dit laat zich vertalen in het opstellen en/of goedkeuren van PvE's voor archeologische werkzaamheden en het beoordelen van archeologische rapportages.

Het archeologisch onderzoekstraject vormt voor de gemeente een besluitvormingstraject.³¹ Het doel is primair het vaststellen van de behoudenswaardigheid van archeologische resten. Iedere onderzoeksstap resulteert in een archeologische rapportage. Op grond van deze rapportage beslist de gemeente of het onderzoekstraject wordt voortgezet. Indien mogelijk kan de gemeente besluiten dat verschillende stappen van het archeologisch veldonderzoek gezamenlijk kunnen worden doorlopen of overgeslagen, dit naar het oordeel van de stadsarcheoloog.

Voor archeologische resten die behoudenswaardig worden geacht, kan worden besloten deze *in situ* te behouden. Wanneer deze archeologische waarden niet *in situ* behouden kunnen blijven, wordt het besluit genomen tot behoud *ex situ*. De vindplaats wordt door middel van een archeologische opgraving gedocumenteerd en wetenschappelijk uitgewerkt. De informatie die hieruit voorkomt, zowel de administratieve informatie als de daadwerkelijke archeologica, wordt in het archeologisch depot bewaard.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie

Hoewel het de initiatiefnemers van bodemverstorende activiteiten vrijstaat zelf de archeologische uitvoerder te kiezen, is het proces van archeologische monumentenzorg gebonden aan kwaliteitseisen. Om de kwaliteit van het onderzoeks-, en besluitvormingstraject in de archeologische monumentenzorg in het huidige bestel te waarborgen, heeft de rijksoverheid samen met de beroepsgroep van archeologen de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie opgesteld (KNA).

Hierin staan de kwaliteitseisen die betrekking hebben op de vorm, informatieplicht, verslaglegging en deskundigheid van de uitvoerders van archeologisch onderzoek. In de KNA worden niet alleen inhoudelijke eisen gesteld, maar wordt ook omschreven welke handelingen ('processtappen') tenminste moeten worden uitgevoerd om van een basiskwaliteit te kunnen spreken. De uitvoerder van archeologisch veldwerk is volgens het *Besluit archeologische monumentenzorg* (Bamz) verplicht zich te houden aan de KNA.³²

Haarlemse Richtlijnen en standaard PvE binnenstad

Voor alle stappen geldt dat de uitvoerder van het archeologisch onderzoek zich dient te houden aan de specificaties die zijn vastgelegd in de protocollen en leidraden van de vigerende versie van de KNA. In aanvulling op de KNA zijn er voor al het archeologisch onderzoek dat wordt uitgevoerd binnen de gemeente Haarlem richtlijnen opgesteld.

³¹ Bijlage 5 is een toelichting op het archeologisch onderzoekstraject.

³² In de Bamz is een aantal regels ter uitvoering van de Wamz uitgewerkt: de procedure met betrekking tot excessieve kosten en de voorwaarden voor het verkrijgen van de opgravingsbevoegdheid. Een van die voorwaarden betreft het uitvoeren van onderzoek volgens de KNA.

Deze 'Haarlemse Richtlijnen' hebben betrekking op het uitvoeren van bureau- en veldonderzoeken, het wetenschappelijk uitwerken, het aanleveren van rapporten en de documentatie en vondsten aan het gemeentelijk depot. De richtlijnen zijn opgesteld om voor elke uitvoerder inzichtelijk te maken wat voor onderzoek van het Haarlemse bodemarchief vereist is. Daarnaast zorgt het voor een juiste overdracht van gegevens aan de gemeente. Daarnaast is er voor onderzoek in de binnenstad, omdat dit onderzoek zeer specifiek is en de gemeente hier zelf reeds veel ervaring mee heeft opgebouwd, een standaard Programma van Eisen (PvE) opgesteld dat de archeologische uitvoerder als uitgangspunt dient te hanteren.

3.3.1.7 Het gemeentelijk depot/archief

Alle vondsten en gegevens van een archeologisch (veld)onderzoek dienen na afronding van het onderzoek te worden overgedragen aan het gemeentelijk archeologisch depot conform de eisen die de Provincie Noord-Holland aan gemeentelijke depots stelt. Voor alle projecten is de overdracht van documentatie en vondstmateriaal aan dit depot vastgelegd in de Haarlemse Richtlijnen.

De gemeente dient alle informatie uit projecten beschikbaar te maken voor verdere ontwikkeling van het gemeentelijk beleid en voor presentatie en publicatie, evenals voor de nationale databank ARCHIS. Het is daarbij van belang te voorkomen dat kennis en informatie over het eigen bodemarchief versnipperd en/of verloren gaat. Daarvoor is het noodzakelijk dat alle informatie in een (digitaal) toegankelijk informatiesysteem opgeslagen is. Dit systeem wordt onder meer gebruikt ten behoeve van het actualiseren van beleid, beleidskaart en onderzoeks- en beheersagenda, maar ook ten behoeve van het eigen collectiebeheer, wetenschappelijk onderzoek, het Archeologisch Museum Haarlem en andere musea (bruiklenen).

Niet alleen aan de uitvoering van archeologisch veldwerk stelt de KNA eisen, ook aan de organisatie van het depot worden eisen gesteld. Deze eisen hebben betrekking op de procedures van het in ontvangst nemen van documentatie, vondsten en digitale gegevens en op de opslag en registratie van materiaal.

Daarnaast dient het depot te beschikken over een calamiteitenplan, moeten de depotruimten zijn beveiligd tegen inbraak, brand en wateroverlast en moet de inventaris van het depot vrij zijn van emissie van gassen die schadelijk zijn voor het opgeslagen materiaal. Het geconserveerde materiaal dient bovendien onder specifieke klimaatomstandigheden te worden bewaard.

De huidige depotruimten zijn nog niet getoetst aan de geldende KNA-eisen. Dit zal op korte termijn gebeuren en indien noodzakelijk zullen de nodige aanpassingen moeten worden aangebracht.

3.3.2 Doel 2: Kennisvergroting van het Haarlems bodemarchief

De gemeente Haarlem streeft naar kennisvergroting van het Haarlems bodemarchief. Kennisvergroting wordt noodzakelijk geacht om het beleid een kader te geven en te kunnen sturen en wordt als een belangrijk onderdeel van een goede kwaliteit van behoud *ex situ* (uit de bodem) gezien.

3.3.2.1 Onderzoeksagenda archeologie

Voor een gemeentelijk archeologiebeleid is het van belang inhoudelijke vraagstellingen te formuleren om het beleid een kader te geven en te kunnen sturen. Het rijke bodemarchief van Haarlem is sinds de jaren zeventig regelmatig archeologisch onderzocht door amateurarcheologen en vanaf 1982 door een eigen gemeentelijk archeoloog. Het archeologisch areaal is dermate groot en rijk dat tot nu toe slechts een fractie onderzocht is en er blijven nog vele vragen omtrent de ontwikkeling van de stad.

Uitgangspunt bij het vaststellen van de vragen voor een archeologische onderzoeksagenda in Haarlem is het opvullen van de kennislacune. Daarbij wordt prioriteit gegeven aan die archeologische vindplaatsen die de gemeentelijke cultuurhistorische identiteit kunnen versterken.

In aansluiting op de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NoaA) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, is het daarom goed om in de komende jaren de contouren te ontwikkelen van een eigen gemeentelijk onderzoekskader. De onderzoeksvragen vormen daarbij het uitgangspunt. Naarmate er meer resultaten van archeologisch onderzoek in Haarlem beschikbaar komen, kan het onderzoekskader bijgesteld worden.

Inhoudelijke archeologische vraagstellingen voor de Haarlemse onderzoeksagenda betreffen:

1. De aard en omvang van prehistorische en Karolingische bewoning op de strandwallen. De factoren die de locatiekeuze hebben bepaald en de samenhang met landschappelijke ontwikkelingen;
2. Het ontstaan van Haarlem, de vroegste topografie en verdere ontwikkeling ervan;
3. De locatie van de eerste grafelijke nederzetting;
4. De eerste stadsbegrenzing (grachten en muren): locatie en datering;
5. Materiële cultuur en sociale stratigrafie (de opbouw van de sociale klassen);
6. Ontwikkeling van handel en nijverheid;
7. Ontwikkeling van de huizenbouw, zowel in de stad als in het buitengebied;
8. De relatie tussen de stedelijke kern van Haarlem en het omliggende woongebied;
9. Landschappelijke ontwikkeling en waterhuishouding.

Bijzondere vraagstelling: beerputten

Beerputten zijn structuren waarin menselijke fecaliën werden opgevangen (rioolfunctie) en huishoudelijk afval werd ingeworpen (vuilnisplaats). Beerputten zijn vanaf de 13de eeuw tot en met de 20ste eeuw in gebruik geweest en zijn archeologisch gezien belangwekkende structuren.

Dit komt enerzijds doordat zij, in elk geval in Haarlem, lange tijd voorkomen (zevenhonderd jaar) en anderzijds omdat beerputten en het vondstmateriaal veelzijdige onderzoeksmogelijkheden bieden.³³

Beerputten zijn wetenschappelijk-archeologisch van groot belang. Het voorkomen van de structuur van een beerput geeft informatie over *de ruimtelijke indeling van een erf*. Daarnaast geeft het voorkomen van een beerput informatie over *de geschiedenis van de afvalverwerking* op stedelijk niveau. Bij de geschiedenis van de afvalverwerking speelt eveneens een andere factor een rol, dat is die van het *individuele depositiegedrag*: in hoeverre werd de beerput gebruikt om afval in weg te werpen? De beerput is daarmee de *schatkamer* in de archeologie van een stad.

Specifiek voor Haarlem geldt dat beerputten, in tegenstelling tot andere steden, zowel op grote schaal voorkomen, alsmede dat ze relatief veel en relatief goed geconserveerd vondstmateriaal bevatten. In Haarlem heeft het opgraven en administreren van beerputten altijd veel aandacht van de gemeentelijke archeologen gekregen en er is door een continuïteit van bemensing een uitstekende ervaring opgedaan met een relatief snel en effectief systeem van opgraven en vondstverwerking (registreren, tekenen, fotograferen en restaureren).

Het is van het grootste belang te voorkomen dat de archeologische waarde en de kennis die de beerputten vertegenwoordigen bij bodemroerende activiteiten, ook kleinere, ongezien verdwijnen.

3.3.2.2 Uitwerking archeologisch onderzoek

Om de onderzoeksagenda te kunnen onderhouden, de Archeologische Beleidskaart te kunnen optimaliseren en te voldoen aan de wettelijke verplichtingen ten aanzien van behoud *ex situ* is de uitwerking van archeologisch onderzoek van groot belang. Onderzoekresultaten van uitwerking gegevens en vondsten komen niet alleen van recent uitgevoerd veldonderzoek maar komen ook voort uit nog niet uitgewerkt veldonderzoek. De gemeente hecht veel waarde aan dit belangrijke onderdeel van archeologisch onderzoek en zal de werkzaamheden op dit terrein onverminderd voortzetten.

3.3.3 Doel 3: Zichtbaarheid & informatievoorziening: maatschappelijk draagvlak

Archeologie heeft een duidelijke publieksfunctie. Veel mensen hebben belangstelling voor het leven dat zich vroeger afspeelde in hun eigen stad, dorp, wijk of straat. Vooral het uitvoerende archeologische werk, een opgraving, trekt veel belangstelling. Archeologie appelleert sterk aan de behoefte van mensen om het onbekende verleden te ontdekken.

Het archeologiebeleid van de gemeente Haarlem is daarom niet alleen geformuleerd vanuit de plicht, maar ook vanuit de overtuiging dat de lokale overheid het publieke belang van het kwetsbare en waardevolle bodemarchief dient te behartigen. Dit bodemarchief is onderdeel van de cultuurhistorische identiteit van de gemeente Haarlem en kan bijdragen aan het versterken van deze identiteit en het verhogen van de kwaliteit van de dagelijkse leefomgeving.

---

³³ Drs. Roos van Oosten voert in het kader van het project "The town as body social" van de Rijksuniversiteit Groningen (vergelijkend archeologisch onderzoek in de drie belangrijkste Middeleeuwse steden van het toenmalige Nederland: Deventer, Den Bosch en Haarlem) bijna een jaar onderzoek uit naar beerputten en vondstmateriaal beerputten in Haarlem: "Argumenten voor een meerjarig beerputtenproject".

De gemeente kent daarom een belangrijke rol toe aan publieksparticipatie-, informatie-, -educatie en communicatie in de ruimste zin des woords en ziet deze aspecten als belangrijke voorwaarden voor het welslagen van het archeologiebeleid.

3.3.3.1 Zichtbaarheid en informatievoorziening archeologiebeleid

De Wamz en de beleidsmatige vertaling ervan door de gemeente kan voor ruimtelijke planvorming en ingrepen grote financiële en/of organisatorische consequenties hebben. Niet alleen voor de gemeente zelf, maar ook voor grondeigenaren en -gebruikers, plannenmakers en initiatiefnemers van bodemingrepen. Het bestemmingsplan en de Archeologische Beleidskaart Haarlem zullen voor alle betrokkenen inzichtelijk maken waar en waarom in bepaalde gebieden archeologisch onderzoek noodzakelijk is. De onderzoeksplicht zal gekoppeld worden aan een systeem van vergunningen en ruimtelijke procedures. Archeologische selectiebesluiten met betrekking tot onderzochte en archeologisch gewaardeerde vindplaatsen zullen door de gemeente op een duidelijke wijze tot stand worden gebracht. Dergelijke besluiten staan bovendien open voor beroep- en bezwaarprocedures. De gemeente zal een actief communicatiebeleid (gemeentelijke website, brochures, etc.) voeren op het gebied van archeologische monumentenzorg, zodat de consequenties van het archeologiebeleid van meet af aan voor een ieder helder is³⁴.

3.3.3.2 Archeologisch Museum Haarlem

Het Archeologisch Museum Haarlem is het eerste gemeentelijke museum in Nederland dat aan de archeologie van de eigen stad is gewijd. Naast aandacht voor de Haarlemse bodem, opgravingen en geschiedenis wordt elk half jaar een wisseltentoonstelling ingericht over uiteenlopende archeologische onderwerpen. Bij elke tentoonstelling verzorgt het museum voor zowel het basis-, als het voortgezet onderwijs een educatief programma.

Tevens worden er extra activiteiten georganiseerd bij speciale gelegenheden (het Nationaal Museumweekend, de Roeffeldagen, de Haarlemse Stripdagen, de Open Monumentendagen etc.). De mogelijkheden om archeologie ook op andere wijze onder de aandacht te brengen zullen mede vanuit het Archeologisch Museum Haarlem worden aangepakt.

3.3.3.3 Zichtbaarheid en informatievoorziening archeologie

Archeologie heeft een duidelijke publieksfunctie. Veel mensen hebben belangstelling voor het leven dat zich vroeger afspeelde in hun eigen stad, dorp, wijk of straat. Vooral het uitvoerende archeologische werk, een opgraving, trekt veel belangstelling.

De communicatie naar het brede publiek kan in diverse vormen plaatsvinden. Zo kan men diverse (Haarlemse) media informeren, lezingen geven en aan het uitbrengen van periodiek informatiemateriaal op schrift en via internet.

---

³⁴ Dit ook in het kader van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Wkpb). De Wkpb moet ervoor zorgen dat alle geldende beperkingen en voorschriften van toepassing op een onroerende zaak zijn vastgelegd. Deze wet verbetert de registratie van alle beperkingen van de overheid zodat kopers of eigenaren inzicht krijgen in de beperkingen die voor een gebouw of stuk grond gelden. Met betrekking tot de publiekrechtelijke beperkingen kan de gemeente door rijk, provincie en private initiatiefnemers worden aangesproken op het aanleveren van betrouwbare inhoudelijke en beleidsmatige informatie.

Men kan tentoonstellingen organiseren in openbare plaatsen ruimten waar veel mensen komen zoals scholen, bibliotheken, wooneenheden, het stadhuis etc³⁵. Daarnaast kunnen er publieksgerichte activiteiten worden georganiseerd, zoals bijvoorbeeld open dagen op opgravingen.

3.3.3.4 Publieksvriendelijke publicaties en Haarlems BodemOnderzoek

Als op grond van het beleid archeologisch onderzoek is uitgevoerd, moeten de resultaten ervan worden gepubliceerd. Naast de verplichte wetenschappelijke verslaglegging is ook een publieksgerichte communicatie van deze resultaten van belang. Zowel het brede publiek als de geïnteresseerde leek moet kennis kunnen nemen van het rijke bodemarchief van Haarlem. De communicatie kan in diverse vormen plaatsvinden. Zo kan men denken aan toegankelijke incidentele en periodieke publicaties, zoals bijvoorbeeld informatiefolders, boekjes³⁶ en de reeks *Haarlems BodemOnderzoek*.

3.3.3.5 Amateurarcheologie

Het is amateurarcheologen niet toegestaan zelfstandig archeologisch onderzoek uit te voeren. De gemeente ziet echter het belang van de inbreng van lokale deskundigheid in de archeologische monumentzorg. Amateurarcheologen hebben belangstelling voor en kennis van de geschiedenis van de eigen woonplaats of streek. Zij kennen de omgeving met de archeologisch interessante plaatsen als geen ander en kunnen de *extra ogen en oren* van de professionele archeologen vormen.

Daarom zal de gemeente de amateurarcheologen de mogelijkheid bieden mee te werken aan archeologisch veldonderzoek en de uitwerking ervan. De inzet van amateurarcheologen bij archeologisch (veld)onderzoek zal mogelijk gemaakt worden door in Programma's van Eisen, voor onderzoek uitgevoerd door derden, hun inzet op te laten nemen.

Daarnaast is de inzet van amateurarcheologen, op aanwijzing van de gemeentelijk archeoloog, in uitzonderlijke gevallen mogelijk op terreinen die zijn vrijgegeven omdat de bodemroerende activiteiten onder de vrijstellingsnormen van de betreffende categorie blijven, die waarvoor een negatief selectiebesluit zijn genomen of voor terreinen waar toevalsvondsten zijn gedaan.

Verder kunnen zij archeologische uitvoerders desgevraagd van informatie voorzien bij de uitvoering van bureauonderzoek.

Voorwaarden en eisen van deelname aan archeologisch onderzoek door amateurarcheologen zal worden vastgelegd in een Protocol Amateurarcheologie Haarlem.

³⁵ Zo zijn er bijvoorbeeld op dit moment tentoonstellingen ingericht in het Stedelijk Gymnasium en het Hofje aan de Jacobijnenstraat naar aanleiding van opgravingen op deze locaties.

³⁶ Een voorbeeld hiervan is het boekje dat in 2001 is uitgegeven, getiteld: 'Spitten aan het Spaarne'.

4. Consequenties voor gemeente en particulieren

Na de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) op 1 september 2007 is door de nieuwe wettelijke taken en de daarmee gepaard gaande regelgeving een nieuwe rol voor de gemeente ontstaan op het gebied van advies, regie en uitvoering ten aanzien van archeologische monumentenzorg. De taakverbreding veroorzaakt een toename van de werkdruk en zal op sommige punten een andere werkwijze betekenen. Het veroorzakersprincipe leidt ertoe dat de verstoorder -de gemeente of een particuliere initiatiefnemer- verantwoordelijk is voor de kosten van mogelijk archeologisch onderzoek. Verder treedt er voor de gemeente een nieuw risico op met betrekking tot vergoeding van excessieve kosten van archeologisch onderzoek, de kosten van toevalsvondsten en schadevergoeding.

Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de consequenties van het nieuwe archeologiebeleid: de nieuwe taken en risico's en de eventuele aanpassingen die daarvoor nodig zijn op het gebied van organisatie en planning.

4.1 Consequenties voor de gemeente Haarlem

De verantwoordelijkheid voor archeologie binnen de gemeentegrenzen is met het van kracht worden van de Wamz bij de gemeenten neergelegd. Door de nieuwe wettelijke taken en de daarmee gepaard gaande regelgeving is de beleidsmatige, adviserende, regisserende en uitvoerende rol van de gemeente ten aanzien van archeologie sterk toegenomen. Daarnaast treden er enkele risico's op.

4.1.1 Beleid en advies

De beleidsmatige rol bestaat uit ontwikkeling, actualisering, uitvoering en handhaving van het gemeentelijk archeologiebeleid. De gemeentelijke archeologen krijgen een grotere adviserende rol bij het ontwikkelen van plannen met ruimtelijke effecten, zoals bestemmingsplannen, bouw- en slooiaanvragen en aanvragen voor aanlegvergunningen. Ook aan de balie en op de afdeling vergunningverlening ontstaan hierdoor extra werkzaamheden. Verder zullen de werkzaamheden voor de communicatie van het beleid naar de burger toe en binnen de organisatie toenemen.

4.1.2 Regie

Door de wettelijke verplichting om in alle gevallen van bodemroerende activiteiten archeologische belangen mee te wegen en te onderzoeken, is ook de regisserende rol sterk toegenomen. Aan al het archeologisch onderzoek dat wordt uitgevoerd moeten worden door de gemeente eisen worden gesteld en deze zullen moeten worden gecontroleerd. Verder moeten de resultaten van het onderzoek worden getoetst en opgenomen worden in het gemeentelijk archief/depot. In gevallen waarin de gemeente als 'verstoorder' onderzoek laat uitvoeren zal het onderzoek ook moeten worden aanbesteed en inhoudelijk begeleid.

4.1.3 Uitvoeren archeologisch onderzoek

Een belangrijk element van de Wamz is de introductie van het veroorzakerprincipe. Initiatiefnemers tot bodemroerende activiteiten zijn in beginsel verplicht de kosten van het benodigde archeologische onderzoek voor hun rekening te nemen.

Archeologisch veldonderzoek kan in de gevallen waar de gemeente zelf als verstoorder optreedt door de gemeente in eigen beheer worden uitgevoerd, evenals onderzoek op terreinen waar een toevalsvondst wordt gedaan. Het veldonderzoek, ook voor de kleinere projecten, kan echter voorlopig niet in eigen beheer worden uitgevoerd, aangezien de capaciteit hiertoe bij Archeologie Haarlem niet voldoende is.³⁷ Dit zal worden uitbesteed aan archeologisch bedrijven. Het is de bedoeling in de toekomst de uitvoering van kleinschalig archeologisch veldwerk weer in eigen beheer te gaan uitvoeren.

Het overige archeologisch onderzoek wordt tot op heden wel zelf uitgevoerd. In de komende drie jaar zal een groot deel van het reeds uitgevoerde archeologische veldonderzoek moeten worden uitgewerkt, geanalyseerd en gepubliceerd. Daarnaast moet het archief/depot worden doorgelicht op de nieuwe wettelijke eisen ten aanzien van archeologische deponering.

4.1.4 Risico: kosten archeologisch onderzoek in geval van toevalsvondsten

Toevalsvondsten en oppervlaktevondsten³⁸ zijn vondsten die niet gedaan worden gedurende een archeologisch veldonderzoek én waarvan de eigenaar niet meer achterhaald kan worden.

Bij het uitvoeren van werkzaamheden in de bodem bestaat altijd de kans dat archeologische vondsten worden gedaan. Dit kan ook gebeuren wanneer tijdens het planningsproces rekening is gehouden met archeologische waarden. Vanzelfsprekend zal in dergelijke situaties de initiatiefnemer niet gehouden zijn tot vergoeding van de kosten van het eventueel daaruit voortvloeiende archeologisch onderzoek. Hij heeft immers aan zijn wettelijke verplichtingen voldaan.

De melding van een toevalsvondst kan er in bijzondere gevallen toe leiden dat de rijksoverheid gelast de werken of werkzaamheden voor bepaalde of onbepaalde tijd geheel of gedeeltelijk stil te leggen ten behoeve van archeologisch onderzoek. De schade die hierdoor wordt veroorzaakt wordt door het rijk naar redelijkheid vergoed.

Indien het rijk geen onderzoek instelt kan de gemeente overwegen dat wel te doen. Een dergelijke vondst kan namelijk nieuwe informatie opleveren over het bodemarchief en daarom van eminent belang zijn. De gemeente heeft echter niet de bevoegdheid om op basis van de wet het werk stil te leggen. In overleg met de initiatiefnemer kan eventueel worden overgegaan tot het uitvoeren van een archeologisch onderzoek. De gemeente is verantwoordelijk voor de kosten van dit onderzoek.

---

³⁷ In het verleden heeft de gemeente wel zelf alle veldonderzoek uitgevoerd, vanaf enkele jaren geleden alleen nog de kleine veldonderzoeken. (terreinen met een totale oppervlakte kleiner dan 100m²). De laatste paar jaar wordt alle archeologisch veldonderzoek uitbesteed aan archeologische bedrijven.

³⁸ Deze vondsten zijn volgens het Burgerlijk wetboek (5:13) het gedeelde eigendom van de vinder en de grondeigenaar. Vondsten van een eventueel hieruit voortvloeiend veldonderzoek zijn eigendom van de gemeente Haarlem.

4.1.5 Risico: excessieve kosten

De mogelijkheid bestaat dat, vooral bij kleinere bouw- en ontwikkelingsprojecten, de kosten van archeologische maatregelen tot een zodanige kostenstijging leiden dat dit niet meer in verhouding staat tot de bouw c.q. projectkosten, waardoor de exploitatie in gevaar komt. Op grond van artikel 34a van de Wamz is er een excessieve kostenregeling. De minister van OC&W kan aan een gemeente of een provincie een specifieke uitkering verstrekken voor de bestrijding van de kosten van het doen van opgravingen, voor zover die kosten in redelijkheid niet volledig ten laste dienen te komen van:

- a. degene die tot het doen van opgravingen is verplicht;
- b. de gemeente waarvan de gemeenteraad of burgemeester en wethouders tot het doen van de opgravingen heeft onderscheidenlijk hebben verplicht; of
- c. de provincie waarvan provinciale staten of gedeputeerde staten tot het doen van de opgravingen hebben verplicht.

Artikel 34a is met ingang van 1 januari 2008 inwerking getreden, gelijktijdig met hoofdstuk 2 van het Besluit archeologische monumentenzorg (Bamz). In dit hoofdstuk staan de eisen omschreven waaraan een aanvraag om een uitkering voor excessieve kosten moet voldoen. De opbouw van kosten van de archeologische onderzoek in 2008 bestaat, in elk geval zolang de Bamz van toepassing blijft, uit:

1. Verstoordersdeel: dit is de bijdrage van de bodemverstoorder;
2. Drempelbijdrage: dit is de gemeentelijke bijdrage per geval. Maximale bedrag is afhankelijk van het inwoneraantal op 1 januari van het lopende jaar (maximum is €2,50 per inwoner).
3. Rijksbijdrage in het kader van de regeling excessieve kosten (Bamz), maximaal de helft van de totale kosten voor opgraving inclusief uitwerking en rapportage.

Het kan dus voorkomen dat de gemeente, op grond van artikel 34a, in sommige gevallen gehouden is over te gaan tot vergoeding van archeologische onderzoekskosten. Artikel 34 a bepaalt dat het verplichtende bestuursorgaan (B&W) gehouden is de redelijkheid van deze kosten te bewaken. Met inachtneming van de eigen verantwoordelijkheid van de verstoorder is het verplichtende bestuursorgaan in bijzondere situaties gehouden een vergoeding toe te kennen. Of dergelijke kosten als excessief moeten worden gekwalificeerd, is sterk afhankelijk van het (financiële) belang van de aanvrager, diens draagkracht, de mogelijkheden om naar een andere locatie om te zien en dergelijke meer.

4.1.6 Risico: Schadevergoeding

Artikel 42 van de Monumentenwet 1988³⁹ bepaalt dat dat de aanvrager van een sloopvergunning, een ontheffing, een projectbesluit of van een reguliere bouwvergunning tengevolge van de weigering daarvan in het belang van de archeologische monumentenzorg of ten gevolge van voorschriften die in het belang van de archeologische monumentenzorg aan het desbetreffende besluit zijn verbonden, schade lijdt die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijner laste behoort te blijven, door burgemeester en wethouders op zijn verzoek een naar billijkheid te bepalen schadevergoeding toegekend krijgt.

Het kan dus voorkomen dat de gemeente in sommige gevallen, op grond van artikel 42 gehouden is over te gaan tot vergoeding.

4.1.7 Organisatie

De organisatie van de gemeente zal op enkele punten moeten worden aangepast om aan de nieuwe wetgeving en het geformuleerde beleid te kunnen voldoen. Dit beleid is zo uitgewerkt (zie hoofdstuk 3) dat, binnen wettelijke kaders blijvende, het zo werkbaar en doelmatig mogelijk blijft en de regeldruk zo beperkt mogelijk is.

Bureau Archeologie Haarlem

In principe is de huidige personele bezetting (2008), op de administratieve ondersteuning na, voldoende om uitvoering te geven aan het nieuwe archeologiebeleid. De nieuwe taken en de wijziging in de benadering van het gravend onderzoek maken echter een herformulering van de functies noodzakelijk. Er zal een archeoloog moeten zijn die verantwoordelijk is voor beleid en advies en een archeoloog die verantwoordelijk is voor archeologisch onderzoek. Daarnaast is een archeologisch onderzoeksassistent, een archivaris/depotbeheerder en een restaurator/conservator noodzakelijk. Ook is voldoende administratieve ondersteuning van groot belang.

Om de nieuwe wettelijke taken uit te kunnen voeren en in de toekomst uit te kunnen blijven voeren dient tenminste:

1. De huidige op projectbasis aangestelde archeoloog met ingang van februari 2010 een vaste aanstelling te krijgen als beleidsarcheoloog. De betaling vindt door middel van de structurele bestuurslastencompensatie door het Rijk plaats;
2. De vacatureruimte die per 1 september 2009 ontstaat vanwege het pensioen van de huidige stadsarcheoloog ingevuld te worden door een onderzoeksarcheoloog;
3. Herformulering van de functieomschrijving van de functionarissen plaats te vinden, aangepast aan de nieuwe situatie;
4. De administratieve ondersteuning dermate te zijn dat aan de verhoogde administratieve werkzaamheden kan worden voldaan.

De stadsarcheoloog is die archeoloog die als coördinator van het Bureau Archeologie optreedt.

---

³⁹ Artikel 42 luidt: Voor zover blijkt dat de aanvrager van een sloopvergunning als bedoeld in artikel 37, eerste lid, van een aanlegvergunning als bedoeld in artikel 3.3, onder a, van de Wet ruimtelijke ordening, een ontheffing als bedoeld in de artikelen 3.6, eerste lid, onder c, 3.22 of 3.23 van die wet of een projectbesluit als bedoeld artikel 1.1, eerste lid, onder f, van die wet of van een reguliere bouwvergunning als bedoeld in artikel 44, eerste lid, van de Woningwet tengevolge van de weigering daarvan in het belang van de archeologische monumentenzorg of ten gevolge van voorschriften die in het belang van de archeologische monumentenzorg aan het desbetreffende besluit zijn verbonden, schade lijdt die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijner laste behoort te blijven, kennen burgemeester en wethouders hem op zijn verzoek een naar billijkheid te bepalen schadevergoeding toe.

Het personeelsbestand is dan als volgt opgebouwd:

• 'Beleids'archeoloog	1 fte
• 'Onderzoeks'archeoloog	1 fte
• Archivaris archeologie	1 fte
• Archeologisch conservator/restaurator	0.5 fte
• Archeologisch onderzoeksassistent	1 fte
• Conservator archeologisch museum	1 fte
• Administratieve ondersteuning	0.5 fte
Totaal	6 fte

Bureau archeologie zal zelf voorlopig geen archeologisch veldonderzoek meer verrichten, alles zal worden uitbesteed aan daartoe gecertificeerde archeologische bedrijven. Na vier jaar zal worden geëvalueerd of, in de gevallen waar de gemeente verstoorder is, de kleinere onderzoeken weer in eigen beheer zouden kunnen worden uitgevoerd. Hiervoor moet dan opnieuw een opgravingsbevoegdheid worden aangevraagd bij de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM). De eisen voor het verkrijgen van een opgravingsbevoegdheid door een gemeente zijn vastgelegd in het Besluit op de archeologische monumentenzorg (BAMZ) en uitgewerkt door de RACM.

Aan de organisatie van het depot worden eisen gesteld door de provincie Noord-Holland en de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA). De huidige depotruimten zijn nog niet getoetst aan de geldende provinciale- en KNA-eisen. Dit zal op korte termijn moeten gebeuren en indien noodzakelijk zullen de nodige aanpassingen worden aangebracht.

Overige afdelingen organisatie

De organisatie van de gemeente zal op enkele punten moeten worden aangepast om aan de nieuwe wetgeving en het geformuleerde beleid te kunnen voldoen. Niet alleen op de afdelingen waar het beleid wordt geformuleerd, de bestemmingsplannen worden opgesteld en de bouwprojecten worden uitgevoerd, maar ook bij de afdelingen waar de baliefunctie en de vergunningverlening worden gerealiseerd, zal men moeten gaan werken met het nieuwe beleid. Dit zal zo spoedig mogelijk worden uitgewerkt in de werkprocedures. Verder zal er meer werk ontstaan voor de communicatieafdeling, om het beleid zowel intern als extern te (blijven) communiceren.

4.2 Consequenties voor particulieren

Een belangrijk element van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) is de introductie van het veroorzakerprincipe. Commerciële vastgoedontwikkelaars of particulieren zonder commerciële doeleinden die initiatiefnemer van bodemroerende activiteiten zijn kunnen bij de aanvraag van een bouwvergunning, een aanlegvergunning, een sloopvergunning of een aanvraag voor vrijstelling van het bestemmingsplan, te maken krijgen met de eis een archeologisch rapport te overleggen en zijn in beginsel verplicht de kosten van het benodigde archeologische onderzoek voor hun rekening te nemen. Uit dat rapport moet voldoende blijken of er archeologische waarden zijn vastgesteld in het plangebied. Op basis van dit rapport besluit de gemeente of de vergunning zonder voorwaarden verleend kan worden of dat er nog aanvullende voorwaarden zullen worden gesteld omdat er (behoudenswaardige) archeologische resten in het plangebied aanwezig zijn.

5 Kosten en Financiering

Na de invoering van de Wamz (1 september 2007) is door de nieuwe wettelijke taken en de daarmee gepaard gaande regelgeving een nieuwe rol voor de gemeente ontstaan ten aanzien van archeologische monumentenzorg. De taakverbreding veroorzaakt nieuwe kosten en risico's. Dit hoofdstuk behandelt de kosten van het nieuwe archeologiebeleid en geeft antwoord op de vraag hoe deze worden gefinancierd. Verder wordt aangegeven wat de consequenties zijn voor particulieren (bedrijven, burgers etc.).

5.1 Kosten en financiering gemeente Haarlem

De taakverbreding als gevolg van de nieuwe wetgeving veroorzaakt nieuwe kosten en risico's voor de gemeente. Deze kosten en risico's komen bovenop de bestaande kosten voor de archeologische monumentenzorg. Het voorstel is om de hier voorgestelde financiering van de kosten en risico's en de voorgestelde regelingen over 2 jaar te evalueren en waar nodig bij te stellen. Het gaat immers om een nieuwe situatie waarmee geen enkele gemeente nog ervaring heeft en waarvoor in de gemeente Haarlem de gegevens nog ontbreken.

5.1.1 Beleid, advies, regie en organisatie

Kosten Bureau Archeologie en overige afdelingen organisatie

Het gemeentelijk budget voor archeologie was voor het jaar 2007 begroot op € 436.176,--.

De lasten van het archeologiebudget zijn grotendeels indirecte kosten (totaal € 353.806,--):

- Huisvestingskosten € 80.640,--
- Salariskosten € 264.666,--
- Overige doorbelaste kosten € 8.500,--

Het overig deel van het budget (€ 82.370,--) is uitgetrokken voor directe kosten:

- Reguliere onderzoekskosten + materiaal Bureau Archeologie
- Kosten Haarlemse amateurarcheologen
- Periodiek 'Haarlems Bodemonderzoek'
- Bijdrage halfjaarlijkse tentoonstellingen in het Archeologisch Museum

De taakverbreding zal een verhoging van de apparaatkosten opleveren en organisatie van de gemeente zal op enkele punten moeten worden aangepast. Zo zullen bij Archeologie de functieomschrijvingen van de medewerkers moeten worden aangepast en zal de functie van tijdelijk aangestelde tweede archeoloog moeten worden gecontinueerd.⁴⁰ Ook is administratieve ondersteuning nodig. Ook op andere afdelingen zal men moeten gaan werken met het nieuwe beleid. Het betreft dan vooral de afdelingen waar het beleid wordt geformuleerd, de bestemmingsplannen worden opgesteld en de bouwprojecten worden uitgevoerd, de afdeling communicatie en de afdelingen waar de baliefunctie en de vergunningverlening worden gerealiseerd.

Uitgangspunt zal moeten zijn dat de kosten zoveel mogelijk beperkt blijven. Dit kan door het toepassen van kwalitatieve en kwantitatieve normen. De kwalitatieve norm wordt toegepast door middel van de Haarlemse onderzoeksagenda die de gemeente in staat stelt het archeologisch onderzoek te sturen.

---

⁴⁰ Zie § 4.1.7.

De kwantitatieve norm is in de vorm van de Archeologische Beleidskaart Haarlem (ABH)⁴¹ toegepast. Indien bij alle aangevraagde relevante vergunningen geen ondergrens zou worden gesteld betekent dit dat het gehele oppervlak bij projecten met bodemroerende activiteiten groter dan 100 m² een archeologische verplichting zou moeten worden opgenomen. Op de ABH zijn hierin nuancerings aangebracht waardoor er voor de archeologische waardevolle gebieden in de gemeente verschillende ondergrenzen bestaan.

Een inschatting gebaseerd op de Haarlemse situatie leidt tot de verwachting dat de toepassing van de ondergrenzen voor archeologische verplichtingen ertoe leidt dat $\pm 10\%$ van de vergunningen onderzoeksplichtig is. Op basis van de vergunningaanvragen uit de periode 2006-2007 is de inschatting dat er circa 145 aanvragen per jaar zullen zijn die betrekking hebben op een bodemroerende activiteit waarbij men rekening moet houden met archeologie, en om die reden een archeologisch advies en een rapportage, en dus een vorm van archeologisch onderzoek, zullen moeten krijgen⁴². Bij de vergunningverlening zullen de aanvragen worden beoordeeld op archeologie en voorzien van een advies van de stadsarcheoloog. Plannen van Aanpak, Programma's van Eisen en rapporten die in het kader van de vergunningverlening van de aanvrager worden geëist, worden beoordeeld door de gemeentelijk archeologen.

Financiering

Het gemeentelijk budget voor archeologie was voor het jaar 2007 begroot op € 436.176,--. De lasten van het archeologiebudget zijn grotendeels indirecte kosten (totaal € 353.806,--), het overig deel van het budget (€ 82.370,--) is uitgetrokken voor directe kosten. Tot nu toe werd een deel van de uitgaven bekostigd door een vast bedrag uit de gemeentelijk rioolgelden en sloopleges ten goede van het budget archeologie te laten komen. Over de minimale/maximale omvang van deze inkomsten zijn geen exacte gegevens beschikbaar. Het beginsaldo van 2008 wordt geschat op ca. € 180.000,--

Vanwege de nieuwe archeologiewetgeving ontvangt de gemeente inkomsten uit het Gemeentefonds voor de toegenomen bestuurslasten ten gevolge van de noodzakelijke implementatie van de nieuwe Malta-wetgeving. De bedragen worden berekend volgens een bepaalde verdeelsleutel, gebaseerd op het aantal inwoners. Dit bedrag is niet geormerkt en bedraagt voor de gemeente Haarlem € 67.000,-- per jaar. Conform de nota die is vastgesteld op 6 november 2007, wordt met dit bedrag de indiensttreding van de extra archeoloog afgedekt voor de komende twee jaar.

De kosten zullen ten laste komen van de algemene reserve van de gemeente Haarlem.

---

⁴¹ Zie § 3.3.1.2.

⁴² 2006-2007 zijn er circa 1400 bouwvergunningen en 150 sloopvergunningen binnen beschermd stadsgezicht verleend. Naar schatting hebben daarvan circa 120 bouwvergunningen en circa 25 sloopvergunningen binnen beschermd stadsgezicht betrekking hebben op een bodemroerende activiteit waarbij men rekening moet houden met archeologie.

5.1.2 Uitvoeren archeologisch onderzoek

Kosten

De gemeente Haarlem is niet alleen bevoegd gezag, maar in veel gevallen ook initiatiefnemer van bodemroerende activiteiten en is verantwoordelijk voor de mogelijke uitvoering en kosten van archeologisch (voor)onderzoek. Er werd door de gemeente, al voor de wettelijke grondslag van 1 september 2007, bij projecten gehandeld in de geest van de nieuwe wetgeving. De kosten van het onderzoek kwamen ten laste van de projecten en waren in de desbetreffende plannings en begrotingen meegenomen.

De hoogte van de mogelijke kosten van van archeologisch (voor)onderzoek is sterk afhankelijk van de grootte van het plangebied, de aard van de bodemroerende activiteiten en de hoeveelheid aangetroffen archeologische waarden. In een geval zijn er nauwelijks tot geen kosten, in een ander geval is slechts een kleinschalig onderzoek nodig, in sommige gevallen een intensieve opgraving.

De kosten variëren per project. Op dit moment ontbreekt nog de informatie om de uitspraken te kunnen doen over de gemiddelde kosten van archeologisch onderzoek bij dergelijke projecten.

Financiering

Kosten voor archeologisch onderzoek ten gevolge van bodemroerende projecten, waarbij de gemeente de (mede)initiatiefnemer is, komen ten laste van het betreffende project. Zij worden opgenomen in de betreffende projectbegrotingen en plannings. De gemeente kan (via de exploitatieverordening) gebruik maken van de mogelijkheid om de kosten die zij moet maken voor noodzakelijk archeologisch (voor)onderzoek in nieuwe plangebieden door te berekenen in de verkoopprijs van de uit te geven grond.

In het geval de gemeente grond uitgeeft ten behoeve van ruimtelijke ontwikkeling zijn er met betrekking tot de financiering twee opties mogelijk:

- De gemeente levert de grond vrij van (archeologische) restricties aan. In dit geval is de gemeente verantwoordelijk voor het laten uitvoeren van eventueel noodzakelijk archeologisch onderzoek. De kosten worden verdisconteerd in de exploitatiekosten en meegenomen in de exploitatieovereenkomst. Nadeel van deze aanpak is dat in principe alle archeologische waarden moeten worden gedocumenteerd en verwijderd, wat indruist tegen de doelstelling van behoud in situ. Daarbij is het 'opruimen' van alle archeologische resten wellicht niet altijd noodzakelijk.
- De gemeente levert de grond inclusief eventuele archeologische en andersoortige restricties. In dat geval is de initiatiefnemer verantwoordelijk voor de uitvoering van het archeologisch onderzoek en de kosten daarvan.
Voordeel van deze aanpak is dat maatwerk mogelijk is: er is duidelijkheid over aard en omvang van de verstoring van de bodem waardoor meer kan worden ingezet op behoud van waarden in de bodem.

Op dit moment ontbreekt nog de informatie om de verhouding kosten-baten van beide methoden nader in beeld te brengen.

5.1.3 Risico: archeologisch onderzoek in het geval van toevalsvondsten

Kosten

Als de archeologische belangen op juiste wijze worden meegenomen in het planproces zal de kans op het aantreffen van toevalsvondsten nihil zijn⁴³. In die gevallen dat zich toch een toevalsvondst voordoet betekent dit niet automatisch dat dit tot kosten voor de gemeente zal leiden. Slechts in uitzonderlijke gevallen zal er besloten worden tot het veilig stellen van de vondsten, namelijk alleen wanneer deze van ongekennde importantie zijn voor het gemeentelijk bodemarchief. De inschatting is dat dit zich niet ieder jaar zal voordoen.

Toch kan de mogelijkheid dat een toevalsvondst wordt gedaan niet volledig worden uitgesloten. Op dit moment ontbreekt nog de ervaring en de informatie om de uitspraken te kunnen doen over de gemiddelde kosten van archeologisch onderzoek in het geval van toevalsvondsten.

Financiering

De kosten van het archeologisch onderzoek zullen ten laste komen van de algemene reserve van de gemeente Haarlem.

5.1.4 Risico: excessieve kosten archeologisch onderzoek

Kosten

Bij grote projecten zullen de kosten voor archeologie naar verhouding niet snel worden ervaren als excessief. Maar een relatief kleine bodemingreep door een particulier kan leiden tot relatief kostbare opgravingen. Het is de vraag in hoeverre het redelijk is deze kosten volledig door de verstoorder te laten dragen, vooral wanneer ze niet in verhouding staan tot de totale projectkosten. Om te voorkomen dat de totale exploitatie in gevaar komt door de kosten van archeologische maatregelen, geeft de nieuwe wetgeving aan dat per geval bekeken moet worden wanneer vergoeding van de excessieve kosten op zijn plaats is⁴⁴.

De wetgever benaderd deze problematiek casuïstisch; de rechter bepaalt uiteindelijk via jurisprudentie wanneer de gemeente gehouden is tot het betalen van excessieve kosten. Uit de toelichting op de Wamz en Bamz blijkt wel dat het vooral gedacht moet worden aan kosten in verband met opgravingen. Een regeling voor vergoeding geeft de nieuwe regelgeving echter niet, die moeten gemeenten zelf ontwikkelen. Men kan kiezen voor een casuïstische benadering (maatwerk) dan wel besluiten tot een andersoortige begrenzing van de kosten (bijvoorbeeld maximering).

In het Besluit op de archeologische monumentenzorg (Bamz) worden de volgende termen gehanteerd voor de kostenopbouw (de term excessieve kosten wordt ook in zijn algemeenheid gebruikt) voor een aanvraag om een uitkering voor excessieve kosten:

1. Verstoordersdeel: dit is de bijdrage van de bodemverstoorder;
2. Drempelbijdrage: dit is de gemeentelijke bijdrage per geval. Maximale bedrag is € 2,50 per inwoner, gebaseerd op het inwoneraantal op 1 januari van het jaar van aanvraag).
3. Excessieve kosten: dat deel van de kosten dat boven het verstoordersdeel plus de drempelbijdrage uitkomt.

⁴³ In de periode 2006-2007 bijvoorbeeld zijn dergelijke vondsten zich niet voorgelopen.

⁴⁴ Zie: artikel 34a van de Monumentenwet 1988. Dit punt is specifiek uitgewerkt in hoofdstuk 2 van het Besluit op de archeologische monumentenzorg. In dit hoofdstuk staan de eisen omschreven waaraan een aanvraag om een uitkering voor excessieve kosten moet voldoen.

Of de kosten als excessief moeten worden gekwalificeerd en de verstoorder voor een vergoeding van de kosten in aanmerking komt hangt sterk af van het (financieel) belang van de aanvrager, diens draagkracht, de mogelijkheden om naar een andere locatie om te zien en dergelijke. Enige redelijkheid dient hierbij in acht genomen te worden. Wel is duidelijk dat de verstoorder in principe de kosten draagt tot de grens van wat de projectexploitatie kan dragen⁴⁵. Het Besluit geeft aan dat er sprake moet zijn van een “besluit waarin de verplichting tot opgravingen wordt vastgelegd”. Hieronder wordt verstaan een sloopvergunning, een bouw- of aanlegvergunning, een vrijstelling op grond van de WRO, een ontheffing of een projectbesluit o.g.v. de Wro, een ontgrondingsvergunningen of een besluit ter voorbereiding waarvan een milieueffect rapportage is uitgevoerd.

De vergoedingsregeling van de excessieve kosten op grond van de Bamz (kostenopbouw nr. 3) zal naar verwachting na 2008 niet meer in werking zijn. In de nazomer 2007 hebben de rijksoverheid en de VNG namelijk een akkoord gesloten hebben over de decentralisatie van specifieke uitkeringen. Concreet betekent het dat het geld dat gereserveerd is voor de specifieke uitkeringen in het Gemeentefonds is gestort. Voor wat betreft de specifieke uitkering excessieve kosten houdt dit in dat gemeenten niet meer een verzoek bij het rijk kunnen in te dienen voor een vergoeding. De gemeenten beschikken via het gemeentefonds zelf over een (deel van de) vergoeding. Er is geen bijzondere verdeelsleutel vastgesteld.

De VNG heeft ten tijde van het opstellen van deze nota nog geen duidelijkheid gegeven over hoe de vergoeding beheerd zal gaan worden. Omdat er op dit moment nog geen ervaring is op het gebied van excessieve kosten en jurisprudentie nog gevormd moet worden, kan er nog geen uitspraak worden gedaan over de hoogte van de kosten.

Financiering

De verstoorder dient de kosten te dragen tot de grens van wat de projectexploitatie kan dragen. In hoeverre kosten al dan niet ten laste moet blijven van de aanvrager (initiatiefnemer) is afhankelijk van de omstandigheden van het geval. Een regeling voor de vergoeding van de archeologische onderzoekskosten geeft de wetgever niet, die moeten gemeenten zelf ontwikkelen. Aangezien jurisprudentie nog moet worden gevormd, er geen ervaring is bij gemeenten met deze nieuw te ontwikkelen regeling en er nog onduidelijkheid is over het beheer van de gelden voor de vergoeding voor excessieve kosten voor gemeenten vanuit het Rijk via de VNG, wordt voorgesteld om voor een periode van 2 jaar een richtlijn vast te stellen, waarna een evaluatie volgt.

De richtlijn houdt het volgende in:

- De initiatiefnemer, zijnde een natuurlijk persoon (ook wel particulier genoemd), met als voorwaarden dat deze natuurlijk persoon:
  - de gronden in eigendom heeft, indien er (nog) geen sprake is van daarop rustende bebouwing;
  - dan wel eigenaar is van de gronden en de daarop rustende bebouwing;
  - en deze bebouwing of op te richten bebouwing gebruikt dan wel gaat gebruiken als hoofdwoonverblijf.

zal de kosten voor archeologisch onderzoek dienen te dragen tot een maximum van 10% van de totale projectkosten.

⁴⁵ Zoals het in juridische zin in de Memorie van Toelichting is geformuleerd.

Daarboven kan deze initiatiefnemer een verzoek indienen bij het college van B&W tot vergoeding van de kosten. Per geval zal bekeken worden of de overige kosten voor rekening van de gemeente zullen komen.

- De initiatiefnemer, zijnde een natuurlijke persoon dien niet aan de bovengenoemde voorwaarden voldoet en rechtspersonen (bedrijven, stichtingen e.d.) dienen de kosten voor archeologisch onderzoek geheel te dragen, tenzij er zeer bijzondere omstandigheden zijn, dit ter beoordeling van het college van B&W.

Een richtlijn van 10% wordt redelijk geacht. Bij het aanvragen van een reguliere bouwvergunning, een aanlegvergunning of een sloopvergunning (binnen beschermd stadsgezicht) of een vrijstelling/ontheffing of een projectbesluit c.q. wijziging/herziening van het bestemmingsplan, kunnen initiatiefnemers van bodemroerende activiteiten zich namelijk middels de Archeologische Beleidskaart Haarlem op de hoogte stellen van de archeologische verwachting van het plangebied. Zij kunnen hier vervolgens rekening mee houden bij hun plannen en maatregelen treffen om behoud van de verwachte archeologische waarden te bewerkstelligen en kosten van mogelijk archeologisch onderzoek te beperken.

Eventuele drempelbijdragen worden door B&W toegekend uit de algemene reserve van de gemeente Haarlem.

5.1.5 Risico: schadevergoeding

Kosten

Artikel 42 van de Monumentenwet 1988 bepaalt dat het verplichtende bestuursorgaan (B&W) gehouden is de verstoorder die tengevolge van de weigering van een vergunning, ontheffing of projectbesluit in het belang van de archeologische monumentenzorg of ten gevolge van voorschriften die in het belang van de archeologische monumentenzorg aan het desbetreffende besluit zijn verbonden, schade lijdt die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijner laste behoort te blijven, op verzoek van de aanvrager een naar billijkheid te bepalen schadevergoeding toe te kennen.

Gezien het feit dat jurisprudentie nog gevormd moet worden en er nog geen ervaring en informatie op dit vlak aanwezig is kan er nog geen uitspraak worden gedaan over de kosten. De inschatting is dat aanvragen tot schadevergoedingen niet (of nauwelijks) zullen worden toegekend. Het archeologiebeleid van de gemeente Haarlem is namelijk zo vormgegeven dat in principe elke vergunningaanvraag zal worden verleend, in bepaalde gevallen -op basis van de Archeologische Beleidskaart Haarlem- onder het stellen van archeologische voorwaarden. En in het facetbestemmingsplan archeologie zijn voorschriften in het belang van de archeologische monumentenzorg gesteld die van toepassing zijn op bouw-, aanleg en sloopvergunningen en vrijstellingen/ontheffingen. De aanvrager kan alvorens een vergunning of vrijstelling/ontheffing aan te vragen zich hiervan op de hoogte stellen en tegen het voorgenomen besluit reageren (middels het indienen van een zienswijze ex art. 3.6 lid 5 Wro).

Financiering

Eventuele schadevergoeding wordt door B&W toegekend uit de algemene reserve van de gemeente Haarlem.

5.2 Kosten en financiering particulieren

Burgers die initiatiefnemer zijn van een project met bodemroerende activiteiten (verstoorder) kunnen op grond van het nieuwe archeologiebeleid bij vergunningverlening in aanraking komen met voorwaarden met betrekking tot archeologie. Op basis van de Archeologische Beleidskaart Haarlem en de aard van de activiteiten die worden geïnitieerd kan de initiatiefnemer gevraagd worden om een archeologisch rapport te leveren waarin de waarde van archeologische resten voldoende is aangetoond. Dit betekent dat er een vorm van archeologisch (voor)onderzoek moet zijn uitgevoerd. De uitvoering en de kosten zijn de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer.

Kosten

Omdat er sprake is van een nieuwe situatie en er geen gegevens beschikbaar zijn over archeologisch onderzoek in opdracht van particulieren is het niet mogelijk om op dit moment een uitspraak te doen over de exacte financiële consequenties voor de particuliere initiatiefnemer.

Op basis van de vergunningaanvragen uit de periode 2006-2007 is de inschatting dat er circa 145 aanvragen per jaar zullen zijn die betrekking hebben op een bodemroerende activiteit waarbij men rekening moet houden met archeologie, en om die reden een archeologisch advies en een rapportage, en dus een vorm van archeologisch onderzoek, zullen moeten krijgen.⁴⁶

De kosten van archeologisch onderzoek zijn sterk afhankelijk van de grootte van het plangebied, de aard van de bodemroerende activiteiten en de hoeveelheid van de aangetroffen archeologische waarden. Om een indruk te geven van de prijzen zijn enkele schattingen gegeven van een gemiddeld onderzoek. Een archeologisch bureauonderzoek kost € 500,- à €1.000,-. Een inventariserend veldonderzoek door middel van boringen kost tussen de €2.000,- en € 4.000,-. Een inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven kost gemiddeld tussen de €15.000,- en €30.000,-. Een kleine opgraving kost gemiddeld €50.000,- en een grote opgraving kan oplopen tot €100.000,- of meer. Van de 145 aanvragen waarbij een archeologisch rapport vereist is zullen alle gevallen een bureauonderzoek vergen, en de meeste daarvan een vorm van booronderzoek. Hoeveel daarvan zal leiden tot een proefsleuvenonderzoek en een opgraving kan op dit moment niet worden ingeschat.

Financiering

Op grond van het veroorzakerprincipe vallen de mogelijke kosten ten laste van de initiatiefnemer. De kosten zullen per project variëren. Door zich op tijd te verwittigen van de voorwaarden en deze op te nemen in de planning en begroting van zijn project kan men de kosten beheersbaar maken. Tevens zullen hierdoor vertragingen en onnodige kosten voorkomen worden.

Mocht hiertoe aanleiding bestaan dan kan de initiatiefnemer een aanvraag tot vergoeding van excessieve kosten of een schadevergoeding indienen bij de gemeente.

---

⁴⁶ 2006-2007 zijn er circa 1400 bouwvergunningen en 150 sloopvergunningen binnen beschermd stadsgezicht verleend. Naar schatting hebben daarvan circa 120 bouwvergunningen en circa 25 sloopvergunningen binnen beschermd stadsgezicht betrekking hebben op een bodemroerende activiteit waarbij men rekening moet houden met archeologie.

Literatuur

- Brouwer, T. en Th. Hanou, (december 2003) Archeologie en bestemmingsplannen. Juridisch-planologische mogelijkheden voor de bescherming van archeologische waarden. [Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek] Utrecht.
  - Centraal College van Deskundigen, Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1
  - Haarlems Bodemonderzoek, periodiek sinds 1976, in samenwerking tussen de Archeologische Werkgroep Haarlem en de gemeentelijke archeologische dienst.
  - Heddes, F., (red.), (1999) Nota Belvedere. Beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting. Den Haag [twee delen].
  - Hessing, W.A.M., (2002) Voorbeeldplan Gemeentelijke Archeologische Monumentenzorg. Amsterdam.
  - Isarin, R. (2007) Archeologie sparend bouwen. Woerden.
  - Jacobs, E., M. Poldermans, T. van der Zon et al., (2002) Spitten aan het Spaarne. Haarlem.
  - Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, (januari 2002) Structuurschema Groene Ruimte 2. Samen werken aan groen Nederland. Den Haag.
  - Monumentenwet 1988.
  - Provincie Noord-Holland (april 2004) Provinciale Cultuurnota Noord-Holland 2005-2008. Haarlem.
  - Provincie Noord-Holland, (augustus 2000) Notitie Toepassing van artikel 19 lid 2 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening (nieuw). Haarlem.
  - Provincie Noord-Holland, (februari 2003) Streekplan Noord-Holland Noord. Haarlem.
  - Provincie Noord-Holland (november 2003) Nota Cultuurhistorische regioprofielen, Haarlem.
  - Provincie Noord-Holland, Leidraad Provinciaal Ruimtelijk Beleid [website: www.NoordHolland.nl]
  - Sarfatij, H. (red.), (1990) Verborgene Steden; Stadsarcheologie in Nederland. Amsterdam.
  - Temminck, J.J. (red.), (1995) Huis ter Kleef; Het enige kasteel van Haarlem. Haarlem.
  - Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaren 2003/2004 – 2006/2007 (29259 nr. 1 t/m 34 en A t/m H), Wijziging van de Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten ten behoeve van de archeologische monumentenzorg mede in verband met de implementatie van het Verdrag van Valletta (Wamz).
-
- www.erfgoedinspectie.nl, Erfgoedinspectie Sector Archeologie
  - www.racm.nl, Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten
  - www.sna.nl, Stichting voor de Nederlandse Archeologie
  - www.sikb.nl, Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Begrippenlijst

Archeologie: historische wetenschap die zich ten doel stelt inzicht te verwerven in alle facetten van menselijke samenlevingen uit het verleden door middel van het systematisch opsporen en interpreteren van materiële overblijfselen die in of boven de grond bewaard zijn gebleven.

Archeologische begeleiding: de registratie van vondst- en spoorgegevens van een vindplaats, zonder dat daarbij sprake is van het aanleggen van sleuven of putten of het uitgraven van grondsporen. De begeleiding wordt uitgevoerd tijdens bodemversturende activiteiten die om niet-archeologische redenen plaatsvinden en waar gegronde redenen zijn om aan te nemen dat archeologische waarden aanwezig zouden kunnen zijn.

Archeologische Monumentenkaart (AMK): overzichtskaart van archeologisch waardevolle terreinen, beheerd door de RACM.

Archeologische opgraving: archeologische ontsluiting van een vindplaats met als doel de informatie te verzamelen en vast te leggen die nodig is voor het beantwoorden van de in het Programma van Eisen verwoorde onderzoeksvragen en het behalen van de onderzoeksdoelstelling.

Archeologische waarden: alle overblijfselen, voorwerpen en andere sporen van de mens uit het verleden in hun oorspronkelijke context, waarvan het behoud en de bestudering relevante archeologische kennis oplevert.

Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland (AWN): vereniging van amateurarcheologen. De leden houden zich bezig met het opsporen van archeologische locaties. Daarnaast werken ze mee aan opgravingen, conserveren en documenteren van vondsten.

ARCHIS: landelijk archeologisch informatiesysteem dat wordt beheerd door de RACM.

Beeldkwaliteitsplan: onderdeel van de ruimtelijke onderbouwing van een bestemmingsplan of artikel 19-procedure waarin expliciet aandacht wordt besteed aan de relatie tussen een nieuwe ruimtelijke ontwikkeling en bestaande karakteristieken van een gebied.

Behoudenswaardig: in aanmerking komend voor duurzaam behoud.

Bevoegd gezag: de overheid die wettelijk verantwoordelijk is voor een bepaald beleidsterrein. Voor de gemeente houdt dat, onder andere, in dat zij op het vlak van de archeologie besluiten neemt over de selectie van behoudenswaardige archeologische terreinen, die Programma's van Eisen voor archeologische werkzaamheden laat opstellen en/of goedkeurt en die rapportages beoordeelt.

Bodemarchief: de bodem met de zich daarin bevindende archeologica.

Booronderzoek: zie Inventariserend Veldonderzoek.

Bureauonderzoek: het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied, omfattende de aard en de omvang, de datering, gaafheid en conservering en de relatieve kwaliteit daarvan.

Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW): kaart van de provincie Noord-Holland waarop de waardevolle archeologische, historisch-geografische en historisch-(steden)bouwkundige elementen zijn aangeduid. Deze kaart wordt gebruikt als beleidskaart. De kaart signaleert en informeert en is bedoeld als bron van inspiratie in de ruimtelijke ontwikkeling.

Directievoering: aansturen of begeleiden van wegens planontwikkeling noodzakelijk archeologisch veldonderzoek, waarbij de kaders van tijd, geld en archeologische kwaliteit worden bewaakt.

Ex situ: Latijnse uitdrukking die *van zijn plaats* betekent. In de archeologie wordt met *ex situ* een object of context bedoeld die zich niet meer in zijn originele omgeving bevindt.

In situ: Latijnse uitdrukking die *in plaats of op zijn plaats* betekent. In de archeologie wordt met *in situ* een object of context bedoeld dat niet verplaatst is uit zijn oorspronkelijke omgeving.

Initiatiefnemer: de persoon of organisatie (particulier of overheid) die het initiatief neemt tot de bodemverstorende activiteit waarbij de kans aanwezig is dat archeologische waarden worden aangetast.

Inventariserend veldonderzoek (IVO): door middel van waarnemingen in het veld verwerven van (extra) informatie over verwachte archeologische waarden binnen een onderzoeksgebied. Bedoelde waarnemingen zijn: veldinspectie en oppervlaktekartering, grondboringen en proefsleuven.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA): in de archeologische beroepsgroep geldende normen en kwaliteitseisen voor uitvoeringswerkzaamheden, zoals door het Centraal College van Deskundigen vastgelegd in een handboek.

Proefsleuvenonderzoek: zie Inventariserend Veldonderzoek.

Programma van Aanpak (PvA): een door de opdrachtnemer op te stellen plan voor de uit te voeren werken waarmee beoogd wordt aan de vereisten zoals geformuleerd in het Programma van Eisen te voldoen. Een Plan van Aanpak voor een booronderzoek formuleert zowel de eisen waaraan het onderzoek moet voldoen als de geplande uitvoering van de werkzaamheden.

Programma van Eisen (PvE): door een gekwalificeerd archeoloog op basis van het selectiebesluit opgestelde kennisgeving van het bevoegd gezag aan de initiatiefnemer, waarin probleem- en doelstelling van de te verrichten werkzaamheden van de vindplaats worden gegeven, alsmede formulering van de daaruit af te leiden eisen met betrekking tot het uit te voeren werk.

Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM): overheidsinstelling die verantwoordelijk is voor het behoud en de duurzame ontwikkeling van archeologische waarden, gebouwde monumenten en cultuurlandschappen.

Selectiebesluit: een gemotiveerd besluit van het bevoegd gezag tot het al dan niet behouden van een bepaalde archeologische waarde, gebaseerd op een selectieadvies en (meestal) leidend tot het al dan niet, of onder voorwaarden, verlenen van een bouw-, sloop- of aanlegvergunning.

Wet op de archeologische monumentenzorg (WAMZ): Wet ter wijziging van de Monumentenwet 1988. Deze wet heeft tot doel de uitgangspunten van het verdrag van Malta te implementeren in de Nederlandse wetgeving en daarmee archeologische monumentenzorg te verbinden aan het proces van ruimtelijke ordening.

BIJLAGEN

Bijlage 1 Archeologische Beleidskaart Haarlem

Bijlage 2 Toelichting Archeologische Beleidskaart Haarlem (ABH)

De Wamz bepaalt dat de gemeente in de voorbereidingsfase van een bestemmingsplan een inventarisatie naar (verwachte) archeologische waarden uit laat voeren. In het bestemmingsplan stelt de gemeente vervolgens voorwaarden aan het uitvoeren van bodemroerende activiteiten voor die gebieden waarvan in de inventarisatie is vastgesteld dat ze (potentieel) archeologisch waardevol zijn. Hiermee wordt bereikt dat naast andere belangen, ook het archeologisch belang een volwaardige plaats krijgt.

Verder bepaalt artikel 41a van de Monumentenwet dat projecten kleiner dan 100m² vrijgesteld zijn van archeologisch onderzoek (uitzondering hierop is de sloopaanvraag binnen beschermd stadsgezicht, daarbij kan altijd een archeologisch rapport verlangd worden). De gemeenteraad kan een hiervan afwijkende oppervlakte vaststellen. Omdat in Haarlem de archeologische waarde van het grondgebied sterk uiteenloopt is het wenselijk deze oppervlaktebepaling te nuanceren. Gevolg is dat sommige gebieden een veel grotere vrijstelling krijgen van archeologisch onderzoek en andere gebieden juist een strenger regime krijgen.

Op basis van de kennis die de gemeentelijke archeologen de afgelopen jaren hebben opgedaan is een beleidskaart archeologie vervaardigd die bij het opstellen en het herzien van bestemmingsplannen als archeologische onderlegger noodzakelijk is.¹ Resultaten van archeologisch veldonderzoek kunnen leiden tot nieuwe inzichten omtrent de aanwezigheid van archeologische waarden en de daarmee verbonden voorwaarden die aan bodemroerende activiteiten worden gesteld. Bij evaluatie van het beleid en de beleidskaart zullen met behulp van de verkregen onderzoeksresultaten de begrenzingen van archeologisch waardevolle gebieden aangepast dienen te worden.

---

¹ Archeologische kennis is volop in ontwikkeling, de beleidskaart zal wanneer nodig geëvalueerd en/of aangepast moeten worden.

Categorieën en regimes

De beleidskaart hanteert een indeling in verschillende categorieën “archeologisch waardevol gebied”. Voor elk van deze categorieën is bepaald vanaf welke planomvang rekening gehouden moet worden met het (laten) uitvoeren van archeologisch onderzoek, het zogenaamde regime.

Archeologisch waardevol gebied	Regime
Categorie 1A	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden die dieper gaan dan 30 cm –mv gaat archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd (systematiek bouwverbod).
Categorie 1B	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden die dieper gaan dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. (systematiek voorwaarden aan vergunningen)
Categorie 2	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van meer dan 50 m ² en dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
Categorie 3	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van meer dan 500 m ² en dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
Categorie 4	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van meer dan 2500 m ² en dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
Categorie 5	Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van meer dan 10.000 m ² en dieper dan 30 cm –mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
Archeologievrij	Voor bodemroerende activiteiten in de waterlopen binnen de gemeente geldt geen archeologieregime. Deze activiteiten kunnen zonder archeologische beperkingen worden uitgevoerd.

Met bovengenoemde oppervlakten van bodemroerende activiteiten wordt bedoeld: de op de sloop,-aanleg-, of bouwaanvraag aangegeven oppervlakte welke de bodem raakt of nagenoeg raakt is het oppervlak welke gehanteerd dient te worden voor de beoordeling voor de noodzaak van een archeologisch onderzoek.

De in de tabel genoemde regimes gelden voor bodemroerende activiteiten die plaats zullen vinden in het kader van 'plannen' waarvoor het vereist is om aan te vragen:

- een reguliere bouwvergunning;
- een aanlegvergunning;
- een vrijstelling van het bestemmingsplan art. 15, 17 en 19;
- een sloopvergunning.

Voor archeologisch waardevolle terreinen van categorie 1A geldt een bouwverbod. Terreinen van categorie 1B en terreinen van de tweede tot en met vijfde categorie zullen door middel van het stellen van voorwaarden aan bouw-, sloop- of aanlegvergunningen worden beschermd. Bovenstaande regimes gelden voor reguliere bouwaanvragen, bij lichte bouwaanvragen kan volgens de Wamz nooit een archeologisch onderzoek verplicht gesteld worden. Dit betekent dat bij kleine bouwwerken, zoals een aan- of uitbouw of klein bijgebouw normaliter geen onderzoek nodig is. Bij dit soort werken is de gemeente afhankelijk van de meldingen van toevalsvondsten.

Categorieën 1A en 1B

Categorieën 1A en 1B zijn van toepassing op terreinen die van bijzonder archeologisch belang zijn voor de gemeente Haarlem en terreinen die staan aangegeven op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) van de RACM. Op deze plaatsen is de aanwezigheid van belangwekkende archeologische waarden aangetoond.

Archeologisch waardevol gebied 1A

Liewegje

Archeologisch waardevol gebied 1B

De historische stadskern

Waardebepaling

1A

Het archeologisch waardevolle terrein aan het Liewegje is met name van belang vanwege de ongeroerde strandwal. Deze plek, de oudste strandwal van Nederland, is de vroegst bewoonbare locatie binnen het Haarlemse grondgebied.

1B

De nederzetting waaruit later de stad Haarlem voortkwam ontstond in de 8^e eeuw na Christus aan het Spaarne als nederzetting van vissers en boeren. In de 11^e eeuw komt Haralem ("huis in een open plek van een op zandgrond gelegen bos") onder het gezag van de graven van Holland. Het grafelijk hof dat in Haarlem wordt gevestigd trekt kooplieden en ambachtslui aan. De ontwikkeling van Haarlem wordt verder gestimuleerd door de in 1245 verleende stadsrechten. Vooral in de 13^e, 14^e, en de eerste helft van de 15^e eeuw maakt de stad een sterke groei door. De textielnijverheid, de scheepsbouw en de bierbrouwerij leveren hiervoor een belangrijke bijdrage, de ligging aan het Spaarne vormt hiervoor een belangrijke voorwaarde.

Archeologische waarnemingen en opgravingen in de historische kern van Haarlem hebben aangetoond dat de stadskern vrijwel overal belangrijke archeologische waarden bevat die teruggrijpen op resten van het prehistorische, pre-stedelijke en stedelijk leven.

Deze waarden leveren informatie over de ruimtelijke ontwikkeling van de stadskern, over het dagelijks leven van de bewoners en hun werkzaamheden en over het gebruik en de ontwikkeling van individuele gebouwen.

De te verwachten archeologische sporen bevinden zich vaak reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte en op een relatief kleine oppervlakte. Ze bestaan, onder andere, uit fundamenten van huizen, ophogingen, afvalkuilen, waterputten, slootvullingen, gebruiksvoorwerpen, gereedschappen en beerputten.

Beerputten zijn structuren waar menselijke fecaliën in werden opgevangen (rioolfunctie), maar ze werden vooral gebruikt om huishoudelijk afval in te werpen. Beerputten zijn vanaf de 13de eeuw tot en met de 20ste eeuw in gebruik geweest en zijn archeologisch gezien belangwekkende structuren. Dit komt enerzijds doordat zij, in elk geval in Haarlem, lange tijd voorkomen (zevenhonderd jaar) en anderzijds omdat beerputten en het vondstmateriaal veelzijdige onderzoeksmogelijkheden bieden.

Wetenschappelijk archeologisch belang van beerputten

Er kunnen drie hoofdpijlers van het beerputonderzoek onderscheiden worden.

1. Het voorkomen van de structuur van een beerput geeft informatie over de *ruimtelijke indeling van een erf*.
2. Het voorkomen van een beerput geeft informatie over *de geschiedenis van de afvalverwerking* op stedelijk niveau. Bij de geschiedenis van de afvalverwerking speelt eveneens een andere factor een rol, dat is die van het *individuele depositiegedrag*: in hoeverre werd de beerput gebruikt om afval in weg te werpen.
3. De beerput is de *schatkamer* in de archeologie van een stad.

Wat maakt beerputtenonderzoek in Haarlem belangrijk?

Er zijn drie redenen om hoog in te zetten op beerputonderzoek.

1. Beerputten zijn vanuit wetenschappelijk archeologisch oogpunt buitengewoon interessante fenomenen (de ruimtelijke indeling van het erf, de geschiedenis van de afvalverwerking en de ontwikkeling van materiële cultuur op het gebied van de productie- en consumptiezijde).
2. Specifiek voor Haarlem geldt dat beerputten, in tegenstelling tot andere steden, zowel op grote schaal voorkomen, alsmede dat ze relatief veel en relatief goed geconserveerd vondstmateriaal bevatten.
3. In Haarlem heeft het opgraven en administreren van beerputten altijd veel aandacht van de gemeentelijke archeologen gekregen en er is door een continuïteit van bemensing een uitstekende ervaring opgedaan met een relatief snel en effectief systeem van opgraven en vondstverwerking (registreren, tekenen, fotograferen en restaureren).

Het is van het grootste belang te voorkomen dat de archeologische waarde en de kennis die zij vertegenwoordigen bij boedemroerende activiteiten, ook kleinere, ongezien verdwijnen.

Regime

1A

Ter plaatse van de locatie aan het Liewegje is een bijzonder archeologieregime van kracht vanwege de aanwezigheid van belangwekkende archeologische bodemsporen op een relatief kleine oppervlakte. Bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van 0 m² en groter en die dieper gaan dan 30 cm –mv dienen voorkomen te worden (systematiek bouwverbod). Dit systematiek bouwverbod is de zwaarst mogelijke vorm van bescherming, zonder dat er sprake is van een aangewezen archeologisch monument.

In tegenstelling tot reguliere bouwaanvragen, kan bij een lichte bouwaanvraag, volgens de Wamz, nooit een archeologisch onderzoek verplicht gesteld worden. Dit betekent dat bij kleine bouwwerken, zoals een aan- of uitbouw of klein bijgebouw normaliter geen onderzoek nodig is. Bij dit soort werken is de gemeente afhankelijk van de meldingen van toevalsvondsten.

1B

Voor de historische binnenstad geldt dat bij plannen waarbij bodemroerende activiteiten plaatsvinden van 0 m² en groter en die dieper gaan dan 30 cm –mv archeologisch onderzoek uitgevoerd dient te worden. Categorie 1B biedt eveneens een grote mate van bescherming van het archeologisch erfgoed, maar gaat uit van het stellen van voorwaarden aan de vergunningverlening en niet van een bouwverbod. Dit geldt voor reguliere bouwaanvragen.

Bij lichte bouwaanvragen kan volgens de Wamz nooit een archeologisch onderzoek verplicht gesteld worden.² Dit betekent dat bij kleine bouwwerken, zoals een aan- of uitbouw of klein bijgebouw normaliter geen onderzoek nodig is. Hierbij is de gemeente afhankelijk van de meldingen van toevalsvondsten.

Categorie 2

De terreinen van de tweede categorie staan eveneens op de AMK vermeld. In de gebieden die tot deze categorie behoren zijn overal in de bodem archeologische resten van zowel het prehistorische als het middeleeuwse dorps- en stedelijk leven te vinden. Deze archeologische sporen leveren een belangrijke bijdrage aan de bewoningsgeschiedenis van het gehele grondgebied van de huidige gemeente Haarlem. Er dient hier gestreefd te worden naar behoud.

Archeologisch waardevol gebied categorie 2

Oudste Strandwal en zandopduikingen in de oostelijke strandvlakte

Huisplaatsen en bewoningssporen in de Veer- en Waarderpolder

Bewoningssporen bij het Liewegje en de Binnenliede

Historische kern Spaarndam

Slaperdijk en de Verdolven Landen

Historische kern Schooten

Sporen van bewoning Poelpolder

Huis te Zaanen

Huis ter Kleef

Historische stadskern: nieuwstad

Waardebepaling

Op diverse plaatsen binnen de gemeente, maar buiten de begrenzing van de historische stadskern zijn sporen van bewoning aangetroffen. Veelal betreft het locaties waar sporen uit meerdere periodes uit het verleden aanwezig zijn. De prehistorische bewoning van Haarlems grondgebied hangt nauw samen met de landschappelijke ontwikkeling van het Noord-Hollands kustgebied. Na de laatste IJstijd, circa 10.000 jaar geleden, steeg de zeespiegel door het afsmelten van de ijskappen. Toen rond 6.000 jaar geleden de zeespiegelstijging afnam, lag de Nederlandse kust ter hoogte van de lijn Heemstede – Spaarnwoude. Langs deze kust werd zand afgezet in lange smalle zandbanken, ook wel strandwallen genoemd. Deze strandwallen behoren tot de vroegst bewoonbare plaatsen langs de Nederlands kust. De oudste strandwal van Nederland ligt langs de oostelijke grens van de gemeente. De strandwal waarop zich later de historische kern van Haarlem ontwikkelde is zo'n 800 jaar jonger. Tussen de beide strandwallen zijn kleine zandige opduikingen ontstaan, die evenals de strandwallen droge en gunstige wooncondities boden. Aanvankelijk leefden de prehistorische bewoners van de strandwallen hier niet permanent: ze kwamen en gingen met de seizoenen. Ze leefden van het verzamelen van voedsel en van de jacht, waarbij stenen werktuigen werden gebruikt.

---

² Ook indien er een pand in dit gebied gesloopt wordt dient het te worden gesloopt tot op het maaiveld om eventueel daarna archeologisch onderzoek mogelijk te maken.

Behalve de stenen werktuigen die bij deze activiteiten werden gebruikt, bleven relatief weinig sporen na in de bodem. Meer sporen zijn terug te vinden uit de tijd dat de landbouw de voornaamste bron van bestaan werd vanaf ca. 1850 jaar v. Chr. Het gebied van de strandwallen gaat vanaf de Bronstijd meer permanent bewoond worden. Ploegsporen, stenen werktuigen en aardewerk getuigen van de leefwijze van deze vroege boeren. Tot ver in de IJzertijd zijn de strandwallen en zandopduikingen bewoond geweest.

Aan de kop van de oudste strandwal, aan de Binnenliede, zijn bij opgravingen bewoningssporen gevonden uit de Prehistorie, de inheems Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen. Langs het Liewegje zijn bewoningssporen uit de 12^e eeuw gevonden. Jupertaardewerk uit het huidige oosten van België duidt op een redelijk welgestelde bewoning aldaar.

In de Veerpolder zijn bij archeologisch onderzoek de restanten van een 12^e-eeuwse huisplaats blootgelegd. Uit de aardewerkvondsten kan geconcludeerd worden dat het huis bestond uit een woon- en een stalgedeelte. Een overstroming in het midden van de 12^e-eeuw maakte een einde aan de bewoning hier.³

Op een terrein aan de Binnen Liede is een schervenconcentratie aangetroffen op basis waarvan de aanwezigheid van verdere sporen uit de IJzertijd, Romeinse Tijd en Middeleeuwen in de ondergrond kan worden verwacht. Veldkarteringen in de Poelpolder hebben aardewerkconcentraties aan het licht gebracht die wijzen op een 11^e-13^e-eeuwse huisplaats en diverse boerderijen uit de 17^e-18^e eeuw (op historische kaarten uit deze periode zijn deze boerderijen aangeduid).⁴

Met korte onderbrekingen en een aantal perioden van minder intensief gebruik vond bewoning van de latere stadskern van Haarlem plaats tot de 4^e eeuw na Christus. Voortschrijdende vernatting maakte een eind aan het gebruik van andere akkers. Pas in de Middeleeuwen werd het gebied weer in gebruik genomen, getuige bijvoorbeeld de afwateringssloten.

Rond het midden van de 13e eeuw werd in de monding van het Spaarne in het Oerij een dam aangelegd die bescherming moest bieden tegen overstromingsgevaar. Niettemin werd de dam diverse malen door stormvloed en weggeslagen. De Slaperdijk was een reservedijk die bescherming moest bieden tegen overstromingen in het geval de Velserdijk doorbrak. De dijk is van middeleeuwse oorsprong. Dijk en dam bestaan uit archeologisch relevante aardlichamen, die in de loop der tijd zijn verzwaaard en opgehoogd en waarin (delen van) sluizen en afwateringen aanwezig kunnen zijn. Zij kunnen informatie leveren over bouw, constructie en ontwikkeling van waterkeringstechnologie uit vroege perioden.

Ten noorden van de Slaperdijk in de Verdolven Landen, zijn kleiputten en kalkovens aangetroffen uit de Middeleeuwen. Hier werd de klei gewonnen die gebruikt werd voor het befaamde Haarlemse aardewerk. Ten zuiden van de dam ligt de historische kern van het dorp Spaarndam. Ook de historische kern van Schoten en Noord- en Zuid- Akendam kunnen Middeleeuwse bewoningssporen opleveren, evenals delen van de Poelpolder.

Het Huis ter Kleef is een kasteel dat oorspronkelijk bestond uit een woontoren die werd gebouwd rond 1250. Het stond toen bekend onder de naam Huis te Schoten, aangezien het was gelegen langs de weg van Haarlem naar Schoten. In de 15^e eeuw vond de naamsverandering naar Huis ter Kleef plaats. In 1573, gedurende de Tachtigjarige Oorlog, werd het kasteel opgeblazen. Archeologisch onderzoek van het kasteel heeft nieuw licht geworpen op de ontwikkeling van het kasteel en de materiele cultuur van de bewoners.

---

³ Het opgegraven huis behoorde waarschijnlijk tot de nederzetting Haarlemmerwoud.

⁴ Haarlems Bodemonderzoek 21

In het vroegere ambacht Zanen heeft een versterkt huis van de Heren van Haarlem gestaan. Het Huis te Zaanen werd vermoedelijk in de 13^e eeuw gebouwd. Ondanks de historische bronnen is weinig bekend over de bouw en de ontwikkeling van het kasteel.

Tot slot kan de Haarlemse stadsuitleg, de Nieuwstad, belangrijke bewoningssporen uit de Nieuwe Tijd opleveren, maar de ligging op de Haarlemse strandwal heeft ook bewoningssporen uit de Bronstijd en de IJzertijd opgeleverd.

Regime

Gezien de aard van deze archeologische waarden geldt voor deze categorie een regime dat door middel van het verbinden van voorwaarden aan een bouw-, aanleg-, en/of sloopvergunning bij bodemroerende activiteiten met een oppervlakte van 50m² en groter en dieper dan 30 cm onder het maaiveld van toepassing is.

Dit geldt voor reguliere bouwaanvragen. Bij lichte bouwaanvragen kan volgens de Wamz nooit een archeologisch onderzoek verplicht gesteld worden. Dit betekent dat bij kleine bouwwerken, zoals een aan- of uitbouw of klein bijgebouw, normaliter geen onderzoek nodig is. Bij dit soort werken is de gemeente afhankelijk van de meldingen van toevalsvondsten.

Categorie 3

Op de Haarlemse strandwal en de oostflank ervan, waarop de historische stadskern van Haarlem gelegen is, een deel van Haarlem-Noord en Haarlem-Zuid, kunnen relatief veel sporen van bewoning uit de Prehistorie en Middeleeuwen worden verwacht. In de periode na het Late Neolithicum zijn deze hoger gelegen gebieden in een vrij nat landschap namelijk uitermate geschikt geweest voor bewoning.

Archeologisch waardevol gebied categorie 3

Haarlemse strandwal

Oostflank van de Haarlemse strandwal

Bloemendaalse strandwal

Waardebepaling

De bewoningsgeschiedenis van de Haarlemse strandwal, de oostflank van deze strandwal en de Bloemendaalse strandwal (Ramplaan- kwartier) verloopt analoog aan die van de oudste strandwal, met dien verstande dat de vroegste bewoning hier in de Bronstijd begint. Ploegsporen, stenen werktuigen en aardewerk getuigen van de leefwijze van de vroege boeren die hier woonden. De noord-zuidlopende strandwal van Haarlem, waarop deze sporen te vinden zijn, ligt ook onder de historische stadskern.

Regime

Gezien de aard van deze archeologische waarden geldt hier een regime dat door middel van het verbinden van voorwaarden aan een bouw-, aanleg-, en/of sloopvergunning bij bodemroerende activiteiten met een oppervlakte van 500m² en groter en dieper dan 30 cm onder het maaiveld van toepassing is.

Dit geldt voor reguliere bouwaanvragen. Bij lichte bouwaanvragen kan volgens de Wamz nooit een archeologisch onderzoek verplicht gesteld kan worden. Dit betekent dat bij kleine bouwwerken, zoals een aan- of uitbouw of klein bijgebouw normaliter geen onderzoek nodig is. Bij dit soort werken is de gemeente afhankelijk van de meldingen van toevalsvondsten.

Categorie 4

Categorie 4 betreft de strandvlakte gelegen tussen de Haarlemse en de oudste strandwal plus het gebied ten oosten van de oudste strandwal. Archeologische vondsten hier hebben aangetoond dat in deze zones archeologische waarden te verwachten zijn in een relatief lagere dichtheid. Een van de vroegste vondsten van West-Nederland, een 5600 jaar oude vuistbijl, werd hier gevonden.

Archeologisch waardevol gebied categorie 4

Oost-Haarlem: Schalkwijk en Waarderpolder

Hekslootpolder

Oude Spaarndammerpolder en omgeving

Oostelijk deel van het Ramplaankwartier en omgeving

Waardebepaling

Er zijn aanwijzingen dat tussen de oudste (de oostelijke) strandwal en de Haarlemse strandwal kleinere strandwallen (haaks op de grotere) en zandopduikingen hebben gelegen die mogelijk ook voor menselijk gebruik geschikt waren.

Op basis van de aanwijzingen die er bestaan voor de aanwezigheid van zandopduikingen, vergelijkbaar met de reeds bekende opduikingen in bijvoorbeeld Schalkwijk kan worden aangenomen dat de landschappelijke gesteldheid voldoende mogelijkheden bood voor bewoning en landgebruik.

Regime

Gezien de aard van deze archeologische waarden geldt hier een regime dat door middel van het verbinden van voorwaarden aan een bouw-, aanleg-, en/of sloopvergunning bij bodemroerende activiteiten met een oppervlakte van 2500m² en groter en dieper dan 30 cm onder het maaiveld van toepassing is.

Dit geldt voor reguliere bouwaanvragen. Bij lichte bouwaanvragen kan volgens de Wamz nooit een archeologisch onderzoek verplicht gesteld worden. Dit betekent dat bij kleine bouwwerken, zoals een aan- of uitbouw of klein bijgebouw, normaliter geen onderzoek nodig is. Bij dit soort werken is de gemeente afhankelijk van de meldingen van toevalsvondsten.

Categorie 5

De vijfde categorie geldt voor die gedeelten van het grondgebied van Haarlem die relatief laat voor bewoning geschikt gemaakt zijn.

Archeologisch waardevol gebied categorie 5

Westelijk Haarlem

Waardebepaling

Dit gebied wordt begrensd door de westelijke gemeentegrens en de Haarlemse strandwal: de westelijke Haarlemse strandvlakte.

Voor het zuidelijke deel, gelegen ten zuiden van de spoorlijn Haarlem-Zandvoort, zijn er sporen daterend vanaf de Middeleeuwen te verwachten en van de Nieuwe Tijd. Met name uit de periode van de 17^e-19^e eeuw zijn vondsten gedaan. De te verwachten archeologische sporen kunnen zich reeds binnen enkele decimeters onder de oppervlakte bevinden en bestaan concreet uit fundamente van huizen, ophogingen, waterputten, beerputten/gemetselde riolering en gebruiksvoorwerpen.

Voor het noordelijk deel, ten noorden van de spoorlijn Haarlem-Zandvoort, kunnen archeologische waarden worden verwacht uit de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd.

Regime

De vijfde categorie geldt voor die gedeelten van het grondgebied van Haarlem die relatief laat voor bewoning geschikt gemaakt zijn. Daarom is hier een regime door middel van het verbinden van voorwaarden aan een bouw-, aanleg-, en/of sloopvergunning bij grondverstorende activiteit met een oppervlakte van 10.000m² en groter en dieper dan 30 cm –Mv van toepassing.

Overzicht van Archeologiegebieden op de CHW en AMK

De volgende archeologiegebieden komen ook voor op de Cultuurhistorische Waardenkaart (provincie Noord-Holland) en op de Archeologische Monumentenkaart (Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten).

(Deel van)Archeologiegebied	CHW / AMK CODE
Historische Stadskern en Nieuwstad:	CHW-code KEN347 AMKNR. 13913
Huis ter Kleef:	CHW-code KEN350A AMKNr. 10895
Huis te Zaanen:	CHW-code KEN349A AMKNr. 10898
Schooten:	CHW-code KEN343A AMKNr. 13912
Huisplaats Veerpolder:	CHW-code KEN352A AMKNr. 13914
Sporen van bewoning Binnen-Liede:	CHW-code KEN356A AMKNr. 5836
Sporen van bewoning en akkerbouw Liewegje:	CHW-code KEN362A AMKNr. 13915
Sporen van bewoning Poelpolder:	CHW-code KEN366A AMKNr. 13920
Spaarndam en Slaperdijk:	CHW-code KEN340A AMKNr. 13911
Oudste strandwal:	CHW-code KEN357A AMKNr. 13919
Haarlemse strandwal:	CHW-code KEN339A, KEN341A, KEN354A AMKNr. 13916, 13917, 13921
Zandige opduikingen:	CHW-code KEN351A, KEN365A, KEN367A, KEN368A, KEN369A, KEN371A
St. Bavokerk:	AMKNr. 13918, 13922, 13923, 13924, 13925, 13926 CHW-code KEN361A

Bijlage 3 Hoogtepunten uit het Haarlems Bodemarchief

Het Haarlems bodemarchief bestaat uit een grote verscheidenheid van archeologische sporen en vondsten uit een periode die zo'n 56 eeuwen beslaat. De bodem herbergt niet alleen sporen van het stedelijke Haarlem, dat in 1245 stadsrechten kreeg, maar ook van de pre-stedelijke nederzetting die toen nog *Harulahem* of *Harulahaima* heette. Voordat deze nederzetting in de Karolingische tijd ontstond had het gebied waar Haarlem ligt al een lange bewoningsgeschiedenis achter de rug. Onderstaand overzicht geeft geen volledig beeld van de Haarlemse geschiedenis, maar maakt wel duidelijk dat Haarlem een bijzonder rijk verleden heeft.

Prehistorie

De prehistorische bewoning van het Haarlems grondgebied hangt nauw samen met de landschappelijke ontwikkeling van het Hollandse kustgebied. Na de laatste IJstijd, circa 10.000 jaar geleden, steeg de zeespiegel door het afsmelten van de ijskappen. Toen rond 6.000 jaar geleden de zeespiegelstijging afnam lag de Nederlandse kust tientallen kilometers ten oosten van de huidige kustlijn. Haarlem maakte toen deel uit van de Noordzee. Ter hoogte van de huidige kuststrook werd zand afgezet in lange smalle zandbanken, ook wel strandwallen genoemd. Deze strandwallen waren de eerste bewoonbare plaatsen in het Nederlandse kustgebied. De oudste strandwal van Nederland, gevormd omstreeks 5600 jaar geleden, ligt langs het Haarlemse Liewegje (aan de oostgrens van de gemeente). De op een na oudste strandwal, de wal waarop zich later de historische kern van de stad Haarlem ontwikkelde, is zo'n 600 jaar jonger.

De prehistorische bewoners van de strandwallen leefden hier niet permanent: ze kwamen hier uitsluitend in het zomerseizoen. Ze leefden van het verzamelen van voedsel en van de jacht, waarbij stenen werktuigen werden gebruikt. In het Archeologisch Museum Haarlem is een kwartsietbijl van 5.600 jaar oud, een van de oudste van West-Nederland, tentoongesteld. Deze bijl is op Haarlems grondgebied gevonden. Uit deze vroegste bewoningsperiode zijn relatief weinig sporen in de bodem bewaard gebleven. Meer sporen zijn terug te vinden uit de tijd dat de landbouw de voornaamste bron van bestaan werd, vanaf ca. 1850 jaar v. Chr. Het gebied van de strandwallen gaat langzamerhand permanent bewoond worden. Ploegsporen, stenen werktuigen en aardewerk getuigen van de leefwijze van deze vroege boeren.

Middeleeuwen

Door landschappelijke ontwikkelingen, de regio vernat, is bewoning niet langer mogelijk. De strandwallen raken vanaf de vijfde eeuw na Chr. enige tijd verlaten. In de Karolingische tijd is de vernatting gestopt en keert bewoning op de Haarlemse strandwallen terug. Op de tweede- of Haarlemse strandwal ontstaat een nederzetting die zal uitgroeien tot het centrum van het huidige Haarlem.¹

Van de oorsprong van het pre-stedelijke Haarlem is archeologisch gezien nog niet veel bekend, maar het bodemarchief heeft duidelijk gemaakt dat vanaf de 11^e eeuw de nederzetting sterk groeit. Textielnijverheid, scheepsbouw en bierbrouwerij leveren een belangrijke bijdrage aan deze groei. De ontwikkeling van het leven in pre-stedelijke nederzetting is af te leiden uit het archeologisch bodemarchief. Het in Haarlem gevonden schervenmateriaal wijst erop dat vanaf het begin van de nederzetting lokaal aardewerk werd vervaardigd. Grote hoeveelheden fragmenten van misbaksels duiden de locatie van de pottenbakkersbedrijven aan en geven waardevolle informatie over de ontwikkeling van de techniek van het pottenbakken en de toename van de welvaart.

---

¹ Karolingische heemnaam Harloheim: huis (heim) in een open plek (lo) van een op zandgrond gelegen bos (haar).

Aanvankelijk wordt vooral functioneel gebruiks aardewerk geproduceerd, maar in het tweede kwart van de 13^e eeuw wordt ook luxe aardewerk vervaardigd. Zo werd in de pottenbakkerij in de Frankestraat in de loop van de 13^e eeuw 'hoogversierd aardewerk' geproduceerd. Haarlem is het enig bekende productiecentrum van dit materiaal in het graafschap Holland. De economische bloei van de prestedelijke nederzetting Haarlem nam zulke vormen aan dat ze op 23 november 1245 stadsrechten kreeg. Hierdoor wordt Haarlem de op een na oudste stad van Holland.

Een belangrijk archeologisch fenomeen in de binnenstad van Haarlem is de beerput. Bakstenen putten achter of onder de huizen werden gebruikt als afvalput. Resten van voedsel en gebruiksvoorwerpen vertellen veel over de gebruikers van zo'n afvalput.

Nieuwe Tijd

Vanaf de Middeleeuwen komen steeds meer secundaire bronnen beschikbaar waarmee het verleden gereconstrueerd kan worden: kronieken, registers, verslagen, prenten en kaartmateriaal. Tot halverwege de 17^e eeuw beleefde Haarlem een bloeiperiode; textielindustrie (wol en linnen), bierbrouwerijen, scheepsbouw en de productie van aardewerk (majolica en faience) maakten Haarlem beroemd.

Bijlage 4 Wettelijk en beleidsmatig kader archeologie

Duurzaam behoud en de ontsluiting van cultuurhistorische, en met name de archeologische kwaliteiten, kan zonder actief beleid en samenwerking van alle betrokkenen niet worden gegarandeerd. Ten aanzien van die zorg (als onderdeel van de algemene zorg voor de kwaliteit van de leefomgeving) geldt een gedeelde verantwoordelijkheid van rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en particuliere organisaties. Vanuit de rijksoverheid zijn de laatste jaren verschillende initiatieven genomen om de cultuurhistorie in het algemeen en de archeologie in het bijzonder meer onder de aandacht te brengen.

Een goed voorbeeld hiervan is de Nota Belvedere uit 1999, waarin het belang van cultuurhistorie als inspiratiebron voor de ruimtelijke inrichting wordt onderstreept. Met de Wamz wordt het streven naar behoud en bescherming van archeologische waarden geformaliseerd in het proces van ruimtelijke ordening. De primaire verantwoordelijkheid, de praktische mogelijkheden om het bodemarchief te beschermen en de kwaliteit van de leefomgeving te handhaven/ te versterken liggen bij de gemeente.

Rijksverantwoordelijkheid en wettelijke instrumenten

Met het huidige tempo waarin bodemingrepen plaatsvinden, is er sprake van een vrijwel onbeheersbare erosie van het Nederlandse bodemarchief. Een accentverschuiving in de archeologische monumentenzorg van (nood-)opgravingen naar een betere bescherming en inpassing van archeologische overblijfselen bij bouwprojecten is daarom essentieel. Dit is een van de belangrijkste uitgangspunten van het Europese verdrag dat Nederland in 1992 heeft ondertekend. In april 2000 heeft staatssecretaris Van der Ploeg een notitie naar de Tweede Kamer gestuurd waarin hij de eerste aanzet gaf tot de invoering van het Verdrag van Malta in de Nederlandse wetgeving. Dit heeft geleid tot de herziening van de Monumentenwet 1988, verwoord in de nieuwe Wamz die in 2006 is aangenomen en op 1 september 2007 van kracht is geworden. In de aanloop naar deze wetswijziging is men de afgelopen jaren via een consequentere toepassing van het bestaande instrumentarium op het gebied van de ruimtelijke ordening al op een aantal punten gaan werken 'in de geest van Malta'.

De nieuwe wet- en regelgeving brengt een aantal ingrijpende veranderingen met zich mee op bestuurlijk en beleidsmatig gebied en leidt tot een grotere eigen verantwoordelijkheid voor de initiatiefnemer van ruimtelijke plannen en tot een grotere taak voor gemeenten.

De belangrijkste veranderingen zijn hieronder op een rij gezet:

- Het streven naar behoud en bescherming van archeologische waarden is een geformaliseerd beleidsuitgangspunt voor alle overheden. Vanuit de rijks- en provinciale overheid worden extra impulsen gegeven om het cultuurhistorisch en archeologisch potentieel beter te benutten. Opgraven dient alleen plaats te vinden indien behoud *in situ*, niet mogelijk blijkt te zijn.
- Versterking van de relatie archeologie en ruimtelijke ordening, onder andere, door de mogelijkheid tot aanwijzing door de provincie van archeologiegevoelige gebieden (de zgn. *attentiegebieden*) binnen en buiten de bebouwde kom.

- Verregaande decentralisatie naar het gemeentelijk niveau van verantwoordelijkheden ten aanzien van archeologisch waardevolle terreinen gekoppeld aan het bestaande instrumentarium.
- Het bestemmingsplan heeft hierin een essentiële rol, met name waar het gaat om de archeologische voorwaarden die gesteld kunnen worden bij het verlenen van bouw-, sloop-, en aanlegvergunningen. Invoering van het veroorzakerprincipe: de kosten van noodzakelijke archeologische werkzaamheden, inclusief uitwerking en rapportage, komen voor rekening van de initiatiefnemer van de bodemroerende activiteit.
- De vergunning om een opgraving te mogen doen is verruimd en is niet langer beperkt tot overheden en universiteiten. Ook gekwalificeerde bedrijven mogen deze werkzaamheden uitvoeren. De minister ziet toe op de kwaliteit van de uitvoering via de introductie van een kwaliteitssysteem, de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), waaraan alle binnen de archeologie werkzame instanties en bedrijven zich dienen te conformeren. Het aan de nieuwe wet verbonden Besluit Archeologische Monumentenzorg zal zwaardere eisen aan de opgravingsbevoegdheid stellen dan tot nu toe het geval was.
- Verbetering van de informatievoorziening: beslissingen omtrent het bodemarchief moeten transparanter zijn en open staan voor beroep en bezwaar; de resultaten van archeologisch onderzoek en eventuele andere relevante informatie moeten voor alle betrokkenen door middel van z.g. standaardrapportages toegankelijk zijn.
- Het in een zo vroeg mogelijk stadium meewegen van archeologie bij het maken van plannen op het gebied van ruimtelijke ordening.
- Het rijk behoudt zijn taak op het gebied van de wettelijke bescherming van archeologische monumenten en het beheer van het landelijk archeologisch informatiesysteem ARCHIS. Meldingen van archeologische vondsten en de registratie van vindplaatsen vinden onder meer plaats in dit systeem.¹ Ten aanzien van de informatievoorziening wordt veel nadruk gelegd op de verbetering van de informatiestromen tussen de verschillende bestuurslagen. De koppeling van de provinciale en gemeentelijke archeologische informatiebronnen met de landelijke databank ARCHIS is een belangrijk punt van aandacht.
- De belangrijkste uitvoerder van het rijksbeleid, de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) richt zich op de functie van kenniscentrum op het gebied van de archeologische monumentenzorg.² Hierbij staan aspecten als onderzoek naar beheersmaatregelen en monitoring van verval van archeologische waarden in onze bodem hoog op de agenda. Naast de RACM krijgt de gemeente ook te maken met de Erfgoedinspectie Sector Archeologie. Deze ziet toe op de kwaliteit van de uitvoering van archeologische werkzaamheden. Zowel in haar rol van opdrachtgever tot, als eventuele uitvoerder van archeologisch (voor)onderzoek, advisering en beschermende maatregelen, zal de gemeente zich dienen te conformeren aan de kwaliteitseisen van de KNA.

---

¹ Uit een bewerking van alle Nederlandse archeologische gegevens is de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) ontstaan. Op deze kaart is geprobeerd globaal voor heel Nederland aan te geven waar de kans op archeologische overblijfselen het grootst is. Deze kaart kent echter enkele belangrijke beperkingen.

² Deze taak werd voorheen uitgevoerd door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Op 1 september 2006 is de ROB gefuseerd met de Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ), de nieuwe organisatie heeft de naam RACM gekregen.

Rijksbeleid

Om de cultuurhistorie sterker richtinggevend te laten zijn voor de inrichting van de ruimte heeft het Rijk in 1999 de nota Belvedere uitgebracht. Daarin zijn de volgende doelen te onderscheiden: de cultuurhistorische identiteit erkennen en herkenbaar houden, deze identiteit in Belvedere-gebieden versterken en benutten, voorwaarden scheppen voor initiatieven van derden, kennis over cultuurhistorie verspreiden en toegankelijk maken, het bevorderen van samenwerking en het gebruik van de huidige instrumenten verbeteren.

Een belangrijk uitgangspunt daarbij is het gebruik van de cultuurhistorische identiteit als inspiratiebron voor verdere ontwikkelingen.

De benutting van het cultureel vermogen moet leiden tot een verbrede inzet van cultuurhistorie als kwaliteitsimpuls voor de leefomgeving. Hierbij is integrale benadering vanuit de drie cultuurhistorische disciplines (historische geografie, archeologie en historische (steden)bouwkunde) gewenst. Het rijk juicht initiatieven tot het kiezen van een eigen thematische benadering toe, maar is daar zelf terughoudend in.

Provinciaal beleid

Het archeologisch beleid van het provinciaal bestuur van Noord-Holland is vastgelegd in het Cultuurconvenant tussen het rijk en de provincie Noord-Holland, de Provinciale Cultuurnota 2005-2008, de Cultuurhistorische Regio-profielen, de Leidraad Provinciaal Omgevingsbeleid, de Gedragslijn Compensatie en het Streekplan Noord-Holland-Noord.

Het beleid is enerzijds gebaseerd op wettelijke verplichtingen die voortkomen uit de implementatie van het Verdrag van Malta, anderzijds op autonoom cultuurhistorisch provinciaal beleid en richt zich op het leesbaar houden van de niet compleet beschreven ontwikkelingsgeschiedenis van het westen van Nederland. Daarbij dient de samenleving te profiteren van het archeologisch erfgoed, onder meer door het beter herkenbaar en toegankelijk maken en het toepassen als inspiratiebron. Het doel wordt bereikt via "behoud door ontwikkeling", in de praktijk betekent dit doorgaans vooral "behoud door versterking". Dit houdt in dat bepaalde objecten of patronen in een gebied weer beter leesbaar worden gemaakt, waarbij geplande activiteiten in een bepaald plangebied vaak het aanknopingspunt vormen.

Een belangrijk instrument voor het beleid is de Cultuurhistorische Waardenkaart, waarbij voor elk van de drie cultuurhistorische disciplines historische (steden)bouwkunde, historische geografie en archeologie een kaartlaag is samengesteld. Per kaartlaag zijn de waarden in drie graden van waardering aangeduid, voor zover deze waarden op het moment van vervaardiging van de kaart bekend en gewaardeerd waren. De terreinen van lage of zeer lage waarde werden reeds bij het samenstellen van de kaart uitgeselecteerd en zijn daarin niet opgenomen.

Van de op de archeologische kaartlaag aangegeven terreinen staat vast dat ze bescherming verdienen vanuit cultuurhistorisch oogpunt. In de ruimtelijke afweging dient de gemeenteraad met deze terreinen in de ruimtelijke afweging rekening te houden. Deze kaart is echter geen beleidskaart en hij is per definitie onvolledig, omdat bij het samenstellen van de kaart het niet mogelijk bleek om ten behoeve daarvan aanvullend onderzoek te doen naar aanwezige nog onbekende archeologische vindplaatsen.

De formele rol van de provincie met betrekking tot de archeologische zorg is tot nog toe vooral een toezichhoudende rol in het kader van de toetsing van bestemmingsplannen en art. 19 procedures en het verlenen van ontgrondingsvergunningen. In de huidige situatie toetst de provincie of bij alle nieuwe bestemmingsplannen en artikel 19.1 procedures aan de archeologische onderzoeksverplichting wordt voldaan voor terreinen die op de Cultuurhistorische Waardenkaart staan aangegeven met een hoge of zeer hoge archeologisch waarde.

In de nieuwe wet krijgen ook de provincies er een aantal taken bij. Voornamelijk zullen ze een actieve, stimulerende rol gaan vervullen bij de integratie van de archeologie in ruimtelijke ordeningsprocessen. Het eigen gebiedsgerichte cultuurhistorisch beleid vormt daarbij een belangrijk uitgangspunt.

De taken van de provincies die van direct belang zijn voor het archeologisch beleid van de gemeente Haarlem kunnen als volgt worden samengevat:

- Aanwijzen van attentiegebieden. De provincies krijgen de belangrijke mogelijkheid archeologische attentiegebieden aan te wijzen. Dit is een vorm van bescherming van archeologische waarden die door de provincie toegepast kan worden indien zij van mening is dat bij de vaststelling van geldende bestemmingsplannen onvoldoende rekening is gehouden met (verwachte) archeologische waarden.
- Toezicht planprocedures. Streekplan en andere onderdelen van het gebiedsgerichte beleid, zoals de provinciale Cultuurhistorische Waarden Kaart (CHW) en regioprofielen, vormen het kader waartegen gemeentelijke bestemmingsplannen en bepaalde andere voornemens met betrekking tot ruimtelijke ingrepen door de provincie worden getoetst. De laatste jaren wordt al in toenemende mate het aspect cultuurhistorie (waaronder archeologie) bij de provinciale toetsing betrokken.

Bijlage 5 Toelichting archeologisch onderzoekstraject

De planologische bescherming van het bodemarchief leidt ertoe dat bij ruimtelijke ontwikkelingsprojecten rekening gehouden moet worden met het eventueel uitvoeren van archeologisch onderzoek. Hoewel het de initiatiefnemers van bodemverstorende activiteiten vrijstaat zelf de archeologische uitvoerder te kiezen, is het proces van archeologische monumentenzorg gebonden aan kwaliteitseisen.

Om de kwaliteit van het onderzoeks-, en besluitvormingstraject in de archeologische monumentenzorg in het huidige bestel te waarborgen, heeft de rijksoverheid samen met de beroepsgroep van archeologen de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) opgesteld. Hierin staan de kwaliteitseisen die betrekking hebben op de vorm, informatieplicht, verslaglegging en deskundigheid van de uitvoerders van archeologisch onderzoek. In de KNA worden niet zozeer inhoudelijke eisen gesteld, maar wordt omschreven welke handelingen ('processtappen') tenminste moeten worden uitgevoerd om van een basiskwaliteit te kunnen spreken. De uitvoerder van archeologisch veldwerk is volgens het Besluit op de archeologische monumentenzorg (Bamz) verplicht zich te houden aan de KNA.¹

Het archeologisch onderzoekstraject

De gemeente is op het vlak van de zorg voor het bodemarchief de wettelijk verantwoordelijke overheidslaag. Als bevoegd gezag heeft de gemeente onder andere de taak besluiten te nemen over het behoud van behoudenswaardige archeologische terreinen. Daarnaast heeft zij de taak eisen te stellen ten aanzien van archeologisch onderzoek en dit te toetsen. Dit laat zich vertalen in het opstellen en/of goedkeuren van PvE's voor archeologische werkzaamheden en het beoordelen van archeologische rapportages.

Het archeologisch onderzoekstraject vormt voor de gemeente een besluitvormingstraject. Het doel van het onderzoekstraject is primair het vaststellen van de behoudenswaardigheid van archeologische resten. Iedere onderzoeksstap bevat een vorm van veldonderzoek en wetenschappelijke uitwerking van de vondsten en gegevens, resulterend in een archeologische rapportage. Op grond van deze rapportage beslist het bevoegd gezag of het onderzoekstraject wordt voortgezet. Indien mogelijk zal het bevoegd gezag beslissen dat verschillende stappen van het archeologisch veldonderzoek gezamenlijk kunnen worden doorlopen of, in specifieke gevallen, onderzoeksstappen over te slaan. Dit naar het oordeel van de stadsarcheoloog.

Voor vindplaatsen die behoudenswaardig worden geacht, kan worden besloten deze *in situ* (ter plaatse) te behouden. Wanneer om zwaarwegende redenen de archeologische waarden niet *in situ* behouden kunnen blijven, wordt het besluit genomen tot behoud *ex situ* (van de plaats). Dan wordt de vindplaats door middel van een archeologische opgraving gedocumenteerd.

De vonsten en gegevens de administratieve informatie als de daadwerkelijk archeologica, wordt in het archeologisch depot bewaard. Voor alle stappen geldt dat de uitvoerder van het archeologisch onderzoek zich dient te houden aan de specificaties die zijn vastgelegd in de protocollen en leidraden van de vigerende versie van de KNA en de richtlijnen archeologisch onderzoek van de gemeente Haarlem (Haarlemse Richtlijnen).

---

¹ In de Bamz is een aantal regels ter uitvoering van de Wamz uitgewerkt: de procedure met betrekking tot excessieve kosten en de voorwaarden voor het verkrijgen van de opgravingsbevoegdheid. Een van die voorwaarden betreft het uitvoeren van onderzoek volgens de KNA.

Bureauonderzoek

Doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie, aan de hand van bestaande bronnen, over bekende of verwachte archeologische waarden binnen een plangebied. Een bureauonderzoek geeft een gespecificeerde archeologische verwachting voor het betreffende plangebied. Het geeft tevens aan in welke mate de (mogelijk) aanwezige waarden door de planrealisatie schade zullen leiden. Op grond daarvan wordt een advies voor eventuele vervolgstappen geformuleerd: vrijgeven of nader archeologisch onderzoek.

Inventariserend Veldonderzoek (IVO)

Na het bureauonderzoek zal in de meeste gevallen een inventariserend veldonderzoek worden uitgevoerd. Het doel van inventariserend veldonderzoek is het toetsen en aanvullen van de gespecificeerde verwachting (IVO-I), die gebaseerd is op het bureauonderzoek en, in de laatste fase (IVO-III), een waardering van de eventueel aanwezige archeologische vindplaats.

IVO-I: de verkennende fase van een IVO (IVO-I) heeft tot doel inzicht te krijgen in de voormeetingen van het landschap om archeologisch kansrijke zones te selecteren voor de volgende fasen van het onderzoek. Dit onderzoek wordt meestal uitgevoerd door middel van een terreininspectie en grondboringen.

IVO-II: tijdens de kartering (IVO-II) wordt het terrein systematisch onderzocht op de aanwezigheid van vondsten en/of sporen en stelt men de begrenzing van de vindplaats vast. Dit onderzoek wordt meestal uitgevoerd door middel van een terreininspectie en grondboringen.

IVO-III: in de waarderende fase (IVO-III) wordt meer gedetailleerd ingezoomd op het vaststellen van de aard, omvang, datering, gaafheid, conservering en inhoudelijke kwaliteit van de archeologische resten. Dit onderzoek wordt meestal uitgevoerd door middel van proefsleuven, soms door grondboringen.

Een Inventariserend veldonderzoek kan, zoals hierboven vermeld, plaatsvinden door middel van terreininspectie, grondboringen of proefsleuven. De keuze voor de methode is afhankelijk van de aard van het terrein en van de archeologische resten die er verwacht worden. In de rapportage van het onderzoek wordt een selectieadvies geformuleerd. Het selectieadvies is een archeologisch inhoudelijk advies over de behoudenswaardigheid van een vindplaats. Op grond daarvan wordt een advies voor eventuele vervolgstappen geformuleerd: vrijgeven of nader archeologisch onderzoek.

Uit de verkennende en karterende fase kan blijken dat ter plaatse van het plangebied een lage verwachting bestaat om archeologische waarden aan te treffen. In dat geval besluit de gemeente dat de ruimtelijke plannen vanuit archeologisch oogpunt zonder enige restrictie doorgang kunnen vinden. Indien tijdens het inventariserend veldonderzoek fase I of II een archeologische vindplaats wordt aangetroffen of de verwachting dat er een vindplaats kan zijn nog steeds hoog is, dan wordt er besloten tot de uitvoering van fase III van het IVO-onderzoek. Deze fase richt zich op de waardering van de betreffende vindplaats. Als na deze waardering blijkt dat de aanwezige archeologische resten niet behoudenswaardig zijn kunnen de plannen zonder archeologische voorwaarden doorgang vinden. Als de vindplaats wel behoudenswaardig is zullen er vervolgstappen genomen moeten worden.

Opgraving

Als de archeologische vindplaats behoudenswaardig wordt geacht en het is niet mogelijk deze ter plaatse te beschermen dan zal er een opgraving moeten plaatsvinden. Het doel van een opgraving is het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. Een opgraving is eenmalig en definitief.

Archeologische begeleiding

Een archeologische begeleiding (AB) mag alleen in uitzonderlijke gevallen worden uitgevoerd. In de regel moet voor een IVO of voor een opgraving worden gekozen. Wanneer als gevolg van fysieke belemmeringen het niet mogelijk is om adequaat vooronderzoek te doen, wanneer er op grond van de beschikbare archeologische informatie wordt geconcludeerd dat het doen van een opgraving niet (meer) nodig is, maar men toch graag het zekere voor het onzekere wil nemen, of wanneer er sprake is van bijzondere onderzoeksvragen bij uitvoeringstrajecten kan er gekozen worden voor een archeologische begeleiding. In dat geval is er een daartoe gekwalificeerd archeoloog aanwezig bij de uitvoering van de bodemroerende activiteiten.

Selectiebesluit

Naar aanleiding van het selectieadvies dat aan het einde van ieder onderzoek in de rapportage wordt gegeven neemt het bevoegd gezag een selectiebesluit. In het selectiebesluit wordt door het bevoegd gezag gemotiveerd aangegeven welke gevolgen de onderzoeksresultaten hebben voor zowel de aangetroffen vindplaats als het voorgenomen plan. Het bevoegd gezag streeft naar behoud van de archeologische waarden in de bodem. Eventueel noodzakelijke beheersmaatregelen voor het optimale behoud worden bij dit streven in overweging genomen en in de planontwikkeling en -uitwerking meegenomen. Dat kan door bijvoorbeeld een bouwlocatie zodanig te situeren dat de archeologische waarden niet worden aangetast of door zodanig te bouwen dat de archeologische waarden ongeschonden blijven. Indien behoud *in situ* naar het oordeel van het bevoegd gezag niet mogelijk is, zorgt zij ervoor dat het archeologisch vooronderzoek wordt gevolgd door een opgraving (behoud *ex situ*). Het doel van opgraven is het documenteren en veiligstellen van archeologische informatie uit een vindplaats om daarmee informatie te behouden die van belang is voor de kennisvorming van het verleden.

Een selectiebesluit kan echter ook negatief uitvallen, hetgeen betekent dat de vindplaats naar het oordeel van het bevoegd gezag niet behoudenswaardig is. Dat betekent dat de aanwezige archeologische waarden ongedocumenteerd verloren mogen gaan. Het gaat namelijk niet alleen om de aanwezigheid van een archeologische vindplaats, maar ook om de fysieke en inhoudelijke kwaliteit ervan.

Plan van Aanpak (PvA) en Programma van Eisen (PvE)

Archeologisch veldonderzoek dient uitgevoerd te worden volgens een PvA (booronderzoek) en/of een PvE (proefsleuvenonderzoek, archeologische opgraving en archeologische begeleiding). Deze plannen dienen door het bevoegd gezag, en eventueel ook door de opdrachtgever van het onderzoek, te worden goedgekeurd alvorens met het onderzoek wordt begonnen.

PvA: Een IVO door middel van grondboringen (IVO I en II) dient te worden uitgevoerd op basis van een PvA. In het PvA worden doelstelling en vraagstelling van het onderzoek weergegeven. Tevens worden de gekozen methoden en technieken gemotiveerd en worden de praktische kanten van de uitvoering van het onderzoek vastgelegd: uitvoeringsperiode, opleveringstermijn, evaluatie e.d.

PvE: In een PvE worden de voorwaarden en eisen ten aanzien van de inhoudelijke vraagstelling (*wat* er moet worden onderzocht) en de praktische uitvoering (*hoe* het moet worden onderzocht) geformuleerd. Het PvE dient volgens de KNA opgesteld te worden door een seniorarcheoloog. Ook de rol van het bevoegd gezag wordt in het PvE beschreven. Onder andere wordt opgenomen dat het bevoegd gezag moet instemmen met het evaluatieverslag en het eindrapport van het veldonderzoek. Vlak voor de aanvang van het veldonderzoek wordt door de archeologische uitvoerder een Plan van Aanpak (PvA) opgesteld. Dit PvA geeft een concrete planning van het veldwerk en een beschrijving van de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd. Genoemd plan wordt in het veld gebruikt als handleiding voor het onderzoek. Voor een archeologische opgraving, begeleiding of IVO-III voldoet het PvA aan de eisen van het PvE. Zowel het PvE als het PvA bevatten een beredeneerde keuze van de toe te passen methodiek(en).

Standaard PvE Haarlemse binnenstad

Voor al het archeologisch onderzoek dat in de Haarlemse binnenstad wordt uitgevoerd (op terreinen van categorie 1 en 2) is door de gemeente een standaard PvE opgesteld. Alle uitvoerders van archeologisch onderzoek moeten dit PvE gebruiken.

Haarlemse richtlijnen (HR)

In aanvulling op de KNA en het standaard PvE is er voor al het archeologisch onderzoek dat wordt uitgevoerd binnen de gemeente een set richtlijnen opgesteld. Deze richtlijnen hebben betrekking op het uitvoeren van bureau- en veldonderzoeken en op het aanleveren van rapporten, documentatie en vondsten aan het gemeentelijk depot.

Archeologische Beleidskaart Haarlem (ABH)

- cat. 1 a - Bij bodemroerende activiteiten dieper dan 30 cm -mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. (bouwverbod).
- cat. 1 b - Bij bodemroerende activiteiten dieper dan 30 cm -mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
- cat. 2 - Bij bodemroerende activiteiten van meer dan 50 m² en dieper dan 30 cm -mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
- cat. 3 - Bij bodemroerende activiteiten van meer dan 500 m² en dieper dan 30 cm -mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
- cat. 4 - Bij bodemroerende activiteiten van meer dan 2.500 m² en dieper dan 30 cm -mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
- cat. 5 - Bij bodemroerende activiteiten van meer dan 10.000 m² en dieper dan 30 cm -mv dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd.
- water

